

1495

**OMAEELÄMÄKERRALLISEN "MINÄN" KAIPUU
YHTEYTEEN JA OMAAN HALUUN**

KAHDEN TEINITYTÖN SUBJEKTIUSESITYKSIÄ

Sari Oksanen
Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma
Syksy 1998
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto

OMAEELÄMÄKERRALLISEN "MINÄN" KAIPUU YHTEYTEEN JA OMAAN HALUUN

KAHDEN TEINITYTÖN SUBJEKTIUSESITYKSIÄ

Sari Oksanen

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma

Syksy 1998

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

112 sivua

Tässä pro gradu -tutkielmassa päätutkimuskysymys oli tarkastella omaelämäkerrallisen subjektiuden ja toimijuuden rakentumista kahden teinitytön päiväkirjoissa. Nämä päiväkirjat ovat Katarina Eskolan ja Satu Koskimiehen nuoruuden päiväkirjoistaan toimittama *50-luvun tytöt. Päiväkirjat 1951-1956* -teos.

Tutkielmassa pohdin omaelämäkerrallisen subjektiuden syntymistä yhteisyyden ja erojen kokemusten prosesseissa: en siis tutkinut kirjoittajien elämää vaan sen kirjoitusta. Tutkielman toinen pääteema oli pohtia päiväkirjakirjoitusta subjektiuden esitysten mahdollistajana. Muotoilin teoreettisesti omaelämäkerrallisen "käsi-kirjoituksen" muotoon 'miten minusta tuli minä (samanlainen ja erilainen kuin muut) ja miten se tapahtui yhteydessä muihin ja millaisiksi nuo yhteydet ovat muotoutuneet'. Täten yhdistin omaelämäkertateorian kaksi suuntausta, joita on pidetty myös toisensa poissulkevinä. Mielestäni omaelämäkerrallisen "minän" suhteet ovat sekä samastumista että eron tekemistä.

Tutkielman empiirisessä osassa tarkastelin päiväkirja-aineistoa erityisesti omaelä-

mäkerrallisen "minän" suhteina ja pohdin näiden suhteiden yhteyttä subjektin haluun ja toimijuuteen. Tällä tavoin tarkastelin kirjoittavien teinityttöjen neuvottelua sukupuoli-asemastaan suhteessa naiseuden ja tyttöyden esityksiin sekä tyttö-kulttuuriin.

Tutkielman empiirisestä osasta nousi eräänlaisena löydöksenä esille "puuttuvan" ja kaipuun sekä haaveilun intensiivinen läsnäolo päiväkirjateksteissä. Tyttöjen päiväkirjat ovat niin puuttuvien ja puutteellisten ihmissuhteiden, itsestä puuttuvien ominaisuuksien kuin tunnistamattomien, mutta silti koettujen, puuttuvien esityspaikkoja. Tyttöjen päiväkirjoista löytyi myös erilaisia naiseuden konfiguraatioita. Vertaamalla niitä aikuisten naisten päiväkirjoista tehtyihin havaintoihin päättelin, että tyttöjen päiväkirjat sisältävät melkoisesti naiseuden oppitunteja.

Avainsanat:

50-luvun tytöt. Päiväkirjat 1951-1956.

Eskola, Katarina

Haavio, Katarina

Koskimies, Satu

Marttila, Satu

päiväkirja

omaelämäkertatutkimus

omaelämäkerrallinen subjekti

naissubjektius

toimijuus

tyttökulttuuri

halu

kaipuu

yhteisyys

haaveilu

konfiguraatio

SISÄLTÖ

1. ALUKSI	1
2. PÄIVÄKIRJATILA	3
2.1. Päiväkirjan genret	3
2.2. Päiväkirjoja yhdistäviä ominaisuuksia	5
2.3. Päiväkirjan feminisoituminen	6
2.3.1. Yksityiskohtaisuuden feminisoituminen taiteissa	7
2.3.2. Naisen elämän privatisoituminen	8
2.3.3. Nykynaisten päiväkirjojen aiheita ja tehtäviä	9
2.4. Päiväkirjan pitämisen konventiot	10
2.5. Päiväkirjan asema omaelämäkerrallisella kentällä	13
3. OMAELÄMÄKERRALLISEN TEKSTIN TUOTTAMINEN JA TULKITSEMINEN	14
3.1. Konventiot elämästä kertomisen malleina	16
3.2. Omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittaminen ja lukeminen neuvotteluna	17
3.3. Kirjoittamisen ja lukemisen subjektipositiot	19
3.3.1. Diskursiivinen subjektiivisaatio	19
3.3.2. Liikkuvat ja muuntuvat subjektipositiot	20
4. OMAELÄMÄKERRALLISEN MINÄN SUHDE TOISEEN	22
4.1. Individualistinen omaelämäkerrallinen subjekti: "minä" erillisyytenä	22
4.2. Relationaalinen omaelämäkerrallinen subjekti: "minä" suhteissa "toisiin"	24

5. ERO-KÄSITTEEN MINÄ JA TOINEN	28
6. TOINEN VUOROVAIKUTUSSUHTEESSA, NAISSUBJEKTIVUS JA HALU	30
7. TUTKIMUSKYSELYKSENÄ SUBJEKTI "MINÄN" SUHTEINA "TOI- SIIN" JA NÄIDEN SUHTEIDEN YHTEYS SUBJEKTIN HALUUN	34
8. 50-LUVUN TYTTÖJEN RELATIONAALINEN SUBJEKTIVUS JA HALU	36
8.1. Kirjoittajien suhde päiväkirjoihinsa	36
8.1.1. Päiväkirjaystävyuden alkaminen ja loppuminen	37
8.1.2. Päiväkirja kaikkivähäksyvänä toisena	39
8.1.3. Päiväkirja ihanneminänä	40
8.1.4. Päiväkirja siirtymäobjektina ja tilana	42
8.2. Satun yhteisyyden ja eron tekemisen kokemukset	44
8.2.1. Audrey Hepburn -fanius	44
8.2.2. Kirjoittaminen	49
8.2.3. Runomaailma	56
8.3. Katan yhteisyyden ja eron tekemisen kokemukset	57
8.3.1. Ikäkysymys	57
8.3.2. Hiustaistelu	58
8.3.3. Tanssireissut	62
8.3.4. Sairaanhoidajan ammatti	63
8.4. Yhteenveto yhteisyyden ja eron tekemisen kokemuksista	65
8.5. Kaipuu ja puuttuvan läsnäolo	77
8.5.1. Puuttuvat ja puutteelliset ihmissuhteet	78
8.5.2. Itsestä puuttuvat ominaisuudet	80

8.5.3. Tunnistamaton puuttuva	81
8.5.4. Kaipuun tunnon luvallisuus	82
8.6. Unelmointi ja haaveilu	83
9. KESKUSTELUKOHTAAMISIA	90
EPILOGI	95
LÄHTEET	102
LIITE	112

1. ALUKSI

Syksyllä 1993 tein yhdessä kolmen muun opiskelijan kanssa yhteiskuntapolitiikan cum laude- tason pienryhmätyön, jonka tutkimusaiheena oli tyttöjen vastuurationaalisuus ja empiirisenä tutkimusaineistona Katarina Eskolan (os. Haavio) ja Satu Marttilan (os. Koskimies) teinivuosiansa päiväkirjoistaan toimittama *50-luvun tytöt* -teos¹. Tämä kokoelmateos sisältää näiden kahden helsinkiläisistä ylemmistä keskiluokkaisista perheistä kotoisin olevien kirjoittajien päiväkirjatekstejä ikäkaudelta 10-16 ja vuosilta 1951-1956. Myöhemmin päädyin samaan aineistoon etsiessäni ja muokatessani itselleni mieluisaa pro gradu -aihetta.

"Alan tästä lähtien pitää tätä makuuhuoneemme nurkkausta, jossa on lipastoni, niinkuin omana huoneenani. Kuvittelen että tässä on seinät ympärillä ja ikkuna on minun. Olisi ihanaa, jos ikkunastani avautuisi järvi ja metsää. Mutta voinhan kuvitella, että takapihan ja vastapäätä kohoavan suuren kivitalon tilalla olisi sellainen seutu, kuin Runotyön ikkunasta näkyy." (50-luvun tytöt, 58, jatkossa lyhenne 50LT.)

"Minun Kesäyö-runoani ei nytkään ollut viikkoliitteessä. Kirjoitin eilen Arjan antamaan vihkoon Väärinkäsitys-nimisen kertomuksen (tai oikeastaan se oli vähän novellin tapainen) mutta siitä ei tullut hyvää. - - Olisi hauskaa tietää onko minulla kirjailijan lahjoja, kun en itse sitä oikein osaa sanoa. - - rupean kirjoittamaan päiväkirjaa ikkunalaudallani. (Silloin kun olen yksin.) Siinä voi hyvin haaveilla. Aion keksiä pihallamme kasvaville puille nimet, kuten Runotyttökin. Näkemiin, Rakas Rubiinituulahdukseni!!" (50LT, 58.)

Tulkintani mukaan tässä päiväkirjaotteessa avainsanoja ovat "oma huone", "Runotyttö", "kuvitteleminen" ja "haaveileminen", "kirjailijan lahjat", "päiväkirja" ja "Rakas Rubiinituulahdukseni" sekä "yksin". Teksti kertoo minulle samastumises-

1

Haavio, Katarina & Koskimies, Satu (1994) *50-luvun tytöt*. Päiväkirjat 1951-1956. Helsinki: Kirjayhtymä. 5. painos.

ta ja erillisyydestä sekä tuen tarpeesta ja kaipauksesta. Nämä teemat taas kietoutuvat kirjoittajan oman itsen pohdintaan, minuuden kirjoittamiseen. Tästä tämä tutkielmani alkaa: päiväkirjoista.

Koska tutkielman lähtökohtana on ollut empiirisenä aineistona käyttämäni päiväkirja-aineisto, aloitan luvulla päiväkirjasta ja sen pitämisestä. Käsittelem ensin päiväkirjan genrejä ja päiväkirjoja yhdistäviä ominaisuuksia. Sitten tarkastelen päiväkirjan feminisoitumista. Tämän jälkeen kuvaan päiväkirjan pitämisen konventiota. Luvun lopuksi selostan päiväkirjan asemaa omaelämäkerrallisella kentällä.

Kolmannessa, neljännessä, viidennessä ja kuudennessa luvussa siirryn vähitellen teoreettisen kirjallisuuden kautta ja mielessäni päiväkirja-aineistoni kohti tutkimuskysymyksiä. Tällöin ensin kirjoitan omaelämäkerrallisen tekstin tuottamisesta ja tulkitsemisesta konventioina, neuvotteluna ja subjektipositioina. Sitten hahmotan kaksi omaelämäkerrallisen subjektin paradigmaa, joista jälkimmäinen, relationaalinen omaelämäkerrallinen subjekti, toimii yhtenä näkökulmana tarkastellessani päiväkirja-aineistoa. Tämän jälkeen tarkastelen ero-käsitteen minää ja toista, jonka kautta pääsen käsittelemään näkökulmaa, jossa toinen nähdään vuorovaikutussuhteessa minään. Täten tarkastelen naissubjektiutta, jonka perustana on ero ilman hierarkiaa ja arvottamista, mutta joka kuitenkin tukisi naisidentiteettiä ja naisen halua.

Seitsemännessä luvussa muotoilen tutkimuskysymyksen, jonka tarkoituksena on toimia siirtymänä neljästä edellisestä luvusta seuraavaan lukuun, jossa tarkastelen päiväkirja-aineistoa tutkimuskysymyksen näkökulmasta.

Kahdeksannessa luvussa analysoin *50-luvun tyttöjen* relationaalista subjektiutta ja halua. Yhdeksännessä luvussa pohdin erilaisia tutkimusprosessin aikana tapahtuneita kohtaamisia. Epilogissa käsittelen omaelämäkerrallisuutta feministisenä toimijuutena ja politiikkana.

2. PÄIVÄKIRJATILA

Tässä luvussa käsittelen ensin päiväkirjojen eri genrejä ja päiväkirjoja yhdistäviä ominaisuuksia. Tämän jälkeen tarkastelen päiväkirjan feminisoitumista yksityiskohtaisuuden feminisoitumisena, naisen elämän privatisoitumisena sekä nykyaisten päiväkirjojen aiheina ja tehtävinä. Sitten kuvaan päiväkirjan pitämisen konventioita ja päiväkirjan asemaa omaelämäkerrallisella kentällä.

2.1. Päiväkirjan genret

Ymmärrän päiväkirjan kirjoittamisen tradition eräänä kirjallisuuden lajina, jolla on useita sekä aikaan että paikkaan liittyviä genrejä tai muotoja. Nykypäivän päiväkirjoissa näkyy päiväkirjakirjallisuuden historialliset genret. Makkonen (1993b, 362-363) mainitsee 900-luvun japanilaisten hovinaisten pitämät "tyynykirjat" varhaisimpina tunnettuina päiväkirjoina. Euroopassa päiväkirjojen kirjoittaminen

sai alkunsa julkisista asiakirjoista sekä merenkävijöiden, sotilaiden ja löytöretkeilijöiden muistiinpanoista. Hoganin (1991, 97) mukaan päiväkirjan genrejä ovat mm. historiallinen kertomus (uudisasutuspäiväkirjat), hengellinen etsintä (1600-luvun uskonnollistunnustukselliset päiväkirjat), minuuden etsintä (esim. Anaïs Nin), kirjemuotoiset päiväkirjat (esim. Boswell) ja puhdas kuvaus (luonto- ja matkapäiväkirjat). Makkonen (1993b, 361) pitää eräänä päiväkirjagenrenä unipäiväkirjaa. Hogan (1991, 97) muistuttaa, että käytännössä jokainen päiväkirja todennäköisesti sekoittaa useita genrejä.

1600-luvun englantilaisten puritaanien päiväkirja oli tärkeä etappi päiväkirjan kirjoittamisen kannalta. Puritaanit kehittivät päiväkirjasta ja uskonnollisesta omaelämäkerrasta menetelmän, jolla tarkastella itseään henkilökohtaisen uskon kysymyksissä. Myöhemmin tämä uskonnollisen päiväkirjan tyypillinen piirre, oman itsen tarkastelu, siirtyi "maallisiin" päiväkirjoihin. Tunnustuksellinen päiväkirjan kirjoittaminen on melko myöhäinen ilmiö. (Makkonen 1993b, 362-363.) Ennen valistusaikaa eurooppalaisten elämän dokumenttien aiheina olivat tunnetut tapahtumat, uroteot ja filosofien elämät. Juuri minuuden etsintä muutti kaiken. (Plummer 1983, 9.) Teollistumiseen liittyi modernin 'yksilön' esiintulo. Uudenlaisella yksilöllä oli uudenlainen minuus. Tähän individualismiin liittyi yksilön kasvava halu olla itsehavainnoinnin ja mielenkiinnon kohteena: yksilö alkoi reflektoida ulkoista ja sisäistä luontoaan. Lisäksi yksilö yhä enemmän vetäytyi julkisesta elämästä privaatin alueille - sisäiseen elämään ja yksityiskotiin. (mt., 8.) Yksityisistä tunnoista ja intiimeistä asioista onkin kirjoitettu yleisesti päiväkirjoissa vasta viime vuosisadan lopulla ja 1900-luvulla (Makkonen 1993b, 363).

2.2. Päiväkirjoja yhdistäviä ominaisuuksia

Monista genreistä huolimatta päiväkirjateksteillä on myös yhteisiä ominaisuuksia, jotka tekevät niistä kirjoittamisen lajina tunnistettavan ja erottavat ne erityisesti muista (oma)elämäkerrallisista teksteistä. Rebecca Hogan (1991, 97-98) esittää päiväkirjatekstien yhteisinä ominaisuuksina yksittäisten merkintöjen kasaantumisen sekä niiden syklisen, toistavan ja kumulatiivisen rakenteen. Lisäksi päiväkirjatekstit tavoittavat "nykyhetkien" sarjan päiväkirjan pitäjän elämässä, ja niille on ominaista tietty keskeneräisyys. Bunkers (1987, 8-9) toteaaakin, että päiväkirjat eivät ole eletyn elämän takaisin päin katsovaa tutkimista ja tulkintaa. Päiväkirjoissa elämää kommentoidaan, kun sitä eletään. Niissä elämä on pikemminkin prosessi kuin tuote.

Rachel Blau DuPlessis (1980, 136) käyttää *radikaali parataksis* -käsitettä kuvaamaan päiväkirjaa kirjoittamisen lajina. Kieliopillisesti parataksis kuvaa lauserakennetta, jossa toisiinsa liittyvät lauseet on sijoitettu sarjaksi käyttämättä liitesanoja tai jossa lauseet liittyvät toisiinsa rinnastuskonjuktioin (Hogan 1991, 101). Kun DuPlessis (1980, 128-156) kuvaa päiväkirjaa kirjoittamisen lajina, radikaali parataksis ei niinkään toimi tällä kieliopillisella tasolla vaan päiväkirjatekstiä organisoivana periaatteena syntaksin, yksittäisten merkintöjen ja koko sisällön tasoilla.

Uppoaminen horisontaaliseen, ei-hierarkiseen tapahtumien virtaan ja yksityiskohtiin on radikaalin parataksiksen yksi muoto. (Hogan 1991, 102). Tässä parataksik-

sessä on sarja toisiinsa liittyviä asioita, tapahtumia ja merkintöjä ilman yhdistäviä linkkejä. Eräs päiväkirjan pitämisen piirre onkin tunne irrallisista ja erillisistä merkinnöistä. (mt., 104). Hoganin (mt., 104-105) mukaan valinnan tai näkökulman puuttuminen kirjoitettaessa elämästä on todellakin näennäinen, koska itse asiassa valinnan prosessin pohja on päiväkirjan kirjoittamisessa aina erilainen. Joka kerta valinta siitä, mitä tapahtumia kuvataan tai mitä kokemusta reflektoidaan, tapahtuu joukon eri sääntöjen ja impulssien mukaan.

Näennäisen valinnan puutteen lisäksi on olemassa päiväkirjan kirjoittamisen toinen radikaalin parataksiksen muoto: inklusiivisuus eli mukaanlukeutuvuus (mt., 102). Siinä kokemus virtaa metonymisesti päiväkirjaan. Asiat kirjoitetaan muistiin sitä mukaan kun ne muistuvat mieleen. Päiväkirjat eivät ole inklusiivisia siinä mielessä, että ne sisältäisivät kaiken tietyltä päivältä, vaan ne ovat inklusiivisia siinä mielessä, että ne eivät anna etuoikeutta "ihmeellisille" tapahtumille "tavallisten" yli. (mt., 103.) Tämä parataksis tasaisena, horisontaalisena ja metonymisena tapahtumien ja merkintöjen virtana päiväkirjaan luo päiväkirjan kirjoittamisen lajityypille ominaisen tunteen jatkuvuudesta (mt., 104).

2.3. Päiväkirjan feminisoituminen

Onko päiväkirja feminiininen, kysyy Rebecca Hogan (1991). Eräs ilmeinen vastaus tähän kysymykseen on kielteinen, sillä me tunnemme monia miespuolisia päiväkirjan kirjoittajia. Viimeisen sadan vuoden aikana päiväkirja on kuitenkin feminisoitunut, muuttunut yhä enemmän naisten toiminnaksi. (mt., 95.) Tähän

päiväkirjan feminisoitumisen prosessiin liittyy useita kulttuurisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä. Harriet Blodgett (1988, 5) muistuttaa, että vaikka usein nimenomaan naiset kirjoittavat päiväkirjaa, päiväkirjan kirjoittaminen ei ole naisten kirjoittamisen laji essentialistisessä mielessä. Naisilla ei ole sen kirjoittamiseen jotain sisäsyntyistä ja luontaista taipumusta.

2.3.1. Yksityiskohtaisuuden feminisoituminen taiteissa

Hoganin (1991, 95) mukaan kun käytämme termejä "mies" ja "nainen" osoittamaan biologisia eroja, on mahdollista käyttää termejä "feminiininen" ja "maskuliininen" kuvaamaan kirjoitusstrategiaa tai kirjallisuudenlajeja riippumatta kirjoittajan sukupuolesta. Tästä näkökulmasta päiväkirjaa voidaan pitää feminiinisenä, sillä Hoganin mukaan päiväkirja on ennen kaikkea yksityiskohtainen ja tämä piirre tekee siitä feminiinisen. Hogan perustaa ajatuksensa Naomi Schorin tutkimukselle *Reading in Detail* (1987), jossa tämä käsittelee taidesuuntien, erityisesti uusklassismin ja realismin, suhtautumista yksityiskohtaisuuteen. Yksityiskohdan käyttö taiteissa nimittäin liittyy suureen semanttiseen verkkoon. Tämä verkko on toiselta puoleltaan sidottu ornamenttiin, koristekuvioon, jolla on ollut perinteisesti konnotaationsa naismaisuuteen ja epämiehekkyyteen. Toiselta puoleltaan verkko on sidottu arkipäivään, jonka juuret ovat naisten miehittämissä (!) kotitalouksissa. Schorin mukaan yksityiskohta on feminisoitunut. Hogan (mt., 96) esittääkin, että mikäli yksityiskohta on feminiininen, päiväkirja kuvatessaan sekä ornamenttia että arkipäivää voidaan nähdä myös feminiinisenä.

Schorin mukaan uusklassismin kritiikki minkä tahansa teoksen yksityiskohtaisuutta vastaan perustui kysymykseen näkökulmasta: yksityiskohtaisuus johtaisi näkökulman eli etäisyyden, hierarkian ja alistuksen menettämiseen. Jos yksityiskohdat tulevat liian lähelle meitä, sulaudumme niihin. Uusklassinen estetiikka etuoikeuttaakin välimatkan näkökulmana. (mt., 98-99.) Hogan (mt., 99) painottaa, että realismin edustama sulautuminen yksityiskohtien runsauteen, joka on päiväkirjan yleinen piirre, on näkökulma, ei sen menettämistä.

Eeva Jokisen (1997, 145) mukaan päiväkirjaa voidaan pitää feminiinisenä kirjoittamisen muotona, "mikäli ja kun päiväkirjat ovat yksityiskohtaisia ja yksityisiä". Tällöin taustalla on olettaus, jonka mukaan läheisyys ja kosketus, jopa sulautumiseen asti, kuuluvat feminiinisen talouden tietämisen ja luomisen muotoihin. Etäisyyden ottaminen ja arviointi ovat taas osa maskuliinista taloutta.

2.3.2. Naisen elämän privatisoituminen

Margo Culley (1989) kirjoittaa, miksi ja kuinka päiväkirjasta kirjoittamisen lajina tuli pääosin naisten aluetta. Culleyn mukaan tärkeä osa vastauksesta tähän kysymykseen on "itsen" esiintulo päiväkirjan subjektina. Noin sadan vuoden ajan päiväkirjan sisältö on koostunut muille salaisista yksityisistä ajatuksista ja tunteista. (mt., 15.) 1800-luvun kuluessa julkisen ja yksityisen sfäärin jakautuminen muotoili yhä enemmän naisten ja miesten elämää. Kulttuurisesti yksityiseen liitetyistä piirteistä tuli naisten aluetta. Samanaikaisesti romantismin vaikutuksesta muuttuneet ajatukset minuudesta, teollisuuden vallankumous ja tiedostamattoman

"löytäminen" osaltaan edistivät muutoksia päiväkirjan sisällössä ja funktiossa. Samalla kun moderni ajatus maallisesta päiväkirjasta sisäisen elämän "salaisena" tallenteena muotoutui, tuosta sisäisestä elämästä tuli tärkeä osa yksityistä sfääriä. Naisille päiväkirjasta tuli eräs paikka, jossa he saivat antautua täydelliselle "itsekeskeisyydelle". (mt., 16.) Päiväkirja myös antoi naisille mahdollisuuksia kirjalliseen ilmaisuun, kun heidän kirjoittamiensa tekstien julkaisukynnys oli liian korkealla (Makkonen 1993b, 373).

2.3.3. Nykynaisten päiväkirjojen aiheita ja tehtäviä

Useimpien nykynaisten päiväkirjoista löytyviä aiheita ovat työn, perheen ja omien ongelmien selvittelyminen, unien, luettujen kirjojen ja nähtyjen elokuvien analysoiminen sekä ilon, surun ja vihan spontaani ilmaiseminen (Ahola 1993, 98). Anna Makkosen mukaan päiväkirjalla on ollut kaksi toisistaan poikkeavaa tehtävää naisten elämässä. Ensinnäkin sopeutumisen välineenä se toimi mm. silloin, kun vanhoissa etikettikirjoissa naisia neuvottiin pitämään päiväkirjaa, sillä sen avulla nainen voisi valvoa omaa ahkeruuttaan, käytöksensä moitteettomuutta ja moraaliaan. Toiseksi päiväkirja voi toimia kapinan välineenä, kun siitä tulee oma huone, tila yksityiselle vapautumiselle. (Makkonen 1993b, 374.) Jälkimmäisessä mielessä päiväkirja ja sen kirjoittaminen on voitu kulttuurisesti ymmärtää myönteisenä mutta myös vaarallisena asiana ehkä sekä kirjoittajalle itselleen että ympäristölleen. Valve (1988 Koivusen 1992, 197 mukaan) toteaa, että siirtymäobjektina päiväkirja on tytölle väline riippuvuussuhteista irrottautumiselle ja yksilöksi kasvamiselle. Haitallisia vaikutuksia päiväkirjalla on katsottu olevan, jos

siitä tulee pakopaikka, valitusmuuri ja haaveilun väline. Koivusen (1992, 185, 194, 197) analysoiman vuodelta 1942 olevan suomalaisen *Valkoiset ruusut* -elokuvan päähenkilö, Auli, kuvataan sekä fiktion, erityisesti viihdekirjallisuuden, uhrina että "kielteisenä esimerkkinä päiväkirjaansa liiaksi kiintyvästä ja sen kautta elävästä kirjoittajasta". Elokuvasssa mielikuvitus ja unelmat nähdään vaarallisina, ja täten niitä on myös kontrolloitava.

2.4. Päiväkirjan pitämisen konventiot

Anna Makkosen (1993b, 368, 372) mukaan päiväkirjan pitämiseen ovat vaikuttaneet erilaiset kirjallisuudenlajit, kuten julkaistut päiväkirjat ja muutkin kirjallisuudenlajit. Esimerkiksi rakkaudesta kirjoittamista saattavat ohjata rakkausromaanin konventiot ja päiväkirjoissa voidaan matkoista kirjoittaa matkakertomuksen muodossa.

Eräs tärkeä päiväkirjan kirjoittamisen konventioiden lähde on ollut tyttökirjat, joiden henkilöt pitävät päiväkirjaa antaumuksella. Eräs tunnetuimpia päiväkirjaaddikteja on L.M. Montgomeryn luoman *Runotyttö* -kirjasarjan Emilia. Lisäksi Montgomery käytti romaaneissaan päiväkirjamuotoista kerrontaa. (Jokinen 1997, 148; Makkonen 1993b, 368).

Makkosen (1993b, 364) mukaan päiväkirjalle on ominaista tietty paradoksi. Toisaalta kirjoittamisen muotona se on hyvin yksityinen. Toisaalta kirjoittaja tietää päiväkirjan pitämisen konventioista. Perinteet, päiväkirjan tavat ja sopimukset

ohjaavat häntä riippumatta hänen tietoisuudestaan niiden olemassaolosta. Myös Eeva Jokinen (1997, 149) esittää, että päiväkirjan kirjoittajat joko tietäen tai tiedostamattaan seuraavat lajityypin konventioita. Hän kuitenkin painottaa, että kirjoittajat eivät ole täysin lajityypin vankeja tai orjallisia seuraajia. Monet päiväkirjan pitäjät ovat tietoisia konventioista ja saattavat jopa leikitellä niillä. Myös Makkosen (1993, 367) mukaan kirjoittajat voivat pohtia ja kyseenalaistaa konventioita päiväkirjan sivuilla.

Jo eräänlaiseksi parodiaksi on muuttunut "Rakas päiväkirja" -konventio (mt., 364). Tapa nimetä päiväkirja ja kuvailla sen ulkonäköä ja luonnetta on eräs toinen konventio (mt., 364-365). Päiväkirjan pitämisen konventio on myös tapa aloittaa päiväkirja jonkinlaisella esipuheella tai johdannolla, jossa kirjoittaja saattaa kuvailla ulkonäköään ja luonnettaan sekä mainita päiväkirjan alkuperän ja määritellä kirjoittamisen tavoitteita. Päiväkirja voidaan taas päättää arviointiin kirjoitetuista sivuista ja aikomuksiin muuttaa kirjoittamisen tapoja seuraavassa päiväkirjassa. (mt., 365, 367.)

Jokisen (1997, 148, 149) mukaan päiväkirjan konventioita ovat rehellisyys, totuudenmukaisuus ja avoimuus sekä tunteiden purkaminen, tunteellisuus. Myös tunteiden ilmaisemisen konventiossa näkyy sama paradoksi kuin päiväkirjan pitämisessä yleensäkin. Jokisen (1997, 26) mukaan nimittäin toisaalta tuntemukset ovat intrasubjektiiivisiä, yksilön sisäisiä. Toisaalta ne ovat intersubjektiiivisiä. Ne syntyvät yksilön välisissä suhteissa: täten ne ovat sosiaalisia käytäntöjä. Yksilön kirjoittaessa tuntemuksestaan, tuntemus samalla kirjoittuu: diskurssit määrittävät

tuntemusta. Tärkeä konventio tunteellisuudessa on tapa purkaa sekä ilot että surut päiväkirjaan (mt., 148). Usein päiväkirjoja tuntuvat kuitenkin dominoivan synkät hetket iloisten kustannuksella verrattuna elettyyn elämään (Makkonen 1993b, 369-370). Tämä liittyy siihen, että päiväkirjan pitämisessä on kyse myös terapiasta. Kirjoittaja kirjoittamalla kokeilee ja tarkastelee erilaisia elämänsä toimintavaihtoehtoja ja tekee jonkinlaisia ratkaisuja. (Ahola 1993, 97.)

Jokisen (1997, 149) mukaan päiväkirjoille on ehkä luonteenomaista erityisesti äärimmäisten tunteiden kuvaaminen. Myös minä löysin Satun ja Katan päiväkirjojen sivuilta paljon sekä kirjoittajien itsensä nimeämiä tai 'rivien välistä' tulkittavissa olevia (ehkäpä tiedostamattomia) tuntemuksia tai tunteita. Näitä olivat mm. onnellisuus, yksinäisyys, kaipuu, ilo, viha, rakkaus, harmistuminen, yhteisyys, nautinto, suuttumus, pelko ja väsymys. Näistä tuntemuksista erityisesti yhteisyyden ja kaipuun tunnot ovat 'rivien välistä' tulkitsemiani tunteita.

Päiväkirjoihin kirjoitettua ja kirjoittunutta tunteellisuutta ja jopa sentimentaalisuutta ei pidä vähätellä. Ensin tunteella kuviteltu elämä päiväkirjan sivuilla saattaa nimittäin myöhemmin muuttua todeksi, eleyksi elämäksi. (Jokinen 1997, 150.) Kirjoitetut tunteet ovat olleet olemassa tai ainakin ne on kuviteltu olemassa oleviksi. Päiväkirjaan kirjoittunut tunteellisuus, jopa kaikkein sentimentaalisinkin osa siitä, on kyllä olemassa kirjoittajan ja hänen läheistensä elämässä päiväkirjan ulkopuolellakin. Päiväkirjaan kirjoitetut tunteet taas vaikuttavat takaisin elämään. (mt., 149.)

2.5. Päiväkirjan asema omaelämäkerrallisella kentällä

Rebecca Hoganin (1992, 99) mukaan päiväkirjalla on aliarvostettu asema omaelämäkerrallisella kentällä. Hän ehdottaa, että uusklassismin pelko päiväkirjalle ominaista yksityiskohtiin sulautumista kohtaan saattaa selittää tämän aliarvostuksen.

Useat nykykriitikot arvottavat päiväkirjan alisteisesti omaelämäkerran suhteen. He määrittelevät päiväkirjan fragmentaariseksi, pirstoutuneeksi. Se koostuu assosiaatioista, ei niinkään loogisista yhteyksistä ja keskittyy arkipäivään, triviaaleihin asioihin. Siltä puuttuu suunniteltu muoto ja juoni, ja se on ei-teleologinen, sillä ei ole päämäärää. Näiden ominaisuuksien takia he määrittelevät päiväkirjan feminiiniseksi. Omaelämäkerran he taas määrittelevät maskuliiniseksi kirjoittamisen lajiksi. Omaelämäkertaa he kuvaavat hioutuneeksi, puhtaaksi ja huolella rakennetuksi teleologisesta näkökulmasta nähdyksi olemassaolon kuvaukseksi. (Hogan 1991, 96.) Jokinen (1997, 148) on kyseenalaistanut tämän vastakkainasettelun, koska päiväkirjan pitäjiä ohjaavat monet konventiot.

Hogan (1991, 96) väittää, että myös feministinen omaelämäkerrantutkimus on joskus arvottanut päiväkirjaa negatiivisesti, vaikka se onkin yleisesti arvostellut mieskeskeistä kaanonaa. Esimerkkinä tällaisesta suhtautumisesta hän mainitsee *Personal Narratives Groupin*, joka koostuu joukosta amerikkalaisia naisomaelämäkertatutkijoita. Tämän ryhmän *Interpreting Women's Lives. Feminist Theory and Personal Narratives* -teoksen ensimmäisessä luvussa todetaan, että ryhmä

keskittyy omaelämäkertoihin, elämäkertoihin ja oraalihistorioihin, vaikka osa esseistä käsittelee päiväk kirjoja ja kirjeitä. Ryhmä suosii muotoiltua "elämän narratiivia", koska se ryhmän mukaan ensinnäkin valottaa elämän kulkua yli ajan ja mahdollistaa elämän tulkinnan historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissaan. Toiseksi elämän narratiivi pakottaa kirjoittajaa siirtymään yksittäisistä kokemuksista kirjoittamaan siitä, miksi ja miten elämä muotoutui. Elämää tulkitsevat aktit ja elämän narratiivi ovatkin tärkeällä sijalla feministiselle agendalle kerätessä naisten kokemuksia. (*Personal Narratives Group* 1989, 4.) Felicity Nussbaum (1988 Hoganin 1991, 96 mukaan) huomauttaa, että päiväkirja tavoittaa erinomaisesti minuuden ja todellisuuden monitasoisen ja ristiriitaisen luonteen. Sosin (1983, 101) esittää, että päiväkirjaan projektoituista tunteista ja fantasioista voidaan hyvin tutkia tiedostamatonta ja tunteensiirtoa.

3. OMAELÄMÄKERRALLISEN TEKSTIN TUOTTAMINEN JA TULKITSEMINEN

Kososen (1993, 36) mukaan päiväkirjat voidaan liittää laajaan naisten omaelämäkerralliseen traditioon, joka koostuu yksityisen, intiimin kirjallisuuden eri muodoista. Myös Sidonie Smith (1987, 19) liittää päiväkirjat, kuten kirjeet ja suulliset kertomukset, osaksi omaelämäkerrallista perinnettä. Ymmärrän täten aineistoni kuuluvan sekä päiväkirjakirjallisuudenlajiin että laajempaan omaelämäkerralliseen traditioon. Tämän vuoksi olen käyttänyt päiväkirjan kirjoittamisen ja lukemisen teoriaa hahmotellessani omaelämäkertatutkimusta.

Anni Vilkon (1991, 15-16) mukaan elämää tekstissä on luettava enemmän sosiaalisena konstruktiona kuin henkilökohtaisena, intiiminä minuuden konstruktiona. Tällöin omaelämäkerrallisen diskurssin painopiste on konventionaalisten elämästä kertomisen mallien hyväksymisessä ja hyödyntämisessä sekä kerronnassa että kertomusten tulkinnassa. Tässä yhteydessä Vilko käyttää vertausta hansikkailla kättelystä muistuttaen omaelämäkerran tulkitsijaa siitä, että yhteiskunta tapahtuu merkitysvälitteisessä kommunikaatiossa. Anna Makkonen (1993a, 10) pitää kirjallisuudenlajia yhteisöllisenä kirjoittamisen ja lukemisen tapana. Teksti jäsenneetän konventioiden kautta kuten todellisuus muutoinkin. Omaelämäkerran tulkinnassa ei ole niinkään tärkeää se, miten hyvin omaelämäkerta vastaa todellisuutta vaan siihen sisältyvien itseyden kuvien ja määrittelyiden merkitys omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittajalle symbolisella tasolla (Kinnunen 1993, 203).

Vilko (1991, 12) näkee kertomuksen tuottamisen kaksivaiheisena. Kirjoittamisvaiheessa tekstiin valikoituu ja järjestyy tietyn tavoin kerrottua ainesta, jota kirjoittaja pitää kertomisen arvoisena, esittämiskelpoisena ja vastavuoroista ymmärrystä tavoittavana omaelämäkerrallisen diskurssin kontekstissa. Tutkimusasetelman keskiössä on kertomustekstin tulkinta riippumatta siitä, haluaako tutkijalukija ottaa sen huomioon. Tässä luvussa käsittelen omaelämäkerrallisen tekstin tuottamista ja tulkittamista konventioina, neuvotteluna ja subjektipositioina.

3.1. Konventiot elämästä kertomisen malleina

Kirjallisuuslajin edustajina omaelämäkerrallisia tekstejä koskee mielestäni Anna Makkosen (1993a, 10) kuvaama strukturalistinen kirjallisuuskäsitys, jonka mukaan tiettyyn kirjallisuudenlajiin lukeutuva teksti aina ottaa kantaa tuohon lajiin. Tällöin teksti voi mukautua lajin konventioihin tai teksti voi myös aiheuttaa lajin muuttumisen muuntamalla tai rikkomalla näitä konventioita.

Elämäntarinan kertoja luo elämän kertoessaan siitä. Tavat, joilla elämään viitataan, liittyvät vallitseviin kirjallisiin ja suullisiin konventioihin. Elämän esittämisen mallien löytäminen ei tarkoita vain mallien valitsemista vaan myös mallien muokkaamista. Kun kertoja muokkaa elämän esittämisen malleja, jotta ne sopisivat hänen tarpeisiinsa ja tarkoituksiinsa, hän on tässä prosessissa enemmänkin aktiivinen kuin passiivinen. Kertoja tulkitsee, ja tavallaan tekee tai uudelleentekee, elämäänsä. Mahdolliset elämästä kertomisen mallit, sekä valittavissa olevat että mukautetut, ovat seurausta niistä yhteiskunnallisista tekijöistä sekä poliittisista ja sosiaalisista suhteista, joissa nainen toimii tietyssä ajassa ja paikassa. (*Personal Narratives Group* 1989, 100-102.) Kososen (1993, 40) mukaan omaelämäkerta moninaisena ja monimuotoisena kertomustyyppinä kiinnittyy historiallisesti muuttuviin todellisuuden esittämisen ehtoihin ja mahdollisuuksiin. Omaelämäkerrallista itsetulkintaa luettaessa on otettava huomioon kulttuuriset mallit, valtasuhteet ja yksilöllinen mielikuviutus (*Personal Narratives Group* 1989, 102).

DuPlessis (1985, X) katsoo, että kertomus on ideologian versio tai erityinen ilmaus. Se on representaatioita, joiden mukaan konstruimme ja hyväksymme arvoja ja instituutioita. 'Writing beyond the ending' eli 'kirjoittaminen lopun tuolla puolen' tarkoittaa sitä, että fiktiota tai ei-fiktiota kirjoittaessaan (nais)kirjoittaja saattaa keksiä strategioita, jotka irrottavat kertomuksen naisia koskevan fiktion ja tietoisuuden konventionaalisista strategioista.

3.2. Omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittaminen ja tulkitseminen neuvotteluna

Feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa on huomattu, että kun naiskirjailija neuvottelee lukijoidensa kanssa ymmärtämisen ehdoista, tuloksena on sekä tarina että keskustelu tarinasta ja sen kirjoittamisesta. Feministisessä luennassa nämä neuvottelujen kirjautumiset omaelämäkertateksteihin saavat keskeisen paikan tulkinnassa. "Niitä on luettu lukuohjeina ja genrekeskusteluna, jossa luodetaan ja muovataan naisomaelämäkerran säännöstöä." (Vilkkö 1991, 12.)

Koska kaikkea toimintaa voidaan tarkastella suhteessa vallanjakoon, neuvottelukäsitteen avulla päästään naisten toimijuuden mahdollisuuteen. Käsitteellä korostetaan sitä, että toisaalta kaikki toimijat ovat aina ja väistämättä suhteessa vallan rakenteisiin ja toisaalta toimijuus ei ole koskaan täysin valtarakenteiden määräämää. Vaikka epäsymmetriset valtarakenteet rajoittavat naisten toimintaa, naiset voivat olla myös aktiivisia, tietäviä ja toimivia oman elämänsä konstruujia. Valtaa ja vastarintaa on mahdollista analysoida vuorovaikutteisena suhteena, jolloin

neuvottelulla tarkoitetaan "yksilöiden ja ryhmien jatkuvaa (uudelleen) positioitumista suhteessa valtarakenteisiin". (Koivunen 1996, 68-69.)

Kun näkökulmana on naisten toimijuus, esille nousee naisten omaehtoinen kulttuuri (mt., 65), jota myös naisten ja tyttöjen tuottamat omaelämäkerralliset tekstit ovat. *Personal Narratives Group* (1989, 5) näkee naisten omaelämäkerrallisen materiaalin tarinoina siitä, miten naiset neuvottelevat sukupuoli-asemastaan. Tällöin omaelämäkerrallista aineistoa voidaan käyttää valaisemaan mm. sukupuolitetun identiteetin konstruointia. Toisaalta ne voivat tarjota tärkeän sisänpääsykohdan tutkittaessa yksilön ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta sukupuolen konstruoinnissa. Naisten omaelämäkertoja luettaessa on ymmärrettävää sosiaalisen rakenteen ehtojen ja yksilön toimijuuden voiman välinen dynaaminen vuorovaikutus. Samalla kun sukupuolta koskevat sosiaaliset rakenteet koskettavat yksilöä, inhimillinen toimijuus muokkaa noita rakenteita.

Ymmärrän omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittamisen neuvotteluna, jossa tekstin kirjoittaja kirjoittamalla positioi itsensä, toisinaan toistaen "paikkaansa", toisinaan paikallistaen itsensä konventioista poikkeavalla tavalla. Tässä kirjoittajan positioitumisessa valta on läsnä rajoittavana ja tuottavana. Ei siis ollakaan kiinnostuneita pelkästään siitä, mitä "minä" itsestään ja elämästään kirjoittaa vaan myös siitä, miten tämä kirjoittaminen tapahtuu eli esim. valinnoista, näkökulmista, haaveilusta ja realismista, hiljaisuuksista, yksityiskohtaisuudesta, yleistyksistä sekä kirjoittavan minän ja toisen suhteesta.

3.3. Kirjoittamisen ja lukemisen subjektipositiot

3.3.1. Diskursiivinen subjektivisaatio

Nykyisin monet naistutkijat ovat saaneet vaikutteita Jacques Lacanin psykoanalyttisesta teoriasta. Lacanille subjektiksi tuleminen, subjektivisaatio, on sukupuoliittunutta prosessia. Kieli on subjektivisaatiossa erityisasemassa, sillä kielen oppimisen prosessi ja "minän" positioiminen kieleen liitetään naiseksi ja mieheksi tulemiseen. Täten on olemassa maskuliinisia ja feminiinisiä subjektipositioita. (Kosonen 1996b, 186.) Subjektipositio on "minän" rakentama paikka, joka on kulttuurisesti tunnistettavissa oleva kielen antama paikka subjektille astua sisään (mt., 188).

Lacanalainen peruslähtökohta subjektivisaatiosta on jakautunut useisiin eri suuntiin, joista erästä kutsutaan semiologiseksi suuntaukseksi. Siinä pohditaan merkitystä, kokemusta ja naisidentiteettiä (mt., 186). Semiologisissa teorioissa puhutaan diskursiivisesta subjektivisaatiosta. Diskursiivisesti tuotetuksi ymmärretyssä subjektiuskäsityksessä yksilö osallistuu erilaisiin subjektipositioihin, diskursseihin ja käytäntöihin. Subjektina oleminen on kykyä puhua ja antaa merkityksiä siten, että subjektin tavoiteltavissa oleva merkitysten kirjo tulee subjektin ulkopuolelta. Sikäli kun merkityksenmuodostuksen käytännöt edeltävät subjektia, subjekti on merkitysten efekti, niiden seuraus. Kielellinen entiteetti "minä" -sana on olemassa ennen yksilön todellisuutta, tämä sana tekee puhujan identiteetin mahdolliseksi. Identiteetti ja kokemus ovat merkitsevyyden tuloksia, eivät merki-

tyksen alkuperiä. Semiologisissa teorioissa kielen kautta ja kielessä määrittyvä "(s)ubjekti on asema tai paikka, jonka kautta diskurssi puhutaan". (mt., 187-188.)

3.3.2. Liikkuvat ja muuntuvat subjektipositiot

Diana Fuss (1989/1990, 35-34) esittää, että subjektipositioiden välillä ei ole kiinteitä, pysyviä eroja, vaan niillä on häilyvät rajat ja jatkuvaa keskinäistä kanssakäymistä. Tällaisella ymmärryksellä muuntuvista ja vaihtuvista subjektipositioista on seurauksia tavalle, jolla ajattelemme merkityksenmuodostusta. Ensinnäkin subjektin vaihtuviin ja muuntuviin positioihin perustuva lukemisen teoria mahdollistaa tekstin tuottajan tulkinnan omasta tekstistään erääksi mahdolliseksi lukemispositioksi useiden mahdollisten positioiden joukosta suhteessa tuotettuun tekstiin. Toiseksi käsitys muuntuvista ja vaihtuvista subjektipositioista tarkoittaa myös sitä, että lukijalla voi olla useita positioita samanaikaisesti. Tämän vuoksi lukeminen sisältää sisäisiä ristiriitaisuuksia. Kolmanneksi ei ole olemassa "luonnollista" tapaa lukea tekstiä: lukemistavat ovat historiallisesti erityisiä ja kulttuurisesti vaihtelevia sekä lukemisen positiot ovat aina rakennettuja. Neljänneksi ei ole olemassa "essentiaalisia" lukijoita. Lukijat, kuten tekstikin, ovat rakennettuja: niillä on lukemisen käytäntöjä.

Diana Fussin (mt., 33) mukaan aivan kuten kirjoittaessamme ja puhuessamme myös lukiessamme tuomme (vanhoja) subjektipositioita tekstiin samalla kun lukemisen prosessi konstruoi meille (uusia) subjektipositioita. Olemme alituisesti ainakin kahden jatkuvasti muuntuvan subjektiposition (vanha ja uusi tai konstru-

oitu ja konstruoitava) sisällä ja välillä. Nämä subjektipositiot saattavat usein olla keskenään täysin ristiriitaisia.

Näkemyks liikkuvista ja muuntuvista subjektipositioista tarkoittaa, että ei voi olla olemassa erityistä yhtä feminististä näkökulmaa lukemiseen (mt., 35). Vaikka naisten kirjoitukset "naisomaelämäkertana" on olemassa historiallisena tosiasiana (Kosonen 1993, 35), emme voi sulkea omaelämäkerran merkitystä naisiseksi. Koska ei ole mahdollista lukea yhtä merkitystä kirjaimellisesti keskittymällä denotaatioon tai lukemalla kirjailijan tarkoittamaa merkitystä, voidaan hylätä ajatus "naisen lukemisesta". (Kosonen 1993, 46.)

Fussin (1989/1990, 33) mukaan käsitys liikkuvista ja muuntuvista subjektipositioista on erityisen hyvin yhteensovitettavissa feministisiin käsitteellistyksiin subjektista monenlaisten erojen paikkana. Lukija voidaan nähdä erojen paikkana ja lukemisprosessi diskursiivisten subjektipositioiden välisenä neuvotteluna (mt., 34). Nancy K. Miller (1980, 267) katsoo, että puhuttaessa erosta kieltäytytään sekä tekstuaalisen tuotannon että kulutuksen neutraalista taloudesta. Sukupuolisidonnaisen lukemisen käsitteellä hän viittaa lukijaan differentioituneena subjektina. Tämä sukupuolen nimeämä lukeva subjekti on osa tunnistamisen dialektiikkaa, jossa tulkitaan naissubjektin kirjoitusta. Miller (mt., 271) korostaa, että emme niinkään lue naisen omaelämäkertaa vaan naispuolisen minän kirjoitusta, kulttuurista rakennelmaa, joka nimeää itsensä sellaiseksi ja jonka voimme tunnistaa neuvottelussa sellaiseksi.

4. OMAELÄMÄKERRALLISEN MINÄN SUHDE TOISEEN

Edellisessä luvussa osoitin, että omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittaminen ja lukeminen ei ole neutraalia. Tästä seuraa, että on mahdollista nähdä omaelämäkerrallisten tekstien paradigmoja, jotka liittyvät tekstuaaliseen tuotantoon ja kulu-
tukseen. Nämä paradigmat koskevat mm. kirjoittavan minän tai omaelämäkerrallisen subjektin suhdetta toiseen.

4.1. Individualistinen omaelämäkerrallinen subjekti: "minä" erilisyytenä

George Gusdorfia ja erityisesti hänen esseetään *Conditions and Limits of Autobiography* vuodelta 1956 pidetään omaelämäkerrallisen kirjoittamisen teoreettisten perusteiden eräänä luoja (Benstock 1988 passim.; Friedman 1988, passim.). Gusdorfin mukaan kulttuurinen ehto omaelämäkerralle on individualismin vallitseva, kaikkialle tunkeva konseptio, tietoisuus jokaisen yksilöllisen elämän erityisyydestä. Hänen mukaan tällainen tietoisuus itsestä on renessanssin jälkeisten länsimaisten yhteiskuntien tuote. (Friedman 1988, 34.)

George Gusdorfile omaelämäkerta on individualismin ideologian seuraus kirjallisuudessa. Hänen mukaan omaelämäkerta ei voi laajalti kehittyä kulttuureissa, joissa yksilö ei aseta itseään toisia vastaan tai ei tunne olevansa toisten ulkopuolella vaan tuntee olevansa toisten kanssa keskinäisessä riippuvuussuhteessa. (mt., 35.) Gusdorfin mukaan omaelämäkerran minuus edellyttää tunnetta minuuden

erillisestä olemassaolosta, uskoa minään, joka on olemassa yhteiskunnassa erillisenä ja äärellisenä "yksikkönä". (mt., 36).

Eräs näkökulma arvioida yksilön psyykkistä terveyttä on mitata astetta, jolla "minä" rakentuu erillisyytenä, "minän" ja "toisen" välille vedettyinä rajoina (Bens-
tock 1988, 15). Gusdorfilaisessa omaelämäkertatraditiossa kirjoittavan subjektin oletetaan tietävän itsensä. Tässä tietämisen prosessissa kirjoittava subjekti erottaa itsensä toisista (mt., 16).

Gusdorfilaisen omaelämäkertatradition subjektiusmalli on mielestäni eräs kulttuurinen ilmaus Kimmo Jokisen (1992, 197) mainitsemasta klassisesta porvarillisesta minuuden käsityksestä. Tässä käsityksessä uskotaan kokonaisvaltaiseen, elämäkulultaan tasapainoiseen ja alati kypsemmäksi kasvavaan subjektiin. Käsit-
tys on kuitenkin enemmän tulkinta todellisuudesta kuin "itse todellisuus".

Subjektituden ilmauksilla on juurensa kulttuurisissa merkityksenantotalouksissa. Klassinen porvarillinen subjektiusmalli lieneekin mahdollista yhdistää gusdorfilaisen omaelämäkertatradition oletuksiin kirjoittavasta subjektista. Näissä oletuk-
sissa kun subjektin oletetaan pystyvän kirjoittamaan itsestään siten, että hän on kokonaisvaltaisesti tietoinen itsestään ja elämästään sekä kehityksestään, jossa hän muuttuu yhä kypsemmäksi ja samalla muista ihmisistä yhä erillisemmäksi yksilöksi. Gusdorfilaisen omaelämäkertatradition oletukset kirjoittavasta subjek-
tista ovat kuitenkin samalla tavoin tulkinta todellisuudesta kuin Eeva Jokisen

(1991, 6) mainitsema normatiivinen puhetapa, jossa subjektiuden halutaan olevan "kypsä" ja suhteellisen kokonainen.

4.2. Relationaalinen omaelämäkerrallinen subjekti: "minä" suhteissa "toisiin"

Feministitutkijat ovat kyseenalaistaneet George Gusdorfin edustaman omaelämäkertateorian käsityksen omaelämäkerrasta erillisen ja individuaalisen "minän" ilmentäjänä (Kosonen 1989, 32). Susan Stanford Friedmanin (1988, 34) mukaan gusdorfilaisen omaelämäkerrallisen minän individualistista konseptiota voidaan pitää ongelmallisena, koska minän individualistiset paradigmat jättävät huomiotta kollektiivisten ja relationaalisten identiteettien roolin individuaatioprosessissa. Friedman liittyy kollektiiviset ja relationaaliset identiteetit erityisesti naisiin ja vähemmistöihin (mt., 35), mutta kollektiivisuus ja relationaalisuus eräänä näkökulmana subjektiuteen yleensäkin on tärkeä.

Nancy K. Millerin (1994, 4-5) mukaan naiset mielellään sijoittavat omaelämäkerrallisen projektinsa minän sekä suhteeseen yksittäisen, valikoidun toisen kanssa että myös naisten kollektiivisen kokemuksen yhteyteen. Hänen mukaan on mahdollista tarkastella sekä naisten että miesten omaelämäkerrallisia tekstejä näkökulmana "minän" suhteet "toiseen". Miller (mt., 5) ehdottaakin, että ehkäpä omaelämäkerta onkin genre tai kulttuurinen käytäntö, jossa "minä" esittää suhdettaan "toiseen".

Kirsti Määttänen (1993, 149) on suomalaiset naisomaelämäkerrat aineistonaan pohtinut psykoanalyttisesta näkökulmasta naissukupolvien välisiä suhteita perheissä. Erityisesti hän on tarkastellut näitä suhteita kertojanaisten itseyden ja itse-tunnon muotoutumisen kannalta. Tällöin hän oli kiinnostunut naisten välisestä yhteisyyden tunnosta kertojan kannalta sekä voiman ja selviytymiskyvyn lähteenä että taakkana ja elämän raskauttajana.

Määttäsen (mt., 149) tutkimuksen teoreettisena oletuksena on joissakin feministisissä teorioissa kuvattu naisille ominainen relationaalinen itseys. Tällaista itseyttä ei niinkään luonnehdi erillisyyden kokemus vaan tunne kokonaisuuteen kuulumisesta, oleminen ja eläminen osana kokonaisuutta.

Sidonie Smith (1987, 18) kysyy, eteneekö omaelämäkerrallinen käytäntö aina minä/toinen intersubjektivuuden ja intertekstuaalisuuden välityksellä? Kun nimittäin nainen kirjoittaa elämäntarinaansa, tämä neuvottelee "miestä" ja "naista" esittävien figuurien kanssa. Näitä kuvia edistävät aikakauden kulttuuriset diskursit. Tämä kehikko asettaa naisen kirjoittamista rakeistavan dynamiikan, mukaan lukien tavan, jolla hän kohtaa paternaaliset ja maternaaliset kertomukset, ripustaa itsensä niiden keskelle ja kelluu niiden keskellä. Nämä kertomukset ovat aikasidonnaisia mies- ja naisminuuksien fiktioita. Itserepresentaatiossa merkityksenannon kontekstuaalisten ja tekstuaalisten voimien seurauksena on retorinen nainen.

Eeva Jokisen (1997, 45) mukaan Määttänen ja Miller ehdottavat, että omaelämäkerrallinen "käsikirjoitus" on mahdollista olettaa toisin kuin yleisesti on tapana. Omaelämäkerrallista kirjoittamista ei tarkasteltaisikaan vastauksena kysymykseen "miten minusta tuli minä, erilainen ja erillään kuin muut" vaan kysymykseen "miten minä olen elänyt yhteydessä muihin ja millaisiksi nuo yhteydet ovat muovautuneet". Tämä tapa ymmärtää omaelämäkerrallinen subjekti suhteissa muihin on perusoletuksiltaan sama kuin subjektiuskäsitys, jossa subjekti muotoutuu tiedostetuissa ja tiedostamattomissa samastumisissa, diskursseissa ja konfiguraatioissa.

Ehkä olisi mahdollista muotoilla omaelämäkerrallinen "käsikirjoitus" muotoon "miten minusta tuli minä (samanlainen ja erilainen kuin muut) ja miten se tapahtui yhteydessä muihin ja millaisiksi nuo yhteydet ovat muovautuneet". Yhtä tärkeitä ovat sekä "minän" yhteydet muihin samastumisen ja yhteisyyden kokemuksina että näiden yhteyksien puuttuminen tai niiden katkaiseminen. Omaelämäkerrallinen minä suhteineen olisi tällöin tulkinnan keskiössä. Nämä suhteet ovat sekä samastumista että eron tekemistä. Eron tekemisessä ei paradoksaalista kyllä ole mielestäni kyse muista erillisestä, individuaalisesta subjektista. Näissä eron tekemisen esityksissäkin toinen on läsnä, vaikka siihen otetaan etäisyyttä, tehdään eroa.

Eräs näkökulma relationaaliseen omaelämäkerralliseen subjektiin liittyy näkemykseen subjektin sisäisistä eroista. Kosonen (1989, 33) nimittäin kysyy, onko "minä" toinen. Toinen nimittäin voikin olla läsnä kaikissa omaelämäkerrallisissa

teksteissä. Kirjoitusprosessissa muodostuu jo sinällään ilmeinen 'toinen', josta kertoja peilaa omaa identiteettiään. Sidonie Smith toteaa, että omaelämäkerralliseen käytäntöön kuuluu eräänlainen kaksinainen subjektiuos: kirjoittaja on tarinan keskushenkilö ja sen kertoja. Tämän kaksinaisen subjektiuden kautta minuuden fiktiot irtoavat eletystä elämästä. (Smith 1987, 17-18). Tämä peilaaminen voi avata subjektille uusia mahdollisuuksia sekä sukupuolensa edustajana että kirjoittajana. Kirjoittamisesta voi tulla "uuden tulevaisuusnäkömman aukenemista". Tällaiset tekstit rikkovat gusdorfilaisen käsityksen omaelämäkerrallisen minän rajoista. (Kosonen 1989, 33.)

Koska omaelämäkerran kirjoittaja ei voi koskaan tavoittaa subjektiudensa kokonaisuutta tai ymmärtää kaikkia kokemuksiaan, narratiivinen "minä" on fiktiivinen henkilö (Smith 1987, 46). Koska itserepresentaatio on diskursiivisesti monimutkaista ja moniselitteistä, kirjoittamisen aikana tapahtuu eletyn elämän "radikaali hylkääminen" kirjallisuuden keinoin. "Minä", jossa on selvästi jotain tuttua, on jotenkin toinen, vieras. (mt., 31.)

Kirjalliset keinot ja muodot paljastavat erityisesti jotain tavasta, jolla kirjoittaja sijoittaa itsensä ja tarinansa suhteessa kulttuurisiin ideologioihin ja minuuden figureihin. Merkityksenannon kulttuuriset skriptit ja todellisuuden tuntuiset tai elämänmakuiset figuurit heijastavat etuoikeutettuja tarinoita ja henkilötyyppejä. Vallitseva kulttuuri diskurssiensa kautta nimeää nämä "todellisina" ja täten "luettavina". Itserepresentaatio syntyy, kun kirjoittaja kohtaa minuuden fiktiivisiä tarinoita. (mt., 47.)

5. ERO-KÄSITTEEN MINÄ JA TOINEN

Omaelämäkerrallisen minän suhde toiseen liittyy ero-käsitteeseen. Tämän käsitteen avulla voidaan jäsentää "minän" ja "toisen" suhdetta. Rosi Braidottin (1994, 146-147) mukaan niin kauan kuin länsimainen ajattelu on toiminut dualististen oppositioiden kautta, "ero" on ollut siinä keskeinen käsite. Koska tässä traditiossa ero on sisällytetty hallinnan ja poissulkemisen suhteisiin, "erota jostakin" on tullut merkitsemään "olla alempiarvoinen" tai "olla vähemmän". Mielestäni tämä ero tarkoittaa, että nimenomaan "toinen" on alempiarvoinen tai vähemmän kuin "minä".

Feminismissä ero-käsitteellä on pitkä ja monivaiheinen historia, ja käsitteestä onkin käyty kiihkeitä debatteja. Ero on implisiittisesti aina ollut feministisen ajattelun perustana, vaikka sitä ei aina ole pohdittu käsitteenä tai teoreettisesti. Feministisessä ajattelussa erolla tarkoitettiin aluksi sukupuolieroa eli eroa naisen ja miehen välillä. Sukupuolieroa on sekä häivytetty että korostettu. (Rojola 1996a, 159.) Hester Eisensteinin (1984) mukaan feminismin traditiossa on tapahtunut muutos siinä, miten eroa ajatellaan: eron häivyttämisestä on siirrytty kohti eron korostamista. On kuitenkin tärkeää muistaa, että nykyfeminismissä käsitykset sukupuolierosta ovat moninaisia (Rojola 1996a, 159). Feminismin perinteessä on tällöin joka tapauksessa kritisoitu sitä, että nainen on "toinen" ja täten alempiarvoinen ja vähemmän kuin "minä", joka on mies.

Sukupuolten välinen ero on pitkään ollut tärkeä feministisen keskustelun jäsentäjä, mutta myös muihin sosiaalisesti merkityksellisiin eroihin on kiinnitetty huomiota. 1970-luvulta lähtien on puhuttu naisten välisistä eroista. (Braidotti 1989, 93.) On huomattu naisten väliset (historialliset ja kulttuuriset) erot ja naiskokeumuksen kirjo (Rojola 1996a, 165). Kun naissubjekti nähdään paitsi sukupuolieron myös muiden erojen - kuten rodullisen ja taloudellisen - paikkana, pelkkä sukupuoli ei riitä selittämään naisten välisiä eroja, jotka on upotettuina sosiaalisiin suhteisiin ja valtasuhteisiin (de Lauretis 1986/1988, 14). Naisten väliset erot tarkoittavat, että on olemassa "minä"-naisen ulkopuolella "toisia" naisia. Tällöin "minän" ja "toisten" eli naisten välillä voi olla hierarkioita ja valtasuhteita sekä poissulkemisia.

Rojolan (1996a, 174) mukaan feminismissä kiinnitetään huomio myös siihen, että on olemassa naisen minän sisäisiä eroja. Minä rakentuu toisiaan seuraavista identifikaatioista, Rosi Braidottin (1994, 120) mukaan tiedostamattomista sisäistetyistä kuvista, joita ei tietoisesti voida kontrolloida. Tämän vuoksi minä on aina jossain määrin esittämätön ja käsittämätön ja siinä mielessä keskeinen erojen paikka (Rojola 1996a, 174). Naisen minän sisäisillä eroilla voidaan tarkoittaa "minä"-naisen sisäisiä "toisia".

6. TOINEN VUOROVAIKUTUSSUHTEESSA, NAISSUBJEKTIUS JA HALU

Feminismille on haaste selittää naisten erilaisia kokemuksia. Naisten välisten erojen tunnustaminen tyyliin "minulla on oma näkemykseni ja sinulla on omasi" ei ole tällöin riittävä strategia. Tämä asenne jättää kunkin oman kokemuksen ja näkökulman koskemattomaksi ja turvaan: sitä ei uhkaa mikään. (Rojola 1996a, 166.)

"Jos todella haluaa ottaa huomioon toiset, on kysyttävä, mitä toisten kokemukset merkitsevät omalle kokemukselle; miten nämä erilaiset kokemukset suhteutuvat toisiinsa? - (E)i riitä, että tunnustan toisten naisten kokemukset erilaisiksi. Myös omani on erilainen, enkä itse välttämättä ymmärrä omaa kokemustani riittävästi. Minun on ymmärrettävä, että toiset tarjoavat kokemustaan ainakin osaksi kritiikkinä omalle maailmanympärykselleni." (Rojola 1996a, 166.)

Nykyisin eräs feminismi/postfeminismi-keskustelun keskeisimmistä kysymyksistä on se, mitä feministien esiin nostamalla naisten erilaisuudella tai "naiserolla" oikein tarkoitetaan (Kosonen 1996a, 13). Joidenkin feministiteoreetikkojen mukaan ero-käsite on ajateltava ja teoretisoitava uudelleen. Tärkeä teoreettinen kysymys kuuluu näin: onko mahdollista ajatella eroa ilman sama/toinen tai subjekti/objekti -oppositiota. Tällöin ero olisi ajateltavissa ilman arvottamista, ilman hierarkioita. (Jardine 1980, xxvi.) Ero olisi mahdollista tuottaa ilman negatiivisuutta. Tällöin toinen myönnettäisiin vuorovaikutussuhteessa, jossa ei ole hierarkioita tai alistusta. (Rojola 1996b, 27.) Feministisen postmodernin ajattelu kysyykin: "*Millainen olisi se moninainen, uusi subjekti, jonka perustana olisi ero, mutta joka siitä huolimatta tukisi naisidentiteettiä?*" (Kosonen 1996a, 13.)

Eräs uuden naissubjektin siemen voi olla Mary C. Gentile (1985, 19) esittämässä visiossa (nais)subjektiudesta, joka ei perustu toisen konstruointiin. Tällöin subjektius voidaan nähdä useiden mahdollisuuksien sarjan, ketjuna tai ryhmänä, jossa ei ole mitään selvää halkeamaa "minän" ja "ei-minän" välillä vaan olemassaolon sarja, moneus tai jatkumo. Tällainen subjektiuskäsitys mahdollistaa muuttuvien liittoutumien ja erojen löytymisen naisen ja toisten välille. Ei ole olemassa mitään kodifioitua identiteettiä, jonka naisen toimiakseen täytyy hyväksyä.

Gentile (mt., 21) kutsuu naissubjektiusvisiotaan kriittiseksi subjektiudeksi. Tämä subjektius ei tunne absoluuttisia totuuksia, lähimmäksi totuutta se pääsee tunnistamalla ja tunnustamalla kokemusten välisen ristiriitaisuuden ja jännityksen. Tämä subjekti eroaa subjektista, jolle pantu asento on aina jotakin vastaan - "the subject that can be posed only in being opposed". Tämä subjekti mieluummin esiintyy välitiloissa, ristiriitaisuudessa, joka on kokemusten välillä - "in the contradiction between experiences".

Eeva Jokinen (1997) tematisoi ruumiillista subjektiutta. Jokisen (mt., 189) mukaan ruumiillinen subjekti on puhetapojen, käytäntöjen, valintojen, tiedostamattomien samastumisten ja halujen kohtaamispaikka, sotku tai rihmasto. Koska ruumiillisuus ei rajoitu ihoon vaan jatkuu intersubjektiivisiin tiloihin, subjektius on ensisijaisesti suhteinen ja syntyy kohtaannoissa (mt., 189, 199). Jokisen (1997, 74) mukaan konfiguraatio muodostuu subjektista ja diskurssista yhdessä. Diskurssit ovat sosiaalisissa käytännöissä rakentuvia ja sosiaalista todellisuutta rakentavia verrattain ehyitä, säännönmukaisten merkitysten järjestelmiä (Jokinen,

Juhila & Suoninen 1993, 27). Diskurssit virtaavat ruumiillisten subjektien läpi. Konfiguraatiokäsitteellä korostetaan subjektien ruumiillisuutta ja subjektien väliisiä suhteiden verkostoja. Konfiguraatiot esittyvät representaatioina kaikkialla. Ruumiilliset subjektit tulevat osaksi konfiguraatioita itserepresentaatioissa samastuessaan, kieltäytyessään ja ollessaan välinpitämättömiä. (Jokinen 1997, 74.) Jokisen (mt, 199) mukaan "subjekti sekä aktiivisesti laittautuu että tulee pakon vääntelemäksi erilaisissa konfiguraatioissa".

Tila on eräs vertauskuvallinen tapa käsittää subjektius (mt., 38). Jessica Benjamin (1986, 92-98) on pyrkinyt kehittämään mallin ajatella sekä (nais)subjektia että (naisen) halua intersubjektivisuuden käsitteen avulla. Intersubjektivisuudella hän tarkoittaa sitä, mitä tapahtuu yksilöiden välillä ja yksilön sisäisten toisten välillä. Jotta nainen löytäisi oman sisäisen halunsa, hänellä täytyy olla oma "sisätila". Tämä "sisätila" voidaan ajatella jatkumona, joka käsittää sekä subjektin sisäisen tilan että tilan itsen ja toisten välillä. Täten "sisätilan" tunto liittyy olennaisesti tilaan itsen ja toisten välillä. Yhteys naisen haluun voidaan tavoittaa sekä ajattelutottumuksena että konkreettisesti elämässä intersubjektivisessa tilassa, jossa subjekti kohtaa toisen subjektin. Tällöin naisella on kiinnipitävä ympäristö, jolla tarkoitetaan toisen läsnäoloa, joka sallii ja mahdollistaa itsen oman halun sekä tunnistaa sen ilmaantumisen, mutta joka ei loukkaa itsen tilaa. Paradoksaalisesti kun intersubjektivisuudessa toisen läsnäollessa halu konstituoituu itselle, itsen täytyy samanaikaisesti tuntea olevansa yksin toisen läsnäollessa. Naisen halu ei tällöin löydy käsitteestä *vapaus jostakin*: autonomiasta ja erillisyydestä voimakkaaseen toiseen sekä identifioitumisesta johonkin vastakkaiseen voimaan.

Yhteys haluun löytyy käsitteestä *vapaus johonkin*: vapaudessa olla sekä toisen kanssa että erillään siitä.

Jokinen (1997, 40) tutkiessaan äitien pitämiä päiväkirjoja kirjoittaa toisten läsnäolosta, leikkikaveruudesta ja kiinnipitävästä ympäristöstä, joka hoivaa, lohduttaa, ymmärtää ja todellakin toisinaan suorastaan pitää kiinni (äidistä). Subjekti tarvitsee kokeakseen ääriviivansa ja erillisyytensä kokemuksen kiinnipitävästä ympäristöstä (mt., 142). Intersubjektiiivista tilaa voidaan nähdä olevan kahdella tasolla. Ensinnäkin subjektin elämän tilanteissa on konkreettisesti toisia, jolloin subjektiivisuus on syntynyt yksilöiden välisissä samuuksissa ja eroissa. Ruumiillinen subjektiivisuus jatkuu ihon läpi ympäröivään tilaan. Tämä tilajatkumo ei ole luonnollinen vaan muuttuva, historiallinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen. Leikkikaveruuden toisessa tasossa subjekti esimerkiksi kirjoittaessaan tuottaa itselleen intersubjektiiivisen tilan olemalla itselleen läheinen, ymmärtävä ja kiinnipitävä. (mt., 40.) Täten kiinnipitävä ympäristö on sekä osa "ulkoista todellisuutta" että subjektin sisäisiä, mentaalisia asioita. Nämä inter- ja intratilat vaikuttavat monimutkaisesti toisiinsa. Kun diskurssit virtaavat subjektin ihon läpi, subjekti saattaa päiväkirjassaan kirjoittaa takaisin tai löytää sopusoinnun. Toisinaan virtaukset tekevät väkivaltaa subjektille. (mt., 142.) Kiinnipitävä ympäristö ei olekaan välttämättä luonnostaan hyvä, vaan se on niin hyvä kuin kirjoittaja kussakin tilanteessa kykenee luomaan (mt., 151).

7. TUTKIMUSKYSYMYKSENÄ SUBJEKTI "MINÄN" SUHTEINA "TOISIIN" JA NÄIDEN SUHTEIDEN YHTEYS SUBJEKTIN HALUUN

Tutkielman taustalla ovat subjektiuskäsitykset, joita yhdistää subjektiuden relationaalisuuden korostaminen. Tarkastelen omaelämäkerrallisten tekstien esityksiä "minän" suhteesta "toiseen". Näitä "toisia" on kolmenlaisia. Ensinnäkin on olemassa yksittäisiä, valikoituja toisia. Toiseksi "minällä" on suhde sukupuolensa kollektiiviseen kokemukseen. Kolmannet toiset ovat "miestä" ja "naista" esittäviä kulttuurisia figuureja.

Omaelämäkerrallisen minän suhde toisiin on tulkintani keskiössä. Tärkein tutkimuskysymykseni on tarkastella päiväkirja-aineiston itse-esityksiä pohtien "minän" kohtaamisia "toisten" kanssa. Yritän kohdata päiväkirjoihin kirjoitetut ja kirjoittuneet ruumiilliset subjektit kahdella tasolla. Olen ensinnäkin kiinnostunut "toisista", jotka kyllä fyysisesti ovat "minän" ulkopuolella, mutta jotka "minä" kohtaa aktiivisesti tai pakotettuna ihonsa läpi. Koska ruumiillinen subjekti on (myös) sisäisten erojen paikka, tarkastelen myös subjektin sisäisiä toisten välisiä kohtaamisia. Kohtaamiset voivat olla samastumista ja/tai eron tekemistä tai yhteyttä ja/tai erillisyyttä. Täten tarkastelen sekä yhteyksiä että niiden puuttumista tai aktiivista katkaisua. Toisin sanoen olen kiinnostunut relationaalisesta omaelämäkerrallisesta subjektista.

Liitän omaelämäkerrallisen minän ja toisen tutkimisen *omaelämäkerrallisen subjektin halun* tutkimiseen. Ymmärrän tässä tapauksessa halun olevan tiedostamattonta ja/tai tietoisista. Käsitteellistän tällöin halun jatkumona, jonka toisessa päässä halu on täysin tiedostamaton halu ja toisessa päässä täysin tiedostettu ja tahdonalainen (jopa poliittinen) valinta. Tällöin tarkastelen intersubjektiiivista tilaa, jota on minän ja toisten välillä sekä yksilön sisäisten toisten välillä. Kysyn aineistolta, millaisia intersubjektiiivisiä tiloja ja kiinnipitäviä ympäristöjä päiväkirjoihin kirjoitetaan ja kirjoittuu. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, sisältääkö aineisto esityksiä "sisätilasta", joka mahdollistaa, sallii ja tunnistaa subjektin halun. Kohdistan huomion yhteisyyden tuntoon. Tällöin pohdin sitä, miten yhteisyyden tunto toimii kirjoittajien kannalta sekä millaisia peilejä kirjoittajien elämässä on ja millaista vastakaikua he saavat niiltä.

Summa summarum: *tutkielmani tutkimuskysymys* on muotoa *relationalinen omaelämäkerrallinen subjekti "minän" suhteina "toisiin" ja näiden suhteiden yhteys subjektin haluun*. Loppujen lopuksi tarkastelen tutkielmassa toimijuuden näkökulmasta kirjoittajien neuvottelua sukupuoli-asemastaan. Omaelämäkerrallinen subjekti neuvottelee mm. siitä, "mikä on minua ja mikä ei" ja mikä on subjektin oma halu. Tarkoitukseni on yhdistää tässä kaksi tapaa ajatella subjektia. Ensinnäkin ei ole olemassa selvää rajaa "minän" ja "ei-minän" välillä. Toiseksi subjekti on moninainen ja jakautunut. Tällöin ajattelen subjektiutta sekä interettä intrasubjektiiuden tasoilla: tilassa "minän" ja "toisten" välillä ja "minän" sisäisten "toisten" välisessä tilassa.

8. 50-LUVUN TYTTÖJEN RELATIONAALINEN SUBJEKTIVUS JA HALU

Tässä luvussa analysoin ja teen tulkintoja päiväkirja-aineistostani. Ensin käsitte-
len kirjoittajien suhdetta päiväkirjoihinsa. Sitten tarkastelen Satun ja Katan yh-
teisyyden ja eron tekemisen kokemuksia. Tämän jälkeen teen yhteenvedon yhteis-
yyden ja eron tekemisen kokemuksista. Empiirisen analyysin lopuksi tarkastelen
kaipuuta ja puuttuvan läsnäoloa sekä haaveilua ja unelmointia.

8.1. Kirjoittajien suhde päiväkirjoihinsa

Päiväkirja on paikka, jossa kirjoittaja voi olla "itsekkäästi" itsensä kanssa. Se on
myös risteyskohta monenlaisissa kirjoittajan suhteisuuden, relationaalisen subjek-
tiivisuuden, esitysten verkostoissa. Tämä näkyy esim. kirjoittajan tavassa nimetä päi-
väkirjansa. Satun ristii erään päiväkirjansa Cloveriksi. Satu kirjoittaa, että
"Clover-sana on monikielinen merkitykseltään" (50LT, 134). Hän uskoo, että
Cloverista "on tuleva ihanin päiväkirjani" (50LT, 134). Clover on saanut nimensä
Satun ihanteen, samalla luokalla olevan tytön, Anja-Leenan, mukaan. Satu kutsuu
sydämessään Anja-Leenaa Cloveriksi. Satu aikoo myös itse käyttää Cloveria ni-
mimerkkinään lähettäessään kirjoitelmiaan lehtiin. Sana tarkoittaa lisäksi Satun
toisen ystävän, Outin, Cloveria, joka "merkitsee hänen etsimäänsä minun Clove-
riani vastaavaa ihmistä" (50LT, 134). Clover nimen kautta Satu tarkastelee itse-
ään ja muita tyttöjä sekä ystävyksiään. Subjektivus syntyy suhteissa ja eräs suhde-

muodostelma syntyy kirjoittajan ja päiväkirjan välille. Päiväkirja toimii kirjoittajalleen myös suoranaisena ihanneystävänä ja ihanneminänä. Päiväkirja onkin monella tavalla personifioitu. Sillä (/hänellä) on nimi, sillä (/hänellä) on erilaisia ominaisuuksia, kuten luonteenpiirteitä, ulkonäkö, asuinpaikka sekä harrastuksia ja vapaa-ajanviettotapoja.

Tässä luvussa tarkastelen ensin päiväkirjaystävyuden alkamista ja loppumista, millä haluan painottaa sitä, kuinka päiväkirjan pitäjä rakentaa suhteen päiväkirjaansa. Sitten käsittelen päiväkirjaa kaikkihyväksyvänä toisena ja ihanneminänä. Lopuksi käsitteellistän päiväkirjan siirtymäobjektina ja tilana.

8.1.1. Päiväkirjaystävyuden alkaminen ja loppuminen

Kirjoittajat rakentavat ystävyyssuhdetta päiväkirjaan, eräänlaista päiväkirjaystävyyttä. Tätä ystävyyttä voidaan laajentaa, kun kirjoittaja näyttää päiväkirjansa sisällön tai siitä valittuja sivuja ystävälleen. Tämä suhde muistuttaa paljonkin esim. Sinikka Aapolan (1992) kuvaamia tyttöjen ystävyyssuhteita. Uutta päiväkirjaa aloittaessaan kirjoittaja esittäytyy sille. Kirjoittaja sitoutuu päiväkirjaansa emotionaalisesti mm. lupaamalla kirjoittaa siihen säännöllisesti. Kata kirjoittaa ensimmäisen päiväkirjansa alkulehdille: "Minä koetan joka päivä kirjoittaa sinuun, rakas päiväkirja" (50LT, 18). Päiväkirjalle saatetaan myös luvata kirjoittaa vähintään tiettyjä sivumääriä. Satu lupaa päiväkirjalleen "kirjoittaa sivun pituisia kirjoituksia, paitsi silloin kun tapahtuu jotain erikoista - -" (50LT, 34). Kirjoittaja saattaa vahvistaa läheisyyttä ja yhteisyyttä yksinomaan päiväkirjansa kanssa ra-

jaamalla muut ihmiset tämän päiväkirjaystävyuden ulkopuolelle ja kertomalla tälle salaisuuksiaan: "(t)ätä kirjaa *ei kukaan* muu kuin minä saa lukea. Minä tykkään eniten yhdestä pojasta, jonka nimi on Jussi Ojanen." (50LT, 19.)

Päiväkirjan sivujen loputtua, myös ystävyys päiväkirjaan päättyy. Kirjoittaja hyvästelee päiväkirjansa usein hieman haikeissa tunnelmissa ja voi samalla esimerkiksi arvioida kirjoittamiaan sivuja, jotka hän saattaa määritellä kirjoittajan ja päiväkirjan jaettuina (tunne)kokemuksina. Satu hyvästelee Liselottensa:

"Tämä on viimeinen kirjoitukseni sinulle! Kuinka oudolta, eriskummalliselta se tuntuukaan. Siis kaikki loppuu tähän. Siis kaikki meidän yhteiset hetkemme, kaikki mietteemme, kaikki surumme, vihan salamat, ilon ilkamoivat hetket, ja murheiden mustat mietelmät." (50LT, 133.)

Samalla kirjoittaja saattaa arvioida sekä kirjoittamiaan sivuja että mennyttä elämänsä. Satu näkee ja hyväksyy elämänsä 'kolikon' kummatkin puolet:

"On ollut hetkiä, jolloin viha, kateus, katkeruus tai onnettomuus on salamoanut kovalla, häikäisevällä voimalla sisimmästäni ulos, aina ehkä sinun lehdillesi asti. En ole voinut sille mitään. Mutta eikö olekin ollut myös sellaisia hetkiä, joina olen ollut tyytyväinen, onnellinen, iloinen ja hyvä? Ompa niinkin, luulen. Älä siis niitäkään unhoita!" (50LT, 134.)

Vaikka kirjoittaja jättää hyvästejä päiväkirjalle, hän lupaa muistaa sen ikuisesti.

Päiväkirja on ollut korvaamaton "itkumuuri", uskollisin ystävä kirjoittajalleen.

Kata hyvästelee päiväkirjansa, Nuxin:

"Sinulle olen aina valittanut ja vuodattanut suruni; tuskin koskaan olen kertonut iloisia asioita. Mutta suruja, kelle niitä voisi kertoa, kelle muulle kuin sinulle. Olet ollut uskollinen ja jalo ja tiedän, etten koskaan unohda sinua - - ." (50LT, 255.)

Päiväkirjaystävyys päättyy, mutta muistot ja kiittollisuus päiväkirjaa kohtaa jää.

Nuxin mukana Kata haluaa ehkä päättää myös oman elämänsä surut. Uusi päivä-

kirja, Sue, alkaa optimistisissa tunnelmissa, uuden onnellisemman elämän toivossa:

"Rakas Sue, Sinä olet minun vihreän nuoruuteni päiväkirjan. Vihreä väri; se on kesäinen ja raikas. Uskon ja toivon väri, sanotaan." (50LT, 255.)

8.1.2. Päiväkirja kaikkivähäksyvänsä toisena

Kata ja Satu mainitsevat kirjoittamisen syinä yksinäisyytensä ja tarpeensa lohdutukseen. Satu kirjoittaa, että hänellä "on ystäviä, mutta kuitenkin olen samalla yksin" (50LT, 195). Hän ei "voi heille vuodattaa kaikkia sellaista, mitä päiväkirjalle voi kertoa" (50LT, 195). Satusta on "lohduttavaa turvautua" (50LT, 443) päiväkirjaan. Katan mukaan "vain yksinäiset ja onnettomat ihmiset kirjoittavat aivankuin saadakseen voimaa ja rohkeutta siitä. - - surujen jälkeen täytyy saada voimaa ja sitä saa kirjoittamisesta." (50LT, 247.) Katan äiti on kuollut, ja Kata tuntuu todella kaipaavan kaikkivähäksyvää toista ihmistä, lohduttajaa ja tukijaa. Hän uskoo, että "(j)os edes rakas, kultainen äiti olisi elossa, niin hän voisi aina lohduttaa ja auttaa" (50LT, 247).

Kata ei tunne saavansa ymmärrystä ja hyväksyntää perheenjäsentensä taholta.

Hän turvautuu surussaan päiväkirjaansa:

"Nyt en enää kestä. Miksi he aina haukkuvat minua tyhmydestäni? - - Sinä, Sue, olet sentään jalo, et koskaan ivaa minua, et hauku. Sue, kultainen Sue, jospa tietäisit, kuinka rakastan sinua. Ollessani surullisin ja onnettomin saan aina sinulta apua. Vaikka kerron murheeni vain hyvin niukkasanasaisesti, niin tunnen, että sinä ymmärrät." (50LT, 271.)

Päiväkirja toimii läsnäolevana ja kaikkiihyväksyvänä toisena. Siihen sekä sanamukaisesti, konkreettisesti ja fyysisesti että metaforisesti tartutaan hädän keskellä, kun se tuntuu ainoalta mahdolliselta toiselta, joka ymmärtää, hyväksyy ja lohduttaa.

8.1.3. Päiväkirja ihanneminänä

Päiväkirja voi olla kirjoittajan ihanneminä. Aloittaessaan uuden päiväkirjan Satu nimeää sen Elaineeksi ja kuvaa Elaineelle tämän ulkonäköä: hiuksia, silmiä, vaatteita ja koruja. Satu kertoo Elaineelle, että "(o)len kuvannut sinut sellaiseksi, kuin itse unelmissani olen" (50LT, 173). Mielenkiintoista on, että tämä Satun kuvailema ihanneulkonäkö muistuttaa paljonkin Zeiloun, hänen toisen "tulevaisuuden henkilönsä", ulkonäköä. Sekä Zeiloulla että Elaineella on tummat pitkät hiukset ja heidän silmissään on jotain erikoista. Elaineen silmät ovat tummat sekä "syvät ja haaveksivat" (50LT, 173). Zeiloun silmät ovat:

"(I)hmeelliset, kirpeän keltaiset. Olen rakastunut silmiini. Joskus, kun jotain äkillistä tapahtuu, kun raivostun tai näen jotain hyvin kaunista, silmäni muuttuvat melkein ruskeiksi." (50LT, 178.)

Kata antaa eräälle päiväkirjalleen nimeksi Sue. Tämä nimi on peräisin Katan ihaillemasta sairaanhoitajasta kertovasta *Helena*-kirjasarjasta. Kata haluaisi olla samanlainen sairaanhoitaja kuin Helena tai Sue, joka on kirjasarjan päähenkilön nimi sarjan alkuperäiskielellä:

"Toivottavasti sinäkin olet tyytyväinen. Sue, olet haaveitteni nimi. Sairaanhoitajatar, joka on jalo ja hyväsydäminen, se on minun unelmani." (50LT, 255.)

Päiväkirja voi olla samanaikaisesti sekä ihanneystävä että ihanneminä. Päiväkirja on tällöin sekä luotettava ystävä että ihailun kohde, joka auttaisi kirjoittajaansa muuttumaan ihanteensa kaltaiseksi. Kata kertoo uudelle päiväkirjalleen, Cathylle, että tämän kaltaiseksi hän on "kuvitellut oikean ystävän. Sinulle voin kertoa kaikesta. Olet "tellumainen" ja rakas Cathy, auta minuakin olemaan sellainen." (50LT, 383.)

Katan mainitsema "tellumaisuus" liittyy hänen ihailemaansa ystävänsä, Telluun. Kata saattaa päättää olla "esim. koko päivän "tellumainen", so., en hauku ketään, vaan yritän etsiä kaikesta vain hyvät puolet" (50LT, 382). Kata ilmeisestikin pitää Tellua henkisesti korkealla olevana ikätoverinaan. Eräessä Katan omistamassa valokuvassa Tellu on nousemassa ylös vedestä ja Kata kehottaa päiväkirjassa ystävänsä: "Tellu, kiipeä ylemmäksi, korkeammalle" (50LT, 382).

Kata toivoo, että Cathy auttaisi häntä olemaan "tellumainen", henkisellä tasolla kehittynyt ihminen. Lisäksi hän toivoo Cathyn olevan hänelle hyvä ystävä:

"(J)oka ei halveksi, pilkkaa eikä naura - - Sinä autat minua, kun olen surullinen ja tuskissani kerron sinulle, kuinka maailman murjoma olen." (50LT, 383.)

Kata ei ajattele Cathya kirjana vaan ihmisenä, tosin mielikuvituksensa luomana ihmisenä. Kata määrittelee Cathyn parannelluksi versioksi hänestä itsestään:

"Olet hento, vihreäsilmäinen tummatukkainen viisitoistavuotias, samanlainen luonteeltasi kuin minä, mutta olet päässyt kaikista vioistasi ja olet puhdas ja synnitön." (50LT, 383.)

8.1.4. Päiväkirja siirtymäobjektina ja tilana

Sosin (1983, 92) esittää, että päiväkirja toimii siirtymäobjektina murrosikäisten tyttöjen kehityksessä. Sosinin (1983, 96) tutkimuksessa haastateltiin seitsemää 18-23-vuotiasta naista, jotka olivat pitäneet päiväkirjaa teini-ikäisinä. Lisäksi tutkimuksen aineistona käytettiin haastateltavien itsensä valitsemia päiväkirjaotteita. Argumentointinsa tukena Sosin käyttää D.W. Winnicottin ensimmäisenä käyttämää siirtymäobjektin käsitettä ja tätä käsitettä päiväkirjan kirjoittamiseen soveltanutta T.W. Downweya. Winnicott (1953 Sosinin 1983, 94-95 mukaan) käyttää käsitettä kuvaamaan niitä objekteja ja toimintoja, jotka toimivat äidin ja äidillisten toimintojen korvikkeina. Downeyn (1978 Sosinin 1983, 95 mukaan) mukaan murrosikäiset saattavat käyttää päiväkirjoja tiettyjen mentaalisten operaatioiden aktuaalisina ja symbolisina manifestaatioina päämääränä vakiinnuttaa tunne äidistä 'ei-äiti'-aikana. Päiväkirjaa voidaan myös käyttää luomaan 'ei-äiti'-alue palvelemaan eriytymistä.

Aineistossani esittyvät kummatkin manifestaatiot. Satu luo itselleen 'ei-äiti' aluetta kirjoittamalla päiväkirjaansa usein salaa muilta, joskus jopa yöllä. Hän kertoo nauttivansa näistä yksinolon hetkistään päiväkirjansa parissa sekä yksinolostaan ulkona, jonne hän lähtee mielellään riidellyään äitinsä kanssa viettääkseen "suloi-suuttaan uhoavan vapaudentunnin" (50LT, 36). Satu nauttii myös kävelyistään yksin luonnossa metsätiellä, joka on "ihana ja uneksiva" (50LT, 44), tai kaupungilla, koska silloin hän voi uneksia ja ajatella. Satulla on myös oman huoneen kaipuu, johon hän liittyy salaisen päiväkirjan:

"Jos minulla olisi oma huone, niin tahtoisin että sen pohjapiirustus oli tällainen². Rubiinituulahdusta säilyttäisin lipastoni laatikossa *lukon takana*. Iltaisin kun äiti ja isä ovat menneet nukkumaan, uneksisin ja ajattelin siellä huoneeni ihanassa ilmakehässä." (50LT, 43.)

Tässä päiväkirjakatkelmassa esittyvä oma huone on usein yleisestikin esitetty metafora päiväkirjalle, joka ymmärretään tällöin usein naisen luovuuden, eriytymisen ja itsenäistymispyrkimysten tilana. Tulkitsen myös lipaston laatikon ja sen lukot, joiden takana päiväkirja on, päiväkirjan oma huone -tyyppisinä tilametaforina. Satulle päiväkirja kuten kävelyt ja oleskelut ulkotiloissa ovat salaisen haaveilun ja ajattelun tiloja. Mutta miksei myös tunto äidistä voisi olla tilaa. Eeva Jokinen (1997, 40) on huomannut, että omaelämäkerrallisessa kirjoittamisessa on mahdollista luoda itselle kuviteltu intersubjektiiivinen tila, kiinnipitävä ympäristö, jossa kirjoittaja voi lohduttaa itseään, kun ketään lihaa ja verta olevaa toista ei ole läsnä.

Kun Kata on jo pitemmän aikavälin aikana usein selostanut päiväkirjaansa perheensä riitoja, Kata lohduttautuu tällaisena 'ei äiti' -aikana kirjoittamalla tapahtumista ja tunteistaan päiväkirjaansa luoden itselleen tunnon äidistä tai kiinnipitävän ympäristön. Samalla päiväkirjaan kirjoittuu koskettavana ikävä ja kaipuu, joka kohdistuu kuolleeseen äitiin tai ainakin johonkuhun tai johonkin, joka pitäisi kiinni. Samanaikaisesti Kata samastuu päiväkirjaansa, joka peilaa ja vastaanottaa

Katan surun tunteen:

"Itkin äsken. Itkin oikein sydämeni pohjasta. Ehkä se vähän auttoi, helpotti suurta suruani. Joskus, onneksi joskus hyvin harvoin, tulen niin äärettömän onnettomaksi. Tunnen silloin olevani aivan kuin sinä, Cosette, tai kaikki entiset

2

Piirros on liitetty sivulle.

päiväkirjaystäväni. Itkin äsken - äitiä. Ajatus, joka miltei joka päivä on mieles-
säni: "Jos äiti eläisi, niin kaikki olisi toisin". (50LT, 349.)

Tulkintani mukaan äidin kaipuu 'ei äiti' -aikana näyttää olevan Katalle perhe-yh-
teyden kaipuuta. Katan päiväkirjan sivujen välistä putoaa äidin kuva, joka tuntuu
"sanovan: "Ymmärrä isää. Hän on yksin". Minun pitäisi yrittää, mutta se on mi-
nulle äärettömän vastenmielistä." (50LT, 349.) Mutta kuka tai mikä muu kuin
Katan itsensä luoma päiväkirjan kiinnipitävä ympäristö ymmärtäisi Kataa.

Sosinin (1983, 96) mukaan päiväkirja toimii siirtymäobjektina nimenomaan teini-
ikäisille tytöille. Eeva Jokinen (1997, 143, 147) uskoo, että päiväkirjan pitäminen
ei ole pelkästään kehitysvaiheellinen ilmiö. Päiväkirjat voivat toimia kiinnipitävä-
nä ympäristönä kelle tahansa, joka niihin luottaa. Myös aikuiset naiset päiväkirjaa
pitämällä eivät vain tutki omia toiveitaan ja halujaan, vaan kirjoittaminen "suora-
naisesti pitää kirjoittajaa hengissä". Kun päiväkirjaa pidetään siirtymäobjektina ja
kiinnipitävänä ympäristönä, päiväkirja on sen pitäjälle tapa tunnistaa itsensä ja
tutkia omia halujaan kirjoittamalla (mt., 150).

8.2. Satun yhteisyyden ja eron tekemisen kokemukset

8.2.1. Audrey Hepburn -fanius

Satu ihailee elokuvatähti Audrey Hepburnia, joka on hänestä "hurmaava" (50LT,
93). Hän tuntuu erityisesti samastuvan näyttelijään kirjoittaessaan ulkonäköön,
luonteeseen ja käyttäytymiseen liittyvistä asioista. Satu kertoo päiväkirjalleen

"suuren salaisuuden" (50LT, 93): hän kertoo huomanneensa olevansa "vähän Audrey'n näköinen" (50LT, 93) katsoessaan kerran peiliin, kun hänen hiuksensa olivat piipattuina eikä hänellä ollut silmälasejaan päässään. Satu kuitenkin toteaa, että hän ei "tietystikään ole yhtä kaunis kuin Ady" (50LT, 93). Aavistukselleen yhdennäköisyydestään filmitähden kanssa Satu saa tukea perhetutulta, joka kertoo Satun olevan Audrey Hepburnin näköinen. Satu iloitsee saamastaan tuesta: "Eikö ole eri ihhistä! Siis omat kuvitelmani ovat ainakin vähän totta!" (50LT, 117.) Tätä iloa ei laimenna edes se, että Satun äiti tokaisee vihjailevasti, että Hepburnin silmät ovat kauniit, sillä perhetutun mielestä Satun silmissä ei ole mitään vikaa.

Hiuksien malli on tärkeä Satulle. Hän piirtelee hiusmallikuvia päiväkirjaansa ja kirjoittaa ystävänsä Outin otsatukasta. Itselleen hän haluaisi poninhännän ja siihen kuuluvan tuulitukkaotsatukan, mitä Satun äiti tuntuu kuitenkin vastustavan. Satu pohtii, voisiko veljen vaimo, Tii, tukea häntä hiusmalliasiassa. Lopulta Satu tekee päiväkirjaansa suunnitelman, jonka mukaan hän leikkauttaa itselleen salaa äidiltään tuulitukan, kun tämä on matkoilla. Kun suunnitelma on sitten toteutettu Satulle "ei tullut yhtään paha olo iltaisin" (50LT, 64), mutta luokkatovereiltaan hän saa kehuja uudesta hiusmallistaan. Satun äiti hyväksyy "tosin vihaisin katseen" (50LT, 64) hiusten leikkauttamisen tyyliin, sillä eihän "tehtyä saa tekemättömäksi" (50LT, 64).

Myöhemmin Satun äiti arvostelee Satun hiuksia ja olemusta:

"Hän sanoi, että olen kuin joku murhamies, katutyttö tai huora. Nuo sanat koskivat niin hirveästi. Äiti sanoi, ettei otsatukka sovi minulle yhtään, ja vanhempia täytyy totella. "Sinulla tulee olemaan hyvin vaikeata elämässä, kun et opi jo

pienä nöyrytymään", ennusti hän. "Kyllä elämä sitten tanssittaa tarpeeksi." (50LT, 143.)

Hiukset liittyvät tottelevaisuuteen (vanhempia kohtaan) ja omien (seksuaalistenkin) mielihalujen kontrollointiin. Tyttö ei saa päättää omista hiuksistaan eikä välttämättä muistakaan omista asioista. Hänen on opittava miellyttämään mutta kuitenkin tavalla, joka ei kyseenalaista hänen mainettaan. Tämän oppiminen on osa tyttösosialisaatiota, sillä jo pieneä tytöt opetetaan myötäilemään muita ja ohittamaan oma halu eli 'nöyrytymään'. Itsemääräytyvälle naiselle ennustetaan vaikeuksia elämässä.

Satu alkaa pelätä (äidin mainitsemia epämääräisiä) tulevaisuuden vaikeuksia eikä hän itseään tunnu tietävän, mitä nämä vaikeudet mahdollisesti ovat:

"Jos minulla tulee olemaan vaikeata elämässä, niin siinä tapauksessa tahdon kuolla mahdollisimman pian. En tahdo elää, jos se on vaikeata. Paljon parempi on kuolla. Ei, kauheata, mitä puhun. En voi kuolla, elämässä on paljon sentään niin ihanaa. En tahdo kuolla! Tahdon elää! Mutta ne vaikeudet? Niin, ne ovat kauheita. Saan odottaa, kunnes kasvan aikuiseksi ja sitten alan kestää vaikeuksia." (50LT, 143-144.)

Satu kasvattaa itselleen poninhäntää ja meikkaa toisinaan kulmakarvansa, jotta hän muistuttaisi Sabriinaa, erästä Audrey Hepburnin näyttelemää roolihenkilöä. Satu kuitenkin epäilee, onko hänessä sittenkään ainesta Sabrinaksi ja sopiiko hänelle tämän tyylin vaatima poninhäntä. Hänen mielestään on "(v)ahinko vain, että minulle ei oikein sovi poninhäntä, koska korvani ovat ulkonevat" (50LT, 197). Satun luokkatoveri kuitenkin kehuu Satun ilman silmälaseja muistuttavan Audrey Hepburnia. Kun tämä luokkatoveri vielä kehottaa Satua kasvattamaan hiuksiaan, jotta ne olisivat samalaiset kuin Hepburnilla on, Satu rohkaistuu hii-

sasiassaan. Satu kirjoittaa hymyilleensä onnellisena ja alkaneensa "kiiresti puhua jostain muusta" (50LT, 216). Hän päättää aloittaa poninhännän kasvatuksen "ai-
van vakavasti" (50LT, 216) ja leikkaa äidiltään salaa otsahiuksiaan lyhyemmiksi.

Vaatteet ovat tärkeitä Satun samastuessa ihanteeseensa. Ostettu vaate saattaa innoittaa uusia haaveiden aiheita. Vaikka tyttöjen mielihyvän kokemista saatetaan kulttuurissamme rajoittaa (ks. Näre 1992, 29), haaveilusta saatua mielihyvää ei kukaan huomaa kontrolloida. Satu saa mielihyvää ostamistaan punaisista teinikengistä ja niihin liittyvästä haaveilusta. Teinikengät jalassa uskaltaisi kohdata vaikka miehen. Hän "on niin rakastunut" (50LT, 191) kenkiinsä, ne jaloissaan Satu "voi niin hyvin kuvitella" (50LT, 191) olevansa Sabrina, joka kävelee kadulla, astuu puhelinkoppiin ja soittaa Linukselle (elokuvan miespääroolihahmolle), jonka hän sitten tapaa. Satu kuvailee itseään haaveissaan:

"Minä olen hoikka, gasellisilmäinen Sabrina. Minulla on ylläni mustat, kapeat housut, musta jakku, ja viininpunaiset, matalat kengät jaloissani." (50LT, 191-192.)

Kun Satu saa vihdoinkin kauan toivomansa "Sabrina-housut", hän iloitsee siitä, että hänen ystävänsä Outi on myös ostanut samanlaiset housut. Kun kaksi ystävästä pukeutuu samalla tavalla, haaveilu on kaksinverroin mukavaa:

"Nyt on niin ihanaa! Tänä iltana meillä oli samanlainen asu molemmilla: teinikengät - - teinipuserot - - kaksi samanlaista pikkuliinaa kaulassa. Ah, Sabrina-ilta!" (50LT, 225.)

Joistakin kirjoista Satu saa neuvoja siitä, miten muututaan Audrey Hepburniksi. Hän saa isältään lahjaksi *Nuori tyttö - ole kaunis* -kirjan. Siinä on Satun mukaan "hyviä ohjeita ja Audreystäkin siinä on" (50LT, 348): Satu haluaisi varsinkin olla

samalla tavalla "sielukas" (50LT, 348) kuin Audrey Hepburn. Satu lukee myös ystävältään lainaamaansa Audrey Hepburn -kirjaa. Hän haluaisi osata hymyillä kuin Hepburn, sillä kirjan mukaan "(h)änen hymynsä avaa hänelle kaikki portit koko maailmassa" (50LT, 377). Erityisesti Satu ihailee sitä, että Hepburn *"yhdistää - sekä näyttämöllä että yksityishenkilönä - luonnollisuuteen ja vapauteen arvokkuuden ja pidättyväisyyden"*. Satun mukaan Hepburn on "persoonallinen" (50LT, 377), jota hänkin haluaisi olla. Tässä tekstin kohdassa Satu alkaa kyseenalaistaa suhdettaan ihanteeseensa:

"Minä haluaisin hirveästi olla persoonallinen, mutta en ole. Matkin Audreytä. Se on hirveän typerää. Mitä iloa on oikeastaan siitä, että olisi mahdollisimman paljon samanlainen kuin Audrey? Ei mitään. Mutta kuitenkin minä matkin häntä. Aivan järjetöntä. Minä haluaisin olla persoonallinen ja minun täytyisi löytää oma tyylini. But what is my own sort? Sehän on juuri vaikeata löytää. Kuvittelen vain, että minun tyylini olisi sama kuin Audreyn! Kyllä minä sitten olen tyhmä." (50LT, 377.)

Satu pohtii tässä katkelmassa samastumiseen liittyvää paradoksia: miten säilyttää yhteys ihanteeseen erillisyyttä kadottamatta. Satu huomaa, että samastumalla "persoonalliseen" Audrey Hepburniin, hän ei olekaan persoonallinen, sillä se edellyttäisi ainakin osittaista eron tekemisestä muihin, jonkinlaista "minän" olemaisuutta. Tällöin Satu päättää lopettaa Hepburnin matkimisen, vaikka se ei ole hänelle helppoa. Hän kuitenkin aikoo jatkaa Hepburnin ihailemista ilman halua olla samanlainen kuin Hepburn:

"Olen monta kertaa päättänyt, että en enää matkisi Audreytä. Enkä voi pitää päätöstäni. Nyt päätän näin: En enää matki Audreytä, rakastan häntä muuten vain koko sydämeistäni." (50LT, 377.)

Ystävänkään kanssa ei välttämättä aina haluta olla samanlaisia. Satua tuntuu vaavan se, että muutkin tytöt ihailevat ja matkivat Audrey Hepburnia. Satu oma-

laatuisuus joutuu koetukselle, kun hänen ystävänsä Outi kasvattaa myös poninhäntää. Satun mukaan onneksi Outilla on vaaleat hiukset, jolloin tämä "ei voi muistuttaa Audreyta juuri yhtään" (50LT, 216).

Satu ei pysty pitämään päätöstään olla matkimatta Hepburnia. Hän pohtii yhä mahdollisuuksiaan olla tämän kaltainen. Kerran hän lukee lehtiartikkelia Hepburnista, jossa tämä kertoo ulkonäöstään: suurista korvistaan, epätasaisista hampaistaan, suuresta suustaan, rumasta nenästään, suortuvaisista hiuksistaan ja vartalonsa luisevuudesta. Satu vertaa itseään Hepburniin eikä hän päästä itseään helpolla tässä vertailussa:

"Minulla on täsmälleen samat negatiiviset ominaisuudet, mutta en silti voi ikinä olla sellainen ihmeellinen, vastustamattoman suloinen nymfi, kuin Audrey. Ja hänen "suuri" suunsa ja "ruma" nenänsä ovat niin audreymäisiä, ne kuuluvat hänelle ja lisäävät hänen omaa minäänsä. Minun samat rumuuteni loistavat - paistavat rumuuttaan. Aina kun katson itseäni peilistä, minua oikein suututtaa, kun olen niin hirveän näköinen. En saa itseäni millään viehättäväksi. Olisivatpa edes silmäni niin lumoavat, että niiden katse valloittaisi joka ikisen." (50LT, 423.)

Ihanteen ulkonäkö on jotenkin ylivoimainen vertailukohde Satulle. Ihanne toimii Satulle peilinä, jonka vierellä on se konkreettinen peili, josta hän itseään katsoo. Ihanteen kautta katsottuna itse vääristyy peilissä.

8.2.2. Kirjoittaminen

Satun tulevaisuuden haaveisiin kuuluu kirjoittaminen. Satun kirjailijauran tiellä tuntuu vain olevan monia esteitä. Kun Satu saa todistukseensa matematiikasta

"Sain lukiessani kirjaa palavan halun kirjoittaa. Päiväkirjaa - runoja - kertomuksia - mitä vain, kunhan vain se on kirjoittamista. Sabrina³, kirja teki minut niin onnelliseksi." (50LT, 417.)

Satu etsii itsestään Runotytölle ominaisia "leimahduksia", jotka innoittaisivat häntäkin kirjoittamisessa. Lisäksi nämä leimahdukset kertovat Satulle jotain hänen tulevaisuudestaan kirjailijana:

"Luulen kirjailijan olevan pysyväistä. Tunnen sen sisässäni, sillä minun päätökseni ei näytä yhtään horjuvan. Sain äsken *tulevaisuuden verhon takaa käskyn* (käytän sitä nimitystä Runotytön leimahduksesta) ja kirjoitin runon." (50LT, 57-58.)

Nämä leimahdukset ovat mielestäni inspiraatioita tai mielentiloja, jolloin Satun mielikuvitus pääsee valloilleen. Tuloksena on luovuuden aikaansaamia kirjoituksia. Tulkitsen Satun ilmaisevan leimahduksilla rohkeutta kirjoittaa, uskoa omiin ilmaisutaitoihin ja mielikuvitukseen sekä luottamusta tulevaisuuteen.

Lähekkäällä kirjoituksiaan lehtiin mahdollista julkaisemista varten Satu ottaa yhteyden toiseen, johonkuhun lehden työntekijään, joka arvioi kirjoitusta ja samalla Satun kirjoittamistaitoja. Satu saa myönteistä palautetta kirjoittajan taidostaan, kun hänen kirjoituksiaan julkaistaan lehdissä:

"Sydämeni on riemua tulvillaan, sillä ... sillä ... RUNONI OLI TÄNÄÄN VIIKKOLIITTEESSÄ!!!! Ja samoin k-kertomukseni. - - Tämä oli siis *ensimmäinen virtsanpatsas kirjailijattaren ohdakkeisella alppipolulla.*" (50LT, 61.)

Satu ei ilmiselvästi pidä kirjailijan elämäntietä helppona, mutta yksikin julkaisukynnyksen ylittäminen antaa Satulle rohkeutta tuon tien kulkemiseen. Kun myöhemmin *Viikkoliitteessä* julkaistaan kolme Satun runoa, Satu kirjoittaa päivä-

3

Sabrina on Satun päiväkirjan nimi. Lisäksi se on eräs Audrey Hepburnin elokuva-hahmoista.

kirjaansa siitä, kuinka hän halusi "huutaa ja hyppiä ja tanssia ja laulaa" (50LT, 100). Satun kirjoitusten julkaiseminen motivoi häntä kirjoittamaan ja lähettämään lehtiin lisää tuotoksiaan: "(s)ain taas uutta innostusta, että lähetän kohta uusia tuotteita!" (50LT, 100). Hänelle tuntuvat olevan tärkeitä myös ystävien kommentit ja arviot hänen kirjoittamisestaan. Satu pohtii, että "(m)itähän Arja ajattelee, kun näkee runoni lehdessä?!? Outi on liimannut runoni päiväkirjaansa." (50LT, 61.)

Koulussa ainekirjoitus toimii Satulle kirjailijahaaveen barometrinä. Ainekirjoituksessa menestyminen vaihtelee Satulla ja samalla hänen asenteensa kirjailijan uraansa. Hän on onnellinen, kun hänen aineensa luetaan koko luokalle. Kun erään kerran opettaja oli vielä antanut arvosanan 9+ ja kirjoittanut kehuja aineen loppuun, Satu kirjoittaa päiväkirjaansa, että "(o)len ylpeä siitä. Näen, että "kirjailijan tulevaisuus välkky lupaavana". (50LT, 33.) Erään toisen kerran opettaja vertaa Satua Juhani Ahoon: "Siis minun vaatimatonta tekelettäni verrattiin suureen kirjailijaan" (50LT, 143). Toisinaan Satu ei saa opettajalta haluamaansa palautetta ainekirjoituksesta. Tällöin hän näkee tulevaisuuden kirjailijana mahdottomana vaihtoehtona hänelle. Kun hänen ainettaan ei lueta koko luokalle ja arvosana on 8+, Satu kirjoittaa varmaankin pettyneenä itseensä, että hän ei "jaksakaan enää yrittää - - En voi tulla kirjailijaksi. En kerta kaikkiaan voi." (50LT, 133.)

Satu jakaa tulevaisuuden haaveitaan ystävänsä Arjan kanssa. Molemmat tytöt kirjoittavat romaania, jonka päähenkilönä on tyttö. Romaaniensa päähenkilöille he ovat antaneet hyvin haaveelliset nimet: ""Arjan tytön" nimi on Satu-Tuuli Lah-

tikivi ja "minun tyttöni" nimi on Raila Pilvikki Autere" (50LT, 42), Satu kirjoittaa päiväkirjaansa. Satun mukaan hän ja Arja sopivat hyvin yhteen, sillä heillä "on niin samanlaiset luonteet. Minusta tulee kirjailija(tar), Arjasta näyttelijä(tär)." (50LT, 38-39.) Satu ja Arja leikkivät keskenään "Tulevaisuuden leikkiä", jossa he kuvittelevat aikuisina asuvansa yhdessä ja Satu olisi kirjailija. Arja piirtää heistä "valokuvia". Satusta leikkiminen "oli ihanaa. Arjan kanssa voi leikkiä kaikenlaisia "keksimysleikkejä" ja kuvitteluleikkejä." (50LT, 63.)

Vaikka ystävän haaveista voi saada aineksia omien haaveiden kehittämiseen, ystävysten samat ja yhteiset haaveet nostavat esiin jo aikaisemmin mainitsemani samastumiseen liittyvän vaikeuden. Kun samastumisen kautta tyttö etsii omaa omia valintojaan ja halujaan elämässä, hän samanaikaisesti haluaa olla yksilöllinen. Satun eräs tulevaisuuden haave on, kuten hänen ystävällään Outilla, tutkimusmatkailijan ammatti, jolloin hän voisi myös kirjoittaa retkiltään saamistaan aiheista. Satun mukaan hänen omaa haavettaan haittaa se, että se on osittain Outilta matkittu. Kaikesta huolimatta lisää intoa tutkimusmatkailijahaaveisiinsa Satu saa kirjallisuudesta. Hän lainaa Outilta *Luokan merkkihenkilö* -kirjan, jossa päähenkilönä on kirjailijaksi aikova tyttö. Lisäksi eräästä kirjan henkilöstä tulee tutkimusmatkailija. Satu yhdistääkin kirjailijahaaveensa tutkimusmatkailuun, sillä matkoistaan hän voisi kirjoittaa kirjoja:

"Tutkimusmatkailijana olisi aika ihanaa olla. Aah! ... Elää yksin erakkona keskellä luonnon ihanoituksia! Minä aion myös mennä ulkomaille, ja kirjoittaisin kirjoja ja matkakuvauksia. Olisi sentään aika ihanaa olla jonkunlainen tutkija ja matkustella ympäri, ja KIRJOITTAA KIRJOJA!!" (50LT, 67.)

Ystävän kanssa voidaan puhua tulevaisuudesta ja tehdä tulevaisuuden suunnitelmia. Satu ja hänen ystävänsä ovat suunnitelleet yhdessä kummankin tulevaisuutta ja yhteenkuuluvuus ja sen aiheuttama hyvä olo on luettavissa Satun päiväkirjatekstistä. Satu kirjoittaa, että hänen sydämessään:

"(O)n tyyni rauha ja onnellisuus. Pitkästä aikaa. Luultavasti se johtuu siitä, että Stella oli meillä tänä iltana ja meillä oli ihanaa. Keskustelimme kaikesta. Tulevaisuudesta, ammateista, koulusta, kaikista asioista. Oli ihanaa puhella sillä tavalla hänen kanssaan. Rakastan häntä kyllä hirveästi." (50-LT, 457.)

Tytöt tekevät keskenään yhteisiä suunnitelmia ja lupauksia yhteisestä tulevaisuudesta. Satu ja hänen ystävänsä Stella eli Outi tekevät samanlaisen "tulevaisuuden liiton" kuin *Luokan merkkihenkilöitä* -romaanin henkilöt, kaksi tyttöä, ovat tehneet. Satun ja Outin lupauksessa he "parhaat ystävykset" (50LT, 60) aikovat:

"(P)ysyä isoinakin ystävyksinä ja elää erikoista elämää tutkimusmatkailijattaren ja kirjailijattaren ammateilla. Suunnitelmiin kuuluvat ulkomaille matkustaminen ja samassa huoneustossa asuminen." (50-LT, 60.)

Ystävykset tekevät päiväkirjoihinsa sopimuksen, jossa he lupaavat toisilleen jakavansa elämänsä tulevaisuudessakin aikuisina. Tutkimusmatkailijan, kirjailijan ja näyttelijän ammatit ovat itsenäisiä, ns. vapaita ammatteja. 1950-luvun Suomessa niitä on todennäköisesti pidetty vielä epätavallisempina tulevaisuuden haaveina kuin nykyisin. Tällaiset haaveet ja vielä enemmän toteutuneina elämänä vaativat keneltä tahansa rohkeutta. Tulevaisuuden haaveiden jakaminen samanhenkisen ystävän kanssa vahvistaa Satun uskoa omiin haaveisiinsa.

Ystävänsä Stellan eli Outin innoittamana Satu keksii itselleen kaksi tulevaisuushenkilöä, jotka ovat kuviteltuja tulevaisuuden minuuksia. Näillä tulevaisuushenkilöillä on nimet, ulkonäöt ja asuinpaikat osoitteineen. Lisäksi Satu kuvailee nii-

den elämää muutenkin. Toinen näistä tulevaisuushenkilöistä on Etelämeren saarilla, Fenna Urassa asuva Zeilou El Bayon. Satun rakkauden Etelämeren saariin sytytti *Anne korallisaarilla* -kirja. Myöhemmin Satu jatkaa tätä kaukomaahaavettaan luettuaan *Pami-tytön paratiisi* -romaanin, jolloin hänen päässään "on kehittynyt eräs uusi, ihana suunnitelma" (50LT, 75). Hän ei tekisikään yhtä pitkää matkaa tutkimusmatkailijana vaan muuttaisi asumaan Hawaiji-saarille. Satu kirjoittaa palvovansa romaanin kirjoittajaa. Kirjailijasta kerrotaan kirjan takakannessa: "Armine von Tempski on amerikkalainen, mutta hän on syntynyt ja kasvanut Hawaijilla" (50LT, 75), minkä innoittamana Satu keksii myös itselleen kirjailijan takakansikirjoituksen: "Hanide Naebor on suomalainen, mutta hän on elänyt Hawaijilla" (50LT, 75).

Myöhemmissä päiväkirjamerkinnöissään sekä Satu että Kata päättävät tulla toimittajiksi. He saavat neuvoja Katan siskolta ja tämän mieheltä siitä, kuinka toimittajan uralle päästään. Satulle oli "päivän kohokohta" (50LT, 501), kun "tulevaisuudensuunnitelmilleni on avautunut kulkutie ja mahdollisuus toteutua" (50LT, 501). Lisäksi hän kirjoittaa, että "oli hyvä, että sain nyt jonkun kanssa keskusteltua asiasta ja sain vähän tietoja" (50LT, 501). Satu tosin epäilee omia kykyjään toimittajan ammattiin. Hän on myös tietoinen siitä, että unelmien sisällöt ovat vaihtuvia, sillä kerran tehtyään päätöksen toiveammattistaan hän toteaa, että "(s)aa nähdä, miten kauan säilytän tuon ammattini" (50LT, 119).

8.2.3. Runomaailma

Satu suunnittelee itselleen "Runomaailman", eräänlaisen mielikuvitustodellisuuden tai ihannepaikan, jonne hän aikoo muuttaa kirjailijaksi. Runomaailmassa näkyy yhdistettynä monia Satun haaveita, pyrkimyksiä ja samastumisia: kirjailijaksi haluaminen, Runotyön ihaileminen, Hawaiji-saaret sekä yhdessä oleminen ja eläminen mielihenkilöiden kanssa. Täten Runomaailma on intertekstuaalinen kohtaamispaikka. Satun Runomaailman nimi olisi Haranjo, ja hän selittää tarkemmin nimen alkuperää:

"(S)e on sotkettujen kirjainten yhdistelmä sanoista RUNOM ja HAWAII, ja RUNOM on vielä sotkettu MURNO'ksi ja sitten MURNO'n ja HAWAII'n kirjaimet ovat sotkettu, joten on saatu sana HARANJO." (50LT, 81.)

Satu pohtii pitkään ja tarkkaan ketkä henkilöt ja keiden päiväkirjat ovat hänen Runomaailmansa "jäseniä" ja mihin "osastoon" kukin heistä kuuluu. Haranjon jäsenille Satu antaa nimet. Hänen oma nimensä olisi Hanide, joka on alunperin hänen ja Arjan "Tulevaisuuden leikistä". Onnellisuus tuntuu syntyvän Runomaailmassa 'oikeiden' ihmisten seurasta. Koska osasto Haranjo V:ssä on Satun kanssa hänen mieli-ihmisensä - Clover eli Satun ystävä Anja ja Beatrice eli Tii, Satun veljen vaimo - tämä osasto on Satun mielestä kaikkein ihanin:

"Ei sen takia, että minä, Hanide, olen siellä, vaan *sen* takia, että Beatrice ja Clover ovat siellä *ja minä olen heidän kanssaan*" (50LT, 82).

8.3. Katan yhteisyyden ja eron tekemisen kokemukset

8.3.1. Ikäkysymys

Kata pohtii päiväkirjoissaan ikään ja omaan kehittymiseensä liittyviä asioita. Perheen kesäpaikkakunnalla Sammatissa häntä hävettää ja hän on vihainen, kun hän joutuu leikkimään itseään viisi vuotta nuorempien lasten kanssa vierailulla Mannilan talossa eikä saa osallistua aikuisten keskusteluun. Erityisesti Kataa harmittaa se, että aikuisten seurassa on kaksi sairaanhoitajaa ja yksi terveydenhoitaja. Koska Kata itse haaveilee sairaanhoitajan ammatista, hän olisi varmaankin mielellään osallistunut aikuisten keskusteluun. Kun sitten lähtöä tehtäessä Katan isosiskot puhuvat lasten nukkumaanmenoajasta, Kata kirjoittaa, että hän ei kestä enää sitä, että häntä "sanotaan aina lapseksi" (50LT, 268). Hän on aivan varma, että "he kaikki meidän lähdettyämme nauroivat minulle ja puhuivat lapsellisuudestani. Samperin perkele." (50LT, 268.) Kata ei halua enää olla lapsi vaan vakavasti otettu aikuinen muiden aikuisten joukossa.

Kata loukkaantuu sisarustensa vihjailuista hänen kehittymättömyydestään. Kata on vihainen Marjatta-siskolle, joka vertailee Kataa ja tämän ystävää Marjista keskenään. Marjatan mukaan Kata on:

"(J)otenkin vielä siellä "päiväkirja-tasolla", kun taas Marjis mieluummin on suurempien tyttöjen (Satu Toivaisen) kanssa ja että Marjiksella minä olen varmasti niin pikkutyttö. Tietäisitpä, kuinka minua raivostutti. "Päiväkirjaikä" ja "poikaikä"; hän siis tarkoitti, että olen jäänyt niin jälkeen kehityksestä ja että Marjis on jo päässyt poikaikään." (50LT, 243).

Eräs "pienen" ja "ison" tai "tytön" ja "naisen" välinen ero on päiväkirjan pitämisessä. Päiväkirjan kirjoittaminen on kehittymättömien "pikkutyttöjen" puuhaa, kun "isot tytöt" ovat vaihtaneet päiväkirjansa poikiin, oman kehittyneisyytensä todisteisiin.

8.3.2. Hiustaistelu

Kata kärsii leteistään. Nämä "kaksi narua - - roikkuvat inhoittavasti selässä - - ja on vanhanaikaista pitää lettejä" (50LT, 199), kuvaa Kata hiuksiaan. Tärkeä käännekohta 1950-luvun tyttöjen elämässä tuntuukin olevan leteistä luopuminen tai pääseminen, koska Kata pitää kirjaa luokan lettipäistä. Letit ehkä merkitsevät hänelle pientä koulutyttöä ja vapaana liehuvat hiukset aikuista naista, jolla on tarpeita ja haluja.

Itselleen Kata suunnittelee ensin lyhyttä leikkotukkaa ja myöhemmin poninhäntää: hän kirjoittaa aiheesta toistuvasti päiväkirjaansa ja pohtii, miten saisi mieleisensä hiusmallin. Kata kirjoittaa, että "(j)oka ilta sängyssä ja aamulla herätessäni ajattelen sitä hetkeä, jolloin leikkaan tukkani" (50LT, 220). Mutta hänen isänsä ei anna lupaa hiusten leikkauttamiseen eivätkä hänen kaksi isosiskoakaan tule mukaan kampaajalle ilman isän lupaa. Näin ollen Katan täytyisi vastustaen isänsä ja ilman tukijoukkoja mennä kampaajalle "salaa" ja "yksin ja se vasta kamalaa on" (50LT, 220). Kata kuitenkin päättää huhtikuuisena kirjoitusajankohtana, että hän ei "tule pitkätukkaisena syksyllä kouluun" (50LT, 220), koska Katan ystäväkin pitää häntä tarmottomana ihmisenä, kun Kata ei uskalla leikkauttaa hiuksiaan

omin päin. Hänen luokkatoverinsakin kannattavat hiusten leikkauttamista. Kata ei kuitenkaan tunnu saavan tarpeeksi tukea muilta hiustensa leikkauttamiseen. Hän toivoo, että "(k)unpa joku auttaisi minua tässä asiassa" (50LT, 220).

Kata kirjoittaa päiväkirjaansa päivää ennen koulun lukuvuoden päättymistä, että:

"Huomenna Se tapahtuu. Leikkaan tukkani. En vielä toistaiseksi ole pelännyt, mutta nyt alan jo vähän vapista. Isä on luvannut panna minut kasvatuslaitokseen, jos teen sen. Tiedän, että hän vain uhkailee, mutta jotakin hän joka tapauksessa tekee." (50LT, 256.)

Lukuvuoden päätyttyä kevätjuhlaan ja todistusten jakoon Kata antaa kotona isälleen koulutodistuksensa ja kertoo tälle menevänsä leikkauttamaan hiuksensa Satun ollessa Katan tukena kampaamoreissulle lähdössä. Isä ei vielääkään hyväksy hiusten leikkauttamista, mutta Kata karkaa kotoaan kampaamoon:

"Isä juoksi perässäni ja sanoi jyrisevällä äänellä, etten saa tehdä sitä. Juoksin pakoon ja halusin uhmata häntä ja mennä vaan. Satu oli kalpea ja pelkäsi niin kuin minäkin." (50LT, 257.)

Tässä katkelmassa Kata yhdistää oman pelkonsa Satun pelon tunteeseen: kyseessä on siis tunteiden intersubjektiivisuus. Jaettuna pelko ei lamauta uskallusta (toimimattomaksi). Hiustensa leikkauttamisen jälkeen Kata menee peloissaan kotiinsa, jossa hän saa kuulla kunniansa. Kata ei kuitenkaan tunnu katuvan tottelemattomuuttaan eikä suostuvan ottamaan vastaan moitteita teoistaan:

"Kaikki kauhistuivat kun näkivät, että olen todellakin leikannut. Mutta isä, ah, pelkäsin häntä niin. Kaikki haukkuivat vain koko ajan, mutta en välittänyt." (50LT, 257.)

Muutaman päivän kuluttua dramaattisesta kampaamoreissusta Kata menee vierailulle sukulaisperheen, Mannisten, luokse. Uuden kampauksensa vuoksi hän menee sinne "pienoisessa jännityksessä" (50LT, 259). Muiden ihmisten vastaanotto

uudelle hiusmallille on Katalle tärkeää. Erityisesti hän toivoo uuden kampauksen tekevän hänet vanhemman näköiseksi. Sukulaisperheen luona Katan serkku, Hellevi, kehuu jo eteisessä hänen hiuksiaan:

"(T)ulin kauhean onnelliseksi siitä. Ja hän sanoi "Sinä olet nyt niin iso tyttö!" Itsetuntoni kohosi korkealle ja astuin mahtavana sisälle." (50LT, 259.)

Mutta Mannisilla oli myös "kasa vanhoja tanttoja", jotka sääliittelivät Kataa, joka oli leikkauttanut "ne paksut ja kauniit palmikot. Hyi, kuinka minua harmitti." (50LT, 259.) Katan nimeämät vanhat tantat eivät ymmärrä, kuinka letit olivat Katan mielestä enemmänkin naruja ja kuinka vanhanaikaista on pitää lettejä.

Illalla Kata menee ystävänsä Seijan kanssa katsomaan *Sabrina* -elokuva, jossa on pääosassa Audrey Hepburn. Kata arvioi elokuvakokemustaan:

"Hänen silmänsä loistivat kyynelten läpi ja hänen poninhäntänsä leiskui. Ah, vihdoinkin näin sen filmin." (50LT, 259.)

Ehkäpä Kata tässä arviossaan käy läpi myös edellisten päivien kokemuksiaan. Hän viimeinkin näki elokuvan ja leikkautti itselleen mieleisen hiusmallin. Kata on helpottunut ja onnellinen saatuaan itselleen poninhännän, vaikka isän ja muun perheen vastustus oli pitkään estänyt Katan hiusten leikkauttamisen. Matkalla elokuvista kotiin Kata nauttii uudesta poninhännästään ja haaveistaan. Haaveet kuitenkin särkyvät kotitalon hissin peiliin:

"Kun tulin Seijan kanssa sieltä kotiin, tunsin olevani Audrey. Heiluttelin poninhäntääni ja koetin muikistella suutani. Mutta astuessani hissiin näin - kaamean naamani peilistä ja - en enää ollut Sabrina." (50LT, 259.)

Katalle hiusten leikkauttaminen tuntuu olevan samalla osa aikuistumista ja 'isona olemista' sekä samalla 'rajojen selvittämistä' perheenjäsenten välillä. Kata kirjoittaa hiusten leikkauttamisen jälkeen tulevaisuuden suunnitelmistaan:

"Isä ei kuulemma anna minun tulla s-hoitajattareksi. Maisteri, maisteri vain pitää olla. Mutta minä teen niinkuin haluan. Minä en aio alistua maisteriksi, en. Aion kyllä olla oma herrani, enkä välitä muista." (50LT, 259.)

Tulkitsen hiusten leikkauttamisprosessin kamppailuna tai neuvotteluna perhejärjestelmän sisällä. Kata neuvottelee patriarkaatin, isänsä ja patriarkaalisen perhejärjestelmän, kanssa sekä iästä että sukupuolesta. Letit kuuluvat pikkutytylölle, jota Kata ei halua olla omassa perheessään eikä muutoinkaan. Hän ei pidä siitä, että häntä pidetään omassa perheessään "kakarana" (50LT, 260). Kata päättääkin, että täytettyään 15 vuotta seuraavassa kuussa hän aikoo "huomauttaa - - jos joku vielä puhuu "lapsesta"" (50LT, 260). Leikkauttamalla hiuksensa omin päin Kata ehkä haluaa osoittaa perheelleen, että hän ei ole enää lapsi. Hän päättää itse omasta ruumiistaan ja haluaa, että muut perheenjäsenet ottavat hänet vakavasti. "Itsehän minä ne lettini kannoin; saan kai minä ne poistaakin itse" (50LT, 259), kirjoittaa Kata omia (ruumiin) rajojaan määritellen. Hellevin kehu Katan hiuksista ja tämän kypsyneestä olemuksesta ja kertomukset omista leteistään ja niiden leikkauttamisesta tuntuvat tukevan Katan pyrkimyksiä:

"Hellevi puolusti minua. Pidän hänestä, koska hänelläkin on ollut joskus sapa-rot ja hänkin on leikannut ne. On ihanaa, kun joskus kehutaan isoksi. Luulen, että minulla on alemmuuskompleksi. Luulen olevani liian, äh, tuota noin, lapsi. Marjatta⁴ on saanut minut uskomaan niin. Mutta olenhan aivan samanlainen kuin muutkin meidän luokkalaiset. Poninhäntäni nykyisin tekee minusta jo vähän aikaihmissäisemmän." (50LT, 259.)

4

Katan sisko.

8.3.3. Tanssireissut

Samana kesänä kun Kata kärsii nuorestaan iästään ja kehittymättömyydestään, hän keksii tanssimisen. Hän kirjaa tarkasti päiväkirjaan itsensä ja ystäviensä tanssipartnereiden ja kotiin saattajien määrät ja mahdolliset iät sekä keskusteluiden kulun näiden kanssa. Tanssiminen ja viattomat saattoreissut saavat Katan tuntemaan itsensä aikuisemmaksi. Tanssireissukokemuksissa erityisesti ikä saakin Katan päiväkirjakatkelmissa tiivistyneitä merkityksiä. Eräissä häissä miehet tanssittavat Kataa, kun muut samanikäiset tytöt saavat tanssia keskenään. Hän iloitsee saamastaan erityishuomiosta: "(m)inä olin siis nuorin ja ainoa pikkutyttö, joka sai tanssia" (50LT, 290).

Kerran Katan tanssireissu päättyy pettymykseen: häntä ei haeta kertaakaan tanssiin. Kata arvioi kokemustaan:

"(E)n minä voi lähteä minnekään enää, se on niin kauheata. Seistä, seistä ja odottaa. Toiset luovat meihin sääliä katseita, toiset ivallisia ikäänkuin haluaisivat sanoa: "Olet liian nuori, kuka käski tulla tänne. Luuletko todella vetäväsi vertoja meille?" Mutta ehkäpä ensi kesänä käy paremmin." (50LT, 307.)

Hän tuntee olevansa lapsi ja liian kehittymätön muiden (naisten) rinnalla: hän ei kuulu muiden joukkoon. Lapsena hänen paikkansa ei ole tanssilavalla. Kata kuitenkin viittaa seuraavaan kesään, jolloin hän on vuoden vanhempi ja erityisesti vuoden kehittyneempi.

8.3.4. Sairaanhoidajan ammatti

Katan eräs tulevaisuuden haave on tulla sairaanhoitajaksi. Päiväkirjalleen hän kertoo, että sairaanhoitajan ammatti on hänen salainen haaveensa. Halutessaan olla yksilöllinen eikä samanlainen kuin muut Kata tekee eroa ikätovereihinsa. Kun häneltä kysytään hänen tulevaisuuden ammatistaan, hän sanoo, ettei hän tiedä sitä, koska Katan mukaan:

"(S)airaanhoitajattaren ura on aina ollut sellainen, josta kaikki haaveilevat 14-vuotiaana. Minä en halua olla sellainen." (50LT, 175.)

Kata ihailee lähipiirinsä sairaanhoitajia, mm. Ritvaa. Katalle Ritva on malli kulttuurisesti nimitystä hyvästä sairaanhoitajasta ja yleensäkin hoivaajasta, joka on 'puhdas', kärsivällinen ja väsymätön. Kata kirjoittaa ihailleensa Ritvan hääkuvaa kymmeniä kertoja:

"Se on niin ihana, eikä siinä näy yhtään työn rasitus. Hän mahtaa olla suloinen liikkueksaan valkoisena Mehiläisessä." (50LT, 210.)

Kata epäilee omia kykyjään ja taitojaan toiveammattinsa suhteen. Kata arvelee, että hänestä ei ole sairaanhoitajan työhön. Vaikka muut, Kata jättää nämä muut nimeämättä, ovat kertoneet hänelle ammatin raskaudesta, hän luulee jaksavansa "pestä lattiaa ja siivota ja tehdä muitakin siivoustöitä" (50LT, 175). Eniten Kattaa kuitenkin tuntuu arveluttavan potilaiden kohtaamista, hän nimittää kirjoittaa ajatelleensa usein potilaan kuolemista, mitä hän pelkää. Tämän vuoksi hän arvelee, että hänestä ei "koskaan tule s-hoitajaa" (50LT, 176).

Kata saa toisinaan tukea sairaanhoitajahaaveilleen sukulaisnaiselta, joka on sairaanhoitaja. Hän ihailee Marjattaa, joka kertoo hänelle sairaanhoitajan ammatista

ja työstä. Kymmenen vuoden päästä Kata uskoo itsekin olevansa sairaanhoitaja. Kata samastuu voimakkaasti Marjattaan, joka oli epäillyt Katan tavoin omia kykyjään. Marjattaa oli pelottanut hakea työpaikkaa sairaalasta:

"Hän on aika arka tyttö, ja kun hän lopulta rohkaisi itsensä ja meni Kivelän sairaalaan, hän sai heti paikan. Nyt hän on onnellinen." (50LT, 240.)

Kata lukee paljon kirjoja ja lehtiartikkeleita sairaanhoitajan ammatista ja työstä. Sairaanhoitajaksi pyrkivästä työstä kertovaa *Helenan oppivuodet* -kirjaa Kata pitää niin ihanana, että hän lukee kirjaa "oikein hitaasti ja nauttien" (50LT, 242). Kata elää sairaanhoitajaunelmissaan peläten kuitenkin, että hänelle ilmoitetaan "ammatinvalinnassa", että hän ei "sovi koko alalle" (50LT, 242). Kata kirjoittaa masentuneensa kuullessaan sisareltaan, että Marjatta "oli sanonut, ettei hän tiedä, voiko minusta tulla sairaanhoitajaa, koska olen tottunut sellaiseen, että kaikki on edessäni valmiina tarjottimella" (50LT, 352). Ihannesairanhoitaja tekee raskasta työtä muiden eteen tarjoten muille tarjottimia.

Myöhemmin Katan haaveammattiksi vaihtuu toimittajan ammatti. Hän on jo aikaisemmin ollut kiinnostunut siitä, mutta keskusteltuaan Satun ja Palla-siskon kanssa siitä enemmän, hän tietää haluavansa toimittajaksi. Vaikka Kataa hieman pelottaa yliopisto-opinnot, hän päättää Pallan neuvosta hakeutua Satun tavoin historiallis-kielitieteelliseen tiedekuntaan opiskelemaan ja olla joka kesä töissä toimituksissa. Katasta on "(i)hانا, kun tulevaisuus on selvillä" (50LT, 502). Erityisen mukavaa tässä tulevaisuuden haaveessa on se, että se on Katalla ja Satulla yhteinen. Hänestä on "virkistävä" (50LT, 506), että Satu ja hän, "(m)e sanomalehtiniset" (50LT, 506), voivat ajatella tulevaisuuttaan, "valmista tulevaisuut-

ta, aikaa, jolloin matkustelemme ulkomaille tekemään reportaaseja" (50LT, 506).

Ystävän kanssa uskaltaa vaikka matkustaa ulkomailla.

8.4. Yhteenveto yhteisyyden ja eron tekemisen kokemuksista

Edellä olen tarkastellut erilaisia yhteisyyden ja eron tekemisen kokemuksia tai esityksiä päiväkirjateksteissä ja samalla olen implisiittisesti käsitellyt näiden esitysten yhteyttä omaelämäkerrallisen subjektiin. Yhteisyyden ja samastumisen esitysten yhteyttä omaelämäkerralliseen subjektiin jäsennän tarkemmin kahden eri ulottuvuuden avulla. Ensinnäkin samastumisen kohteet eli toiset ovat fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, todellisia henkilöitä. Toisena ulottuvuutena on niiden etäisyys omaelämäkerrallisesta minästä. Näiden kahden ulottuvuuden avulla rakennan nelikentän itse-esitysten samastumisista (Liite). Itse-esitysten samastumisen kohteita ja yhteisyyden tunteiden lähteitä ovat kulttuuriteollisuuden fiktiiviset tuotteet, ei-fiktiiviset idolit, itse keksityt hahmot ja sekä ystävät ja lähipiirin aikuiset.

Tilana päiväkirja on koko nelikentän pohjalla, se on paikka, jossa samastumiset ja yhteisyys voi tapahtua. Se on myös sinällään samastumisen kohde. Personifioituna (luonteenpiirteinen, ulkonäköinen ja muine ominaisuuksineen) päiväkirja on mahdollista asettaa esittämäni nelikenttään. Muutoin päiväkirjaa on vaikeaa sijoittaa nelikenttään, sillä päiväkirja on fiktiota ja ei-fiktiota. Lisäksi päiväkirja on sekä lähellä että kaukana riippuen siitä tuntemuksesta, jossa kirjoittaja sitä kulloinkin kirjoittaa. Kaikkihyväksyvä päiväkirja on kirjoittajaansa lähellä, jol-

loin kirjoittaja on itselleen läheinen ja ymmärtävä. Päiväkirja tuntuu vuorostaan olevan kaukana kirjoittajastaan, kun sen kirjoittaminen tuntuu vaikealta.

Ymmärrän päiväkirjatekstit kulttuurituotteina. Päiväkirjatekstien subjektiusesitykset samaistumisina ja eron tekemisinä liittyvät muissa kulttuurituotteissa esiintyviin subjektiuksiin. Näin kulttuurituotteissa esiintyvät diskurssit tukeutuvat toisiinsa ja subjektiudet ovat relationaalisia. Päiväkirjassa faktan ja fiktion raja on epäselvä. Päiväkirjaan kirjautuneilla haaveilla ja subjektiuksilla ja päiväkirjan ulkopuolisilla kirjoilla, lehdillä ja elokuvilla on yhteys toisiinsa.

Jo aikaisemmin mainitsemassani Kirsti Määttäsen (1993, 150) tutkimuksen lähtökohdassa irrottaudutaan freudilaisperäisestä riippuvuuden ja autonomisen erillisyyden vastakkainasettelusta. Klassisessa freudilaisessa näkemyksessä naisten psyykkisen kehityksen ongelmat nähdään erityisesti riippuvuusongelmina. Näiden ongelmien ytimenä taas nähdään vaillinainen erillisyyden tunnon ja autonomian kehittyminen: kyse on tällöin vajavaisuuksista minän selkeärajaisuudessa ja lujuudessa. (mt., 149-150.) Lallukan (1994, 110) mukaan dikotomia, joka asettaa vastakkain riippuvuuden ja riippumattomuuden, pönkittää myös lapsuuden ja aikuisuuden vastakkainasettamista, vaikka riippuvuus itse asiassa jatkuu läpi koko ihmiselämän eikä tämä riippuvuus ole aina välttämättä kielteinen asia. Määttäsen (1993, 150) näkökulmassa erillisuus ja riippumattomuus eivät olekaan aikuisuuden mitta ja arvon kriteeri. Näkökulma perustuu psykoanalyytikko Heinz Kohutin itseyyden psykologiaan. Kohutin näkökulmassa katsotaan, että:

"(J)okainen tarvitsee läpi elämänsä inhimillistä vastakaikua, ymmärtämystä ja arvostusta oman itseytensä rakentamiseen sekä eheyttä ja eloisuuden tuntuja ylläpitämiseen. Tältä kannalta kehittyvän itseyden korkeimmaksi arvoksi asetuu kyky ja halu ymmärtää sekä itseään että kanssaihmissiään; hyvän elämän kriteeriksi mahdollisuus kokea iloa omien ja omiksi koettujen pyrkimysten ja elämäntavoitteiden toteuttamisessa." (mt., 150.)

Heinz Kohutin mukaan jokainen tarvitsee itseytensä rakentamisen aineksiksi kolmenlaisia yhteisyyden kokemuksia. Ensimmäiseksi jokaisella on tarve idealisoida toinen ja sulautua tämän tyyneyteen, suuruuteen ja voimaan. Toiseksi jokainen tarvitsee ilahtunutta ja ylpeää vahvistusta omalle olemassaololleen joltakin toiselta. Kolmanneksi jokainen ihminen haluaa kokea elävänsä ja toimivansa yhdessä itsensä kaltaisten ihmisten kanssa, kokea sanatonta yhteenkuuluvuutta ja tasavertaisuutta arkisessa rinnakkain tekemisessä. (mt., 158.)

Yhteisyyden kokemuksia ihminen jo pienestä lapsesta lähtien ja läpi elämänsä aktiivisesti etsii ja pyrkii luomaan. Yhteisyyden kokemusten pohjalta jokainen rakentaa omia ja omiksi kokemiaan muuttuvia ideaalejaan, pyrkimyksiään ja tavoitteitaan sekä karttuvia taitojaan ja kykyjään. Itseydellä Kohut tarkoittaa näiden kolmenlaisten yhteisyyden kokemusten keskinäissuhdetta. Itseyden kannalta olennaista on tämä kolmisuhde ja sen laatu. (mt., 158.)

Itse olen pyrkinyt pidättäytymään erillisuus/riippumattomuus vs. yhteisyys/riippuvuus -asetelmasta. Olen pikemminkin ajatellut yhteisyyden kokemuksia tärkeinä minuuden rakennuspuina. Tällöin nousee päiväkirja-aineistostani esiin tyttökuultuuri. Lähteenmaan ja Näreen (1992, 10) mukaan 1970- ja 1980-luvulla brittiläiset ns. Birminghamin koulukunnan naispuoliset nuorisokulttuuritutkijat

"löysivät" tyttöjen omaa kulttuuria tyttöjen omista huoneista, haaveiluista, meikkailun ja muotikiinnostuksesta sekä musiikin ja tanssin maailmasta. Tämä tyttö-kulttuuri löytyi myös Satun ja Katan 1950-luvun keskiluokkaisten helsinkiläistyttyjen päiväkirjateksteistä. Katan ja Satun päiväkirjatekstien pohjalta tämän tyttö-kulttuurin kaksi olennaista tapahtumakontekstia ovat tyttöjen väliset ystävyudet ja tyttöjen fanius. Kummatkin osa-alueet liittyvät vahvasti samastumisiin.

Aineistossani eräs merkittävä samastumisen ja eron tekemisen väline on muoti: lähinnä vaatteet, hiusmallit ja meikit. Muoti esiintyy kaikenlaisessa kuluttamisessa: elokuvakäynneissä ja idolipalvonnassa. Georg Simmel (1906/1986, 12) määrittelee muodin mekanismina, jossa "toteutuva dualismi piilee elämässä ja ihmisessä itsessään". Tämä dualismi on jäljittelyä ja erottautumista tai liikettä, jossa samanaikaisesti sulaudutaan sosiaaliseen ryhmään ja erottaudutaan siitä. Satun ja Katan päiväkirjateksteissä näitä sosiaalisia ryhmiä ovat muodin osalta idolit ja ikätoverit.

Erityisesti murrosikäiset ympäröivää maailmaa hahmottaessaan peilaavat samalla itseään: omaa rooliaan osuttaan maailmankulussa, omia ominaisuuksiaan ja omia suhteitaan muihin. Tällöin nuorella on peilisali, joka koostuu muista ihmisistä: paitsi lähiympäristön ihmisistä myös joukkoviestimien tarjoamista todellisista ja kuvitteellisista hahmoista. (Mustonen, Rönkä & Uotinen 1992, 236-237.) Identiteettityössä on olemassa joku toinen, johon itse voidaan suhteuttaa (mt., 238).

Osa tyttöjen sosialisatioprosessia on läheisten ystävyysuhteiden muodostaminen. Näissä ystävyysuhteissa tytöt voivat tutkia itseään ja kokeilla uudenlaisia tilanteita. Ystävän kanssa uskalletaan enemmän kuin yksin. (Aapola 1992, 83, 99.) Olenkin tarkastellut tekstien esityksiä ystävyksistä ja ikätovereista sekä muista tyttöjä lähellä olevista ihmisistä. Ikävaiheen minuuteen liittyvät asiat, joita ovat mm. ulkonäkö, vaatteet, hiusmallit ja tulevaisuuden suunnitelmat ja haaveet sekä käyttäytyminen ja luonteenpiirteet, ovat tärkeä osa sekä tyttöjen välisiä ystävyysuhteita että idolien palvontaa.

Aapolan (mt., 88) haastattelemien 1980-luvun helsinkiläisten 11-12 -vuotiaiden tyttöjen ystävyysuhteissa vallitsevien pyrkimysten ja ihanteiden keskeinen ristiriita oli läheisyyden ja itsenäisyyden välillä. Samalla kun tyttöjen tavoitteena ystävyysuhteissaan oli läheinen ja vastavuoroinen ymmärrys ja tuki, he halusivat ystävyysuhteiden avulla etäisyyttä vanhemmistaan, tarkastella omaa itseään ja saamaan oman autonomisen asemansa maailmassa.

Aapolan (1992, 88) tutkimassa 1980-luvun helsinkiläistyttöjen ystävyyskulttuurissa haastatellut tytöt kuvailivat mustasukkaisuustapauksia, joissa pariystävyydessä toinen ystävyksistä oli vaatinut ystävyuden toiselta osapuolelta lupaus siitä, että ystävykset asuisivat aikuisina yhdessä. Tällaiset tapaukset saatettiin kokea liiallisena riippuvuutena ja omistamisen haluna, minkä seurauksena saattoi olla ystävyuden päättymisen. Satun ja Outin toisilleen antama lupaus yhteisestä tulevaisuudesta aikuisina tuntuu kuitenkin lujittavan tyttöjen ystävyyttä. Satu kirjoittaa, että "(n)yt tunnen, että olemme ystäviä syvästi" (50LT, 60). Yhteisillä

tulevaisuuden suunnitelmilla tytöt luovat ystävyhteensä yhteisyyden ja jatkuvuuden tunnetta. Samalla kummatkin tytöt saavat tukea ja ymmärrystä omalle itseydelleen eli kyvyilleen ja pyrkimyksilleen.

1980-luvun tyttöjen ystävyyskulttuuriin kuului tasapainottelu sosiaalisissa verkostoissa. Näissä verkostoissa oli sisä- ja ulkotiloja: toisaalta oli ystävyksiä ja toisaalta yksinäisiä aikoja, ystävyksien päättymisiä ja riitoja. Ystävyys-suhteiden määrä ja kiinnittyminen niihin saattoi vaihdella. Tärkeintä oli kuitenkin olla jäämättä kokonaan ystävyys-suhteiden ulkopuolelle. Tällainen irrallisuus ei merkinnyt tytöille vapautta vaan onnettomuutta ja yksinäisyyttä. (Aapola 1992, 86.) Satu kärsii pitkään koulussa yksinäisyydestä mutta yrittää kirjoittaa päiväkirjaansa urheana:

"(O)n oikeastaan aivan sama, onko kouluystävää vai ei. Sillä minullahan on Stella⁵ ja eihän kouluelämä ole niin tärkeitä kuin muu elämä." (50LT, 344-345.)

Toisaalta Satun kirjoittamassa jatkossa näkyy se, kuinka paljon hän haluaisi "kouluystävän" itselleen:

"Voinhan minä nyt olla Seijan kanssa noin ohimennen, vaikka inhoankin häntä. Toivoisin sydämestäni, että Kaarina haluaisi ystävyystyä minun kanssani. Ehkä hän pian huomaa ystävydenyrityksensä Katan kanssa turhaksi. Sillä siitä ei Marjiksen takia tulisi mitään. - - Kun hän ei enää voisi olla Katan kanssa M:n takia, tulisimme ystäviksi. Se olisi ihanaa." (50LT, 345.)

5

Eri koulua käyvä Satun ystävä.

Usein tyttöjen ystävyyksissä ei haluta rikkoa ystävien välistä yhteisyyttä. Erityisesti omaa suuttumisen tunteita ja ystävän suuttuttamista saatetaan välttää. Kata tekee "hyvän päätöksen", hän lupaa:

"(O)lla suuttumatta Marja-Terttuun koko viikkona. Koetan olla suuttuttamatta häntä koko viikkoon." (50LT, 105.)

Ystävien välinen arjen toimintoihin liittyvän yhteisyyden ja läheisyyden rikkominen on kuitenkin Katan mukaan 'oikea' syy suuttumiselle:

"Jos hän suuttuu esim. sellaisesta, etten tule hänen kanssaan maantietoluokasta omaan luokkaan yhtä matkaa, niin sitten on asia erikseen." (50LT, 105)

Päiväkirja-aineistoni kirjoittajat, Katariina Eskola ja Satu Marttila, kommentoivat päiväkirjateoksensa lopussa aikuisina tekstiensä ystävyysuhteita. He näkevät läheiset ystävyysuhteet tärkeänä osana tyttöjen sosialisatiota. Päiväkirjoissa onkin paljon kuvauksia riidoista ja sovintoista ystävien kesken sekä sydänystävän etsinnästä ja kaipuusta. (Eskola & Marttila 1994, 575.)

Ystävyysuhteisiinsa liittyviä tunteitaan kuvatessaan Satu ja Kata käyttävät voimakkaita ilmauksia. Päiväkirjojaan aikuisina arvioivat Eskola ja Marttila (1994, 575) selventävätkin, että "Vihaan häntä" oikeastaan tarkoitti: "Olen yksinäinen" ja jonkun "rakastaminen" merkitsi sitä, että kirjoittaja tunsu tulleensa ymmärretyksi ja hyväksytyksi. Mielestäni ilmaukset kertovat myös kummankin kirjoittajan samaistumisen tarpeesta ja tarpeesta saada Kohutin mainitsemaa yhteisyyden tunnetta saamalla ilahtunutta ja ylpeää vahvistusta omalle olemassaololle.

Näreen (1992b, 74) mukaan tyttöjen idolipalvonnassa näkyy tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus. Ihaillessaan jotain samaa median hahmoa tytöt jakavat läheisissä ystävyysuhteissaan tähän hahmoon liittyviä tunteita. Myös Lähteenmaa (1992a, 211-212) tutkiessaan suomalaista 1980-luvun puolivälin Dingo-fanikulttuuria huomasi, että keskeistä tytöille fanikulttuurissa oli keskinäisten ystävyysuhteiden vahvistaminen ja oman naiseuden työstäminen. Fanyttöjen käytännöissä ei ollut tärkeintä romanssi-ideologia ja ihastuminen teinipoptähtiin vaan tyttöjen keskinäinen hauskanpito ja jutunkehittely teinipoptähtien kustannuksella. Lähteenmaa (1992b, 157) mukaan tyttöjen fanikulttuuriin liittyy liminaliteettiin - rajojen koeteluun ja niiden ylittämiseen - liittyviä asioita. Tyttöjen yhteinen ja jaettu tunnekokemus antaa tytöille mahdollisuuden näyttää tunteita ja olla "hullu" muutenkin. "Hulluttelua" saatetaan tietoisesti liioitella, ja tämä liioittelu naurattaa välillä tyttöjä itseäänkin.

Päiväkirja-aineistossani esittyy yhteisyyden kokemisen ongelmallisuus. Kirjoittajat eivät pidä liiallisesta samanlaisuudesta ystävien ja muiden ikätovereiden kanssa. Tällöin on tyttöjen mukaan kyse "matkimisesta". Satu ei halua, että ystävä onnistuisi häntä paremmin Audrey Hepburn -kloonailussa. Kata häpeilee ja salaillee sairaanhoitajahaavettaan, koska monet muutkin samanikäiset haaveilevat samasta ammatista. Satun mielestä tulevaisuuden haaveissa täytyy olla jotain "erikoista" (SOLT, 155) ja niiden pitäisi olla itse keksittyjä, ei ystävilta lainattuja. Aivan kuten ystäviin saatetaan ottaa välillä etäisyyttä, selailtuaan vanhoja päiväkirjojaan kirjoittajat saattavat kyseenalaistaa sen hetkisen päiväkirjansa sivuilla

aikaisempia samastumisia idoleihin ja fiktiivisiin henkilöihin. Yhteisyyden ta-
voittelusta huolimatta pitäisi olla myös yksilöllinen ja erottua muista.

Yhteisyyden ja eron tekemisen kokemukset liittyvät aineistossani ikään ja kehit-
tynisyyteen. Käsittelemäni teemat liittyvät nimittäin usein tytön kasvamiseen ja
kehittymiseen isommaksi tytöksi. Katarina Eskola ja Satu Marttila pitävät päivä-
kirjatekstiensä eräänä tärkeänä teemana sitä, mitä on olla samanaikaisesti "pieni"
ja "iso". Samassa ikäryhmässä ja samalla luokalla olevat tytöt eivät aina välttä-
mättä ole samassa kehitysvaiheessa. Ystävä saattoikin haluta olla "iso" ja liittyä
muihin "isoihin", vaikka hänessä olikin vielä paljon "pientä". Hän ei enää halun-
nut samastua "pieniin", joita joku toinen tyttö edusti. "Iso" saattoi hylkiä "pientä",
ja draaman ainekset olivat valmiina. (Eskola & Marttila 1994, 575.) Subjektius
on samastumista ja eron tekemistä, ja "pieni" merkitsee tässä "tyttöä" ja "iso"
"naista". Toinen haluaa olla jo "nainen", kun taas toinen haluaa olla vielä "tyttö".

Omassa kulttuurissaan tytöt käyvät läpi naiseuteen liittyviä asioita sekä lapsuuden
ja aikuisuuden välistä "siksakliikettä" (Drotner 1986, 9-11). Tyttökulttuurin mer-
kitys voikin olla sen tytöille antamissa yhteisyyden ja myöskin eron tekemisen
kokemuksissa. Ruumiillinen subjektiushan syntyy kohtaannoissa, jolloin "subjek-
ti sekä aktiivisesti laittautuu että tulee pakon vääntelemäksi erilaisissa konfigu-
raatioissa" (Jokinen 1997, 199). Täten kokemuksilla voi olla sekä myönteisiä että
kielteisiä vaikutuksia tyttöjen elämässä. Näiden kokemusten kautta tytöt saavat
tukea, palautetta itsestään sekä aineksia toiveilleen ja haaveilleen. Kielteisenä

tulkitsen tyttökuulttuurin silloin, kun se asettaa tytöille vertailukohteita, jotka jotenkin ylivoimaisina peittoavat tytöt.

Aikaisemmin lupasin etsiä aineistossa esiintyviä "naista" ja "miestä" esittäviä kulttuurisia figuureja. Tarkemmin sanoen halusin etsin joitakin 'isoja' figuureja, joissa yhdistyy joukko pieniä diskursseja. Päiväkirja-aineistossani uskoin esittävän myös näitä 'suuria' konfiguraatioita, joissa subjekti kohtaa jonkinlaisen diskurssikimpun tai 'ison' figuurin. Mitä nämä konfiguraatiot voisivat sitten olla? Olin jo lähes epätoivoinen tämän tehtävän edessä, kunnes löysin Eeva Jokisen (1997) äitiystutkimuksesta hänen analyysinsa yhden kolmekymppisen naisen, "äidin" ja "rouvan", 1960-luvun alussa kirjoitetusta päiväkirjasta, josta hän löysi muitakin kuin äitiyden ja vaimouden 'isoja' konfiguraatioita. Jokinen löysi palvelutyötä tekevän naisen konfiguraation sekä modernin, itsemääräytyvän ja itsestään vastaavan yksilön konfiguraatiot. Hän siivilöi aineistosta myös kuluttavan yksilön konfiguraation. (ks. lisää mt., 153, 160-161.) Nämä konfiguraatiot löysin myös omasta aineistostani. Palvelutyötä tekevän naisen konfiguraatiota esiintyy Katan sairaanhoitajahaaveiluissa. Katan teksteissä sairaanhoitajan työ esittyy raskaana mutta antoisana. Tulevaisuuden haaveissaan Kata käy läpi opiskeluaan sairaanhoitajaksi, työn vastuullisuutta ja työpaikan ihmissuhteita. Kata pitää kirjoitusajankohdan vaikeuksia voitettavina tulevaisuuden sairaanhoitajan työn avulla: hoivaamalla muita hän ehkä ilmaisee haluaan tulla itse hoivatuksi. Katan sairaanhoitajahaaveissa esittyy myös modernin, itsemääräytyvän ja itsestään vastaavan yksilön konfiguraatiota. Hän nimittäin haaveilee muuttavansa töihin ulkomaille, Montreux'seen. Siellä työ sairaalassa on raskasta ja antoisaa, mutta seutu on kau-

nista, Kata asuu pienessä mökissä järven rannalla ja lomallaan hän voi matkustaa Pariisiin. Hän ei ole pelkästään (palvelutyötä tekevä) nainen vaan myös (itseään-
 räytyvä ja itsestään vastaava) yksilö. Itsemääräytyvyys ja itsestään vastaaminen
 tapahtuu jossain muualla kaukana kotoa ja tutuista ympyröistä. Lähtemällä jonne-
 kin kauas nainen voi saada kulttuurisesti (osa)vapautuksen sukupuolestaan.

Itsemääräytyvän ja itsestään vastaavan yksilön konfiguraatio representoituu vah-
 vasti Satun tulevaisuuden haaveissa. Hänen haaveissaan matkustelu, erikoiset
 ammatit ja ulkomailla asuminen antavat mahdollisuuksia itsemääräytyvyyllle.
 Haaveiden sijoittaminen kirjoittamalla kaukomaille voi olla helpompaa kuin haa-
 veilu lähiympäristön puitteissa. Satu sijoittaa paljon kirjoittamiseen liittyviä tule-
 vaisuuden haaveitaan ulkomaille ja kaukomatkailuun. Jokisen (1997, 86) mukaan
 lähteminen ja jääminen ovat kulttuurissamme hierarkkisesti järjestyneitä ja ne
 ovat yhteydessä vallitseviin käsityksiin ihmisen kehittymisestä. Monet kehitys-
 psykologian skeemat pitävät yksilöllistä erillistymistä ja kodin jättämistä kypsyy-
 den edellytyksenä. Lähteminen ja paikalleen jääminen ovat myös yhteydessä ta-
 paamme mieltää liike suhteessa tilaan, jolloin lähteminen on liikettä ja jääminen
 liikkumattomuutta (mt., 88). Lisäksi jääminen ja lähteminen ovat sukupuolittu-
 neita (mt., 91). Tämän Satukin huomaa nähtyään *Sukelluslaivalla maapallon ym-
 päri* -elokuvan:

"(K)uinka ihmeellinen onkaan vedenalainen maailma! Se oli täydellisesti kap-
 teeni Nemon vallassa. Hän hallitsi merenpohjaa ja sen antimia. Haluan joskus
 päästä meren pohjalle, tutkimaan hukkuneita aarrelaivoja, vajonneita salaperäi-
 siä saaria. Osaisin hallita Nemon lailla merenpohjaa. Hankkisin Nautituksen
 kaltaisen sukelluslaivan ja retkeilisin sillä. Mutta miksi olen feminiini, miksi en
 ole maskuliini? Eiväthän naiset voi koskaan tehdä mitään sellaista suurta ja
 sankarillista, kuten miehet." (50LT, 380.)

Tässä katkelmassa Satu kommentoi naisten kollektiivista kokemusta. On olemassa joitakin asioita, jotka kulttuurisesti ovat osa maskuliinista taloutta, kuten hallitseminen, valloittaminen ja laaja-alainen liikkuminen retkeilemällä sekä tilan, tässä tapauksessa meren, haltuunotto.

Kuluttavan yksilön konfiguraatio näkyy Satun ja Katan päiväkirjateksteissä itsensä hoitamisena kuluttamalla. Mieltään ylentääkseen tytöt nauttivat kulttuurista ostamalla kirjoja ja käymällä elokuvissa. Tytöt hemmottelevat itseään kauniilla vaatteilla ja kampaamokäynneillä fyysisesti ja henkisesti sekä oraalisesti herkutteleamalla jäätelöbaarissa. Kuluttamalla voi myös pitää poissa pahaa mieltä: jäätelöannoksella korvataan huono elokuva ja unohdetaan kodin riidat. Vaatteiden ja kirjojen ostamisesta ja elokuvakäynneistä syntyvää nautintoa voidaan lisätä suunnittelemalla kulutusta etukäteen päiväkirjan sivuilla.

Koska löysin Satun ja Katan päiväkirjoista kolme samaa konfiguraatiota kuin Jokisen (1997) analysoiman kolmekymppisen naisen päiväkirja tulkitsen teinityttöjen päiväkirjojen sisältävän naiseuden oppitunteja. Päiväkirjan aika ei ole pelkästään nykyhetkeä, vaan siinä suuntaudutaan myös eteenpäin, tulevaisuuteen ja kohti aikuisen naisen elämää ja subjektiutta.

8.5. Kaipuu ja puuttuvan läsnäolo

Olen edellisissä luvuissa käsitellyt erilaisia samastumisia yhteisyyden kokemuksina. Tässä luvussa paneuden yhteisyyden tunnon puutteeseen, jonka käsitteellistän kaipuuna ja puuttuvan läsnäolona. Tämä voi olla myös tyhjyyttä, jota kirjoittava minä kokee. Tämä tyhjyys on ikään kuin täytettävä. Heikkinen (1993, 215-216) on etsinyt suomalaisnaisten omaelämäkerrallisista teksteistä kaipuun, puuttuvan läsnäoloa. Tämä puuttuva voisi olla kertojan mieltä sitova ihminen tai asia. Puuttuvaa tai kaipuun kohdetta kertoja pitää elämänsä säätelijänä, ja se askarruttaa kertojaa ja toimii hänen elämänvoimansa perustan. Kyseessä voi olla utopia tai reaalinen mahdollisuus: näitä kahta asiaa ei voidakaan selvästi erottaa toisistaan.

Joskus kirjoittaja ei usko poissaolevan olevan tavoitettavissa: toivo ja epätoivo vuorottelevat päiväkirjan sivuilla. Samastumisia seuraa epäusko itseän, esim. omiin kykyihin ja taitoihin. Satu haluaa kirjailijaksi, mutta hän epäilee kirjoittajataitojaan. Epätoivon hetkenään hän kuitenkin pystyy vielä kirjoittamaan päiväkirjaansa:

"Olen huomannut, että en osaa enää kirjoittaa yhtään. En voi koskaan enää vuodattaa kiehuvia, kuristavia tunteitani paperille. Mikä vangitsee kynääni ja sieluani, että en osaa kirjoittaa kertomuksia? Kerta kaikkiaan, en osaa. Kaikki toivoni on mennyttä. Olen viime aikoina ajatellut lähettää Seura-lehteen jonkun kertomuksen, mutta *enhän osaa* kirjoittaa! Turhaa on kaikki toivo. Ei minusta mitään sellaista ammattia ikinä kuitenkaan tule. Parasta on kai kuolla pois heti." (50LT, 125.)

Kaipuuta ja puuttuvan läsnäoloa sekä tyhjyyttä on liittynyt implisiittisesti kaikkiin edellä käsittelemiini teemoihin. Samastuessaan ihminen kaipaa itselleen jotain jo

sinällään. Tarkastelen tässä luvussa kaipuuta vielä tarkemmin ja suuremmin. Yhteisenä nimittäjänä näillä kaipuun ja puuttuvan läsnäolon sekä tyhjyyden esityksillä on yhteisyyden tunnon puuttuminen. Tämä esiintyy kaikissa käsittelemissäni alateemoissa: puuttuvien ja puutteellisten ihmissuhteiden, itsestä puuttuvien ominaisuuksien ja tunnistamattomien puuttuvien esityksissä. Yhteisyyden tunnon puuttuminen voidaan käsitteellistää myös ymmärtävän, hoivaavan ja tukevan kiinnipitävän ympäristön puuttumisena tai leikkikaveruuden puuttumisena.

8.5.1. Puuttuvat ja puutteelliset ihmissuhteet

Tulkintani mukaan Kata ja Satu pohtivat sitä, miksi yhteisyyden tunto puuttuu heidän elämässään. Tällöin yhdeksi syyksi, määrityy puuttuvat ja puutteelliset ihmiset. Kata miettii sitä, millaista perheen elämä voisi olla, jos hänen äitinsä olisi elossa. Isä olisi "leppeämpi", ja hänelle Kata "voisi puhua kaikesta - - (o)lisi enemmän perhe-elämää" (50LT, 182). Kaipuu kohdistuu täten Katalla yhteisyyden tunnon puuttumiseen perheessä. Kata kärsii perheensä riidoista. Kata menee ystävänsä Tellun luokse, koska hän ei "voinut kestää täällä oloa kauempaa" (50LT, 227). Katan mukaan Tellun kotona ihmiset olivat:

"(H)yvässä sovussa keskenään, Pekan äiti silitti, mummo ompeli, Tellu keitti kahvia ja muut tekivät jotain muuta. Kukaan ei riidellyt eikä huutanut vihaisesti toisilleen. Minun tuloni ei häirinnyt heidän puuhiaan, vaan kaikki jatkui hauskasti eteenpäin. Otin jostain tuolin ja puhelimme kivoja juttuja kesästä. Joimme välillä kahvin ja sitten me Tellun kanssa tiskasimme. Se oli todellakin hauskaa. Kaikki puhelivat keskenään ja siellä tuntee todella viihtyvänsä. Vaikka heillä on vain huone ja keittiö, niin he kaikki tuntuvat mahtuvan sinne aivan hyvin." (50LT, 227.)

Kata jatkaa päivän tekstiään kuvailemalla ystävänsä Marjiksen kotia vertaamalla samalla omaa kotiin Marjiksen ja Tellun koteihin:

"Marjksen luona on myös viihtyisää. Siellä tosin on rikasta ja hienoa, mutta silti siellä ei riidellä ja ihmiset ovat miellyttäviä. Kaikkialla on ihanaa paitsi meillä. - - Päivästä päivään saa kuulla tätä mahdotonta riitelyä. En voi kestää sitä enää." (50LT, 227.)

Kun Kata kerran seuraa kotinsa ikkunasta vastapäisen talon ikkunoita ennen nukkumaanmenoaan, hän kirjoittaa, että "(k)aikissa kodeissa näytti vallitsevan mitä lämpimin henki" (50LT, 546). Kata kirjoittaa kadehtivansa noita ikkunoiden takana asuvia perheitä, sillä:

"(M)eidän perheemme jäsenet sanovat tuskin sanaakaan toisilleen koko päivänä - - Toisinaan tuntuu siltä, että ei enää jaksaisi kestää yksinäisyyttä." (50LT, 546).

Yksinäisyys väsyttää, erityisesti yksinäisyys perheessä. Katan teksteissä esittyvät valikoidut, merkittävät toiset, jotka ovat kyllä olemassa mutta he esittyvät puutteellisina: puhumattomina, riitaisina ja huutavina. Kirjoittaessaan pitkiä kuvauksia muista perheistä Kata luo itselleen hyväksyvän ja lämpimän kiinnipitävän ympäristön, jossa keskustellaan, ollaan miellyttäviä sekä ollaan yhdessä ja tehdään asioita yhdessä.

Satu suree sitä, että hänellä ei ole koulussa ketään ystävää. Hän tuntee olevansa koulussa yksin, koska hänellä ei ole läheistä ystävää samalla luokalla. Koska Satu on jäänyt pariystävyyksien ulkopuolelle, hän tuntee olevansa yksi luokan 'ylijäämätyöistä'. Tästä asiasta hän on "niin katkera" (50LT, 215).

Koulussa on "typerää" (50LT, 229), mutta Satulla on "aika ihanaa" (50LT, 229) omien haaveidensa keskellä. Yksinäisyytensä takia hän ei viihdy koulussa eikä hän jaksaa seurata opetusta tunneilla, vaan hänen ajatuksensa "lentävät jonnekin

mielikuvituksen maailmoihin" (50LT, 342). Haaveiden maailmassa on Satun kiinnipitävä ympäristö. Satu tuntee olevansa jotenkin ulkopuolinen luokan tyttöjen joukossa, erilainen tyttö. Hänestä tuntuu, että kukaan hänen luokallaan ei käsitä häntä, koska he ovat erilaisia kuin hän. Toisaalta Satu pitää itseään jotenkin luokkatovereitaan kypsempänä, sillä hänen mukaan "(h)e kaikki ovat samanlaisia pintapuolisia. - - Ah ja voi, he kaikki typerät kanat." (50LT, 345.)

8.5.2. Itsestä puuttuvat ominaisuudet

Satu miettii, mitä hänestä puuttuu, mikä estää häntä kuulumasta 'joukkoon' omassa koululuokassaan. Kun hänestä on "hurjan tylsää" (50LT, 342) palata kouluun muutaman lomapäivän jälkeen, hän huomaa muuttuneensa "aikamoiseksi pessimistiksi" (50LT, 342). Satu ei kuitenkaan pidä tästä ominaisuudesta. Hän kirjoittaa silloin jopa vihaavansa itseään. Satu haluaisi olla myönteisemmin elämään suhtautuva ihminen:

"(E)n saata ajatella juuri ajatella mitään muuta kuin elämän tyhjänpäisyyttä ja ankeutta. Tahtoisin kyllä olla optimisti, mutta en kai osaa. Tunnen eläväni jotenkin kamalan ahtaasti. - - Olen suunnilleen tavallisella tuulellani. Minähän olen useimmiten tällainen apea ja harmaa. Vihaan taas itseäni." (50LT, 342.)

Satu kirjoittaa olevansa "niin kauhean alakuloinen sekä koulussa että kotona" (50LT, 443). Luokkatoverit luulevat hänen olevan vihainen tai huonotuulinen, mitä Satu ei kuitenkaan omasta mielestään kuitenkaan ole:

"Mielestäni nauran aivan samalla lailla ja olen yhtä iloinen kuin muut, vaikken ihan aina. Sillä toisinaan inhoan kun muutamat ovat niin pintapuolisia ja nauravat tyhjiä asioita - - Silloin olen nauramatta ja myös silloin, kun todella alakuloisuus vaivaa minua." (50LT, 443.)

Satu ei ole tyytyväinen tähän alakuloiseen puoleen itsessään:

"Kunpa minulla olisi sellainen luonne, että osaisin aina olla iloinen ja onnellinen. Mutta masennun pikkuasioista niin helposti." (50LT, 443.)

Myös Kata tuntee olevansa erilainen kuin muut luokan tytöt ja kaipaa näiden hyväksyntää ja muiden joukkoon kuulumista kirjoittaessaan päiväkirjaansa: "(k)oetan olla sellainen kuin muut, naurava ja vitsikäs." (50LT, 168.) Kotonaan Kata yrittää hillitä itseään, vaikka sisarukset kiusaavat häntä, jotta välttyttäisiin riidoilta.

Kun Kata ja Satu kirjoittavat yksinäisyydestään, jonka olen tulkinut yhteisyyden tunnon puutteeksi, he saattavat syyttää siitä itseään: heistä itsestään puuttuu jotain oleellista tai heissä on jotain oleellisesti väärää. Toisaalta päiväkirjateksteissä siis esittyy kaipuun tuntemuksia, jotka liittyvät kirjoittajaan itseensä. Toisaalta itsessä voi olla jotain sellaista toista, joka koetaan suorastaan vieraaksi. Vieraan ei haluttaisi kuuluvan itseen, sitä jopa vihataan. Vieras on masentuneisuutta, elämän tyhjänpäiväisyyttä ja ankeutta sekä apeutta. Puuttuva on optimismia, naurua, iloisuutta ja onnellisuutta ja kuitenkin olisi osattava hillitä itsensä. Tällöin kirjoittajat eivät ole kyenneet kirjoittamaan itseään hyväksyvää kiinnipitävää ympäristöä. Kiinnipitävä ympäristöhän ei ole välttämättä kirjoittajalleen hyvä, vaan se voi olla ankara, torjuva ja ei-hyväksyvä.

8.5.3. Tunnistamaton puuttuva

Joskus puuttuva voi olla nimetöntä, tunnistamatonta. Tällöin kirjoittaja ei itsensä tunnista kaipuun kohdettaan, ehkäpä 'onnellisuuden tuojaa'. Elämästä vain

tuntuu puuttuvan jotain. Satu kirjoittaa tästä nimettömästä kaipuusta, jonka kohde on samalla niin lähellä ja kaukana, osittain peitossa ja osittain näkyvillä:

"Kaipaam tällä hetkellä juuri jotakin, jota en saa kiinni. Se on vähän matkan päässä edelläni, mutta en ylety siihen. Olen kai liian väsynyt." (50LT, 439.)

Satu liittää tekstissä kaipuunsa väsymykseen. Jokisen (1996, 42) mukaan väsymyksestään kirjoittavien äitien väsymyksen konteksti usein on yksinäisyyden tunto. Kaipuun lähtökohtana tässä Satun päiväkirjamerkinnässä saattaakin olla yksinäisyyden tunto, joka usein on yhteisyyden tunnon puutetta. Samoihin aikoihin Satu nimittäin kirjoittaa toistuvasti yksinäisyyden tunnoistaan, erityisesti koulustävän puutteesta. Yksinäinen ihminen väsy yhteisyyden tunteiden puuttuessa.

8.5.4. Kaipuun tunnon luvallisuus

Toisinaan kaipuun tunteita saatetaan väheksyä. Kaipuu ei kirjoitu hyväksyttynä kirjoittajan kiinnipitävään ympäristöön, vaan se esittyy vieraana ja outona. Tätä tapahtuu varsinkin silloin, kun kaipuun kohde on kirjoittajalle itselleen epäselvä. Jotakin vain puuttuu. Ollessaan Katan perheen kesäpaikassa Sammatissa Satu kirjoittaa, että hän on "koko päivän ollut merkillisen alakuloinen, hermostunut ja hiukan onneton" (50LT, 500). Satu pohtii näiden tunteiden syitä: "Ikävöin ehkä Haapasaloon, äitiä ja isää? Mutta kuitenkin minusta tuntuu, että se on jotakin aivan muuta, jota en osaa selittää." (50LT, 500.) Satu kutsuu näitä kaipuun tunteita "selittämättömän haikeuden ja kaihon hetkiksi" (50LT, 500), joita Katalla ei Satun mukaan tunnu olevan, sillä Kata "näyttää aina onnelliselta ja itsetyytyväiseltä - - häntä onnistaa kaikessa" (50LT, 500). Satu kirjoittaa, että hän ei saisi "olla katkera" (50LT, 500). Jotenkin Satu ehkä kieltää tyytymättömyyden ja surun

tunteista kertovan kaipuunsa, sillä omasta mielestään hänen pitäisi "opetella olemaan vähästä onnellinen ja tyytyväinen" (50LT, 500), mikä on Satun veljen vaimon mukaan "yksi - - tärkeimmistä ja arvokkaimmista hyveistä" (50LT, 500).

Kesällä Sammatissa Kata kärsii yksinäisyydestä, mutta hän yrittää suhtautua tilanteeseen urheasti: "Olen yksin tässä huoneessa. Alan jo tottua tähän yksinäisyyteen - - Koetan olla kiitollisen ja nöyrän näköinen." (50LT, 509.) Faina, perheen taloudenhoitaja, kehuu Katan vaatimattomuutta ja kiltteyttä sanoen tälle: "Tyydyt oleviin oloihin, etkä valita, vaikka joudut olemaan yksin" (50LT, 509). Omasta mielestään Kata on "tyytymätön ja katkera" (50LT, 509), hän vain onneksi osaa "lähimmäistensä iloksi näyttää tyytyväiseltä" (50LT, 509). Myöhemmin samana kesänä Sammatissa Kata kirjoittaa "yksitoikkoisen huvilaelämän" olevan "tyhjää ja ikävää" (50LT, 519). Onneksi hänelle pitää seuraa "pieni valkoinen villikissa" (50LT, 519). Kata soimaa itseään: "Odotan elämältä liikaa. Olen itsekäs." (50LT, 519.)

8.6. Unelmointi ja haaveilu

Kaipuu ja puuttuva sekä haaveilu ja unelmointi voidaan ymmärtää toistensa kääntöpuolina, samalla kun niissä on jotain samaa. Haaveilut ovat usein erilaisia samastumisen esityksiä. Kirjoittajien haaveilun ja samastumisen esitykset kertovat siitä, mitä kirjoittajat haluavat, kaipaavat elämäänsä ja mitä ominaisuuksia he kaipaavat itseensä. Haaveissa on siis ilmaistuna läsnä puuttuva. En pidä mahdollisena erottaa sitä, mikä on unelmoinnissa ja haaveilussa tiedostamatonta ja mikä

tietoista. Selvästi ei ole aina myöskään arvioitavissa haaveiden ja unelmien toteutumisen realistisuus, tämä ei olekaan työni kannalta olennaista. Päiväkirjatekstejä luettaessa ja tulkittaessa fiktio ja "eletty elämä" eivät ole aina selvästi erotettavissa toisistaan, eikä se ole edes välttämätöntä.

Tässä luvussa käyn läpi haaveilun ja unelmoinnin esityksiä, erityisesti kirjoittajien omia arviointeja ja kommentteja niiden merkityksestä. Lisäksi tarkastelen tässä luvussa jonkin verran haaveilun ja unelmoinnin konteksteja eli niitä elämäntilanteita, joihin haaveilua ja unelmointia liittyy.

Haaveillessaan kirjoittaja voi ajatella tulevaisuuttaan, jolloin aikakäsitys on lineaarinen. Jokisen (1997, 34) mukaan lineaarinen aikakäsitys on tunnetuin ja kulttuurisesti tunnustetuin aikayhteys. Siinä aika käsitetään suunnitelmalliseksi, päämääräiseksi sekä eteenpäin ja tulevaisuuteen suuntautuvaksi tapahtumien kuluksi. Täten haaveilujen aikakäsitys poikkeaa suuresta osasta muusta päiväkirja-aineistosta, jossa ollaan ennemminkin kiinni kirjoitushetkessä ja toistossa. Jokinen (1997, 152) esittää, että kirjoittaja voi kuitenkin lineaarisen ajan avulla kirjoittaessaan tehdä näkyväksi ja tarkastella tunteita ja kokemuksia, jotka ovat monumentaalisisessa ja syklisessä aikayhteydessä. Lineaarinen aika liittyykin päiväkirja-aineistossani monumentaaliseen ja sykliseen aikaan. Varsinkin kun nykyisyys ei tyydytä kirjoittajaa, tämä saattaa turvautua tulevaisuudesta haaveilemiseen. Haaveilu ja unelmointi toimii tällöin kirjoittajalle pakopaikkamaisena kiinnipitävänä ympäristönä. Kata kärsii perheensä riidoista ja tuntee olevansa yksinäinen kotonaan. Samanaikaisesti hän haaveilee sairaanhoitajan ammatista. Löydettyään *Life-*

lehdessä kuvan, joka esittää kirurgia ja sairaanhoitajia leikkaustilanteessa, hän haaveilee tulevaisuudestaan sairaanhoitajaoppilana, jolloin kirjoitusajankohdan vaikeudet kotona olisivat menneisyyttä:

"Tuo kaikki tulee olemaan niin ihanaa, todellista elämää. "Kärsimysten kautta pääsee lopulta voittoon" tai jotenkin sinne päin sanoo sananlasku ja ehkä kaikki tämä ikävyys kotona on juuri sitä kärsimistä." (50LT, 266.)

Kata haluaa niin paljon sairaanhoitajaksi, että hän ajattelee, että "(j)os kirjoittaisin kaikki haaveeni siitä, ei tämä päiväkirja edes riittäisi" (50LT, 242). Kirjoitushetken elämä ei tunnu tyydyttävän Kataa:

"En välitä enää mistään, sillä ajatukseni liitelevät viiden vuoden taakse, kauas tulevaisuuteen. Niin onkin onnellisinta, sillä nykyaika on vain typerää koulussa puurtamista." (50LT, 242.)

Myöhemmissä päiväkirjamerkinnöissään Kata ei enää halua olla itseään vanhempi: kaipuu aikuisuuteen ja tulevaisuuteen ei ole enää vahvasti läsnä. Hän ei enää kirjoita päiväkirjaansa sairaanhoitaja haaveistaan. Kun Katan koulussa vierailee koulun entisiä oppilaita, hän huomaa haluavansa vielä nauttia omastaan nuoruudesta:

"On sentään ihanaa olla nuori ja terve koululainen. Nuoruus on elämän parhainta aikaa. No, enpä minä tule tässä lähiaikoina vielä koulua jättämään. Vielä neljä ihanaa kouluvuotta edessä." (50LT, 457.)

Kirjoittaja voi samastua johonkin kulttuuriteollisuuden fiktiiviseen hahmoon tai itse keksimäänsä hahmoon. Kun hauska viikko ystävän, Stellan perheen kesäpaikassa on päättymässä, Satu kuvittelee olevansa ihailemansa elokuvien Sabrina. Hän ikävöi perheen omalle kesäpaikalle, vaikka Stellan luona on ollut "hirveän ihanaa" (50LT, 297). Lähdön hetken saapuessa haikeus valtaa Satun. Tällöin (salainen) haaveilu voi lohduttaa ja hoivata:

"Tänä iltana olen ollut Sabrina. Olen ollut jotenkin surullinen ja on selvästi ollut *Sabriinaa*. On ihana, rauhallinen tunne, kun kuvittelen olevani Sabrina, eikä kukaan tiedä siitä." (50LT, 296.)

Haaveissa ja unelmissa samastumisen jälkeen paluu "todellisuuteen" voi olla vaikeaa. Haaveet voivat olla hyvä pakopaikka, jossa on mahdollista ne asiat, jotka puuttuvat elettävästä elämästä. Mutta haaveiden elämästä ja minuuksista on palattava ennen pitkää takaisin arkeen, jolloin se arki paljastaa, että haaveet eivät olekaan totta. Satu pitää päässään pyöriviä unelmia "säälimättöminä" (50LT, 423), vaikka niillä voikin piristää itseään:

"(N)autin unelmistani, vaikka ne ovatkin niin "raakoja" minua kohtaan. - - Ne ovat ainoat pakopaikkani kun elämä on oikein tylsää." (50LT, 423.)

Kata haaveilee tulevaisuudestaan sairaanhoitajana ranskalaisen pikkukaupungin sairaalassa. Hän asuisi omassa pienessä talossa ja nauttisi työstään. Kata ei tuntisi yhtään koti-ikävää vaan olisi onnellinen pienen kissansa kanssa. Välillä hän matkustaisi viikon lomalle Pariisiin. Katan haaveilu päättyy kuitenkin epätoivoon.

Unelmien elämä tuntuu saavuttamattomalta:

"Minulle tulee paha olo, kun ajattelen, että se on mahdottomuus. Surkeata on palata mielikuvituksen maailmasta takaisin arkipäiväisyyteen." (50LT, 235.)

Unelmointi ja haaveilu voivat tehdä kirjoittajan onnelliseksi, ja kirjoittaja voi nauttia niistä, vaikka ne eivät teksteissä esiinnykään varsinaisina pakopaikkoina tai lohduttajina. Haaveista ja unelmista on näin ollen mahdollista nauttia sellaiseen vertaamatta niitä arkeen tai yhteiskunnallisten ja kulttuuristen rakenteiden antamiin mahdollisuuksiin. Kun Satu on keksinyt itselleen kaksi tulevaisuushahmoa, hän haaveilee elämästään Zeilou El Bayonina Fenna Uralla Etelämeren saarilla. Unelmassaan Satu herää aamulla kotisaarellaan ja lähtee ulos ihailemaan

tropiikin lintujen laulua ja merta. Päiväkirjansa sivuilla Satu haaveilee meren rannalla katsellessaan yli laguunin:

"Vaivun uneksimaan tulevasta ja menneestä ajasta. Onni valtaa minut, seison kauan aikaa katsellen lumoutuneena hohtavaa aamua. Laguunin pinta on alkanut hiukan väreillä, korkeat norjat palmut huojuvat vilpoisessa tuulessa. Huudahan onnellisena: "Aloha, Fenna Ura!". (50LT, 177.)

"En ole koskaan kuvitelmissani tuntenut niin suurta onnea kuin nyt. Tämä on jotain niin suurta, että en voi ymmärtää sitä." (50LT, 177.)

Mielenkiintoista tässä Satun haaveiluesityksessä on eräänlainen kaksinkertainen haaveilu. Hän kirjoittaa haaveesta, jossa hän haaveilee "tulevasta ja menneestä ajasta". Satu haaveilee siitä, että hän haaveilee tulevaisuushahmona Fenna Urasa. Ehkäpä hän haaveilee paikasta ja ajasta, jossa haaveilu on luvallista, sitä ei paheksuta eikä sitä tarvitsisi peitellä.

Frigga Haug (1987, 51-54) on halunnut kiinnittää erityisesti huomiota naisten vastarinnan privaatteihin muotoihin, kuten päiväuniin, sillä poliittinen vastarinta voi olla sekä kollektiivista että yksilöllistä. Koska yksityisessä ja privaatisa reprodusoidaan sosiaalisia suhteita, tämän alueen tuottamisen ja ylläpitämisen eli päiväunien ja niissä tapahtuvien jokapäiväisen elämän siirtymien tutkiminen kertoo meille jotain sekä naisten elämästä että naisten vastarinnasta ja alistuvuudesta.

Haugin mukaan päiväunelmat ovat naiselle eräänlaista kokeilua, jossa nainen tietoisesti ja harkitusti rakentaa imaginaarista, haavemaailmaa (mt., 53-54). Päiväunet ovat sosiaalisten suhteiden, sukupuolisuhteiden ja valtarakenteiden synnyttämiä mielen näyttämöitä (mt., 54, 59). Päiväunelmat ovat sosiaalisten olosuh-

teiden tulosta: unelmat pysyvät tavallaan ideologian muurien sisäpuolella. Voimme tunnistaa niissä huonot elokuvat ja halvat romaanit, joita naiset voivat aktiivisesti käyttää. (mt., 62.) Unelmoijalla on päiväunelmissa päärooli. Unelmointi tuottaa hänelle iloa ja tyydytystä, mutta se voi olla myös addiktion kaltaista tuskaa ja pakonomaista toistoa. Täten päiväunelmointi voidaan käsitteellistää mm. pakona, fantasiana, mielikuvituksena ja vetäytymisenä. (mt., 54.)

Haugin (mt., 59, 61.) analysoimat saksalaisnaisten päiväunelmat eivät kritisoi yhteiskunnan perimmäisiä valtarakennelmia ja -suhteita. Julmuus ja dominaatio sukupuolisuhteissa - eikä vapautus, yleinen humanisuus ja tulevaisuuden toiveikkuus - hallitsivat päiväunelmien näyttämöitä. Päiväunelmien sosiaaliset suhteet on käännetty toisinpäin: alistetussa, nöyryytetyssä asemassa ovat miehet.

Satun ja Katan päiväkirjatekstien haaveissa ja unelmissa ei ole ketään alistetussa asemassa, vaan niissä esittävät ihmiset ovat haaveilijan toiveiden kaltaisia. Haaveissa ja unelmissa kirjoittajalla on päärooli: hän on toimija. Usein samastumisten muodossa olevat haaveet tukevat ja rajoittavat kirjoittavaa minää. Haaveileminen päiväkirjan sivuilla ja päiväkirjan pitäminen yleensäkin voi tuottaa nautintoa kirjoittajilleen. Miehiä kyllä esiintyy kirjoittajien haaveissa mutta lähinnä statistin rooleissa, kuten tanssipartnereina. Unelmien kritiikki kohdistuu valtarakennelmiin- ja suhteisiin ainakin siinä mielessä, että unelmat eivät tuota esityksiä nöyryytetyistä ja alistetussa asemassa olevia miehiä.

Käsittelen vielä tämän luvun lopuksi päiväkirjoissa haaveilua visioina paremmasta tulevaisuudesta ja haaveiden toteutumisen mahdollisuutta. Tarkastelenkin Ernst Blochin (1985) käsityksiä unelmista ja utooppisesta, vaikka onkin muistettava Frigga Haugin (1987, 62) sanoin, että unelmat eivät ole pelkästään toiveita paremmasta tulevaisuudesta vaan myös tulosta niistä olosuhteista, joissa ihmiset elävät. Blochin (1985, 22-23, 27-28) mukaan unelmat ovat osa ei-vielä -olemista ja esitietoisuutta, joka suuntautuu tietoiseen ja eteenpäin. Hänen mukaan kaiken suunnittelun perusta on nälkä ja puute ja se mitä meillä ei ole. Tämä nälkä heijastuu ihmisessä inhimillisenä kaipuuna. Tämä kaipuu on toivomista. Koska tämä toivominen ei riitä, toivomisesta voi tulla toimivaa tahtomista, jotta kuviteltu voidaan saavuttaa. Suunnittelussa ilmenee viimein tarpeen tyydyttämiseksi työskentelevä tahto. Blochin mukaan utooppinen ja unelmat uinuvat ei-vielä -tilassa. Ihmiselle tulevaisuus voi olla ei-vielä -olemista, joka on hänelle epävarmaa ja vielä ratkaisematta, mutta joka ei kuitenkaan ole poissa tästä maailmasta.

Blochille ei-vielä ei ole freudilaisen psykoanalyysin määrittelemää kerran tiedostettua mutta myöhemmin torjuttua ja unohdettua ainesta - ei-enää tiedostettua. Ei-vielä ei ole edellisen kaltaista alas (kellariin) vajonnutta taaksepäin suuntautunutta tietoisuutta vaan esitietoisuutta, joka suuntautuu eteenpäin ja tietoiseen. Ei-vielä esiintyy päiväunelmissa ja toiveissa, joita syntyy erityisesti yhteiskunnallisina murroskausina ja taiteen, tieteen ja filosofian piirissä sekä "nuoruudessa, joka on täynnä valveunia ja oman minän värittämistä monenkirjavin kuvin". (mt., 28.)

Frigga Haug (1987, 62) muistuttaa, että unelmat eivät ole pelkästään toiveita paremmasta tulevaisuudesta vaan myös tulosta niistä sosiaalisista oloista, joissa ihmiset elävät. Näreen (1992, 32-33) mukaan tytöt ovat tottuneet vetämään rajan todellisuuden ja fantasian sekä arjen ja haaveiden välille. Koska tyttöjen omaksuma itsekontrolli saa tytöt kiinnittämään suuruusfantasiansakin todellisuuteen, heistä saattaa tulla liian itsekriittisiä, jotta he yrittäisivät toteuttaa haaveitaan. Tämä Näreen mainitsema haaveiden liittäminen arjen antamiin mahdollisuuksiin eli tyttöjen realiteettien taju voi olla haaveiden toteutumisen kannalta hyvä asia. Blochin (1987, 28-29) mukaan jotta ei-vielä tiedostettu ei jää yksityiseksi ja tyhjäksi hupiksi ja jotta se konkretisoituisi, sillä täytyy olla yhteys "itse todellisuudessa olevaan todelliseen mahdollisuuteen". Olemassaolevaa yhteiskuntaa ei siis voida ohittaa, mikäli haaveen tai utopian halutaan toteutuvan.

9. KESKUSTELUKOHTAAMISIA

Tässä luvussa tarkastelen ja pohdin käymääni tutkimusprosessia ja vedän tutkielmani lankoja yhteen. Aloitin tutkimusprosessin lukemalla päiväkirja-aineistoni kertaalleen läpi ja tekemällä aineistosta muistiinpanoja. Koska olin/olen pohdiskellut tilan sekä yhteyksien ja rajojen teemoja, myös lukiessani päiväkirja-aineistoa suuntauduin näihin teemoihin. Lukuprosessin aikana huomioni alkoi kohdistua seuraavaan melko yleisluontoiseen teemaan: minän kohtaamisiin toisen kanssa. Tuolloin en vielä osannut tarkemmin selvittää itselleni, mitä oikein tarkoitin "minällä" ja "toisella" päiväkirja-aineistoni kontekstissa. Samalla luin ja kirjoitin omaelämäkerrallisesta kaipuusta ja haaveiluista. Jo tuolloin nämä kaksi teemaa

näyttivät liittyvän edellä mainitsemini kohtaamisiin, vaikka en tuolloin täysin ymmärtänyt millä tavoin. Näiden kahden teeman mukanaolo jo tutkimusprosessin alusta lähtien teki varmaankin tutkielmani empiirisestä osasta pohjavireeltään melko surullisen.

Tärkeäksi kysymyksesi tutkielmassani muodostui, mitä omaelämäkerrallisella "minällä" ja "toisella" tarkoitan. Tähän aloin saada selvyyttä, kun luin teoreettista omaelämäkertatutkimusta. Tällöin osoitin itselleni, että omaelämäkerrallisen tekstin tuottaminen ja tulkitseminen ei ole neutraalia. Tässä vaiheessa aloin vähitellen kirjoittamaan tutkielmani empiiristä osaa. Päiväkirjakatkelmien valinta tutkielmaan tapahtui seuraavasti: ensin kiinnitin huomioni erilaisiin omaelämäkerrallisen "minän" kohtaamisiin "toisen" kanssa. Näistä kohtaamisista valitsin tulkittavaksi usein kirjoitetut ja kirjoittuneet kohtaamiset, jotka siis toistona vaikuttivat merkityksellisiltä kirjoittavalle minälle. Empiirisen tulkinnan keskiöksi muodostui vähitellen liike ja kohtaamiset sekä inter- ja intrasubjektiivisten tilojen sisällä että näiden tilojen välillä. Samanaikaisesti kehittelemäni lisää tutkielmani teoreettista osaa. Täten tutkielmani empiria ja teoria syntyivät vuorotellen ja samanaikaisesti. Teoreettisella puolella hahmottelin kaksi omaelämäkerrallisen subjektin paradigmaa, joista relationaalinen omaelämäkerrallinen subjektiivisuus muodostui yhdeksi (näkö)kulmaksi, jolla tarkastelin päiväkirja-aineistoani. Kun olin käsitellyt ero-käsitteen "minää" ja "toista", pääsin tutkielmani toiseen tärkeään teoreettiseen kulmaan: naissubjektiiviteen, jossa "toinen" nähdään vuorovaikutuksessa, sekä erityisesti tähän näkemykseen liittyvään subjektin haluun. Halun, intersubjektiivisen tilan ja kiinnipitävän ympäristön teemoista kirjoitin vasta kirjoitettuani

pääpiirteittäin empiirisen analyysin luvut, joissa olin käsitellyt erilaisia "minän" kohtaamisia "toisen" kanssa tai kohtaamisen puuttumista tai sen katkaisemista. Juuri nämä teemat sitoivat mielestäni yhteen päiväkirja-analyysini luvut. Koska tutkielmani valmistui vähitellen teoreettisen kirjallisuuden ja päiväkirja-aineiston vuoropuhelun kautta, kirjoitin myös tutkimuskysymysluvun vasta tutkimusprosessin loppuvaiheessa.

Luvuissa kolme, neljä, viisi ja kuusi hahmottelin teoreettisen viitekehyksen tai (näkö)kulman, jonka tiivistin luvussa seitsemän. Tämä kulma oli asento, jolla tarkastelin päiväkirja-aineistoani. Tämä kulma toimi mielestäni pääosin hyvin, erityisesti lukiessani relationaalista subjektiutta "minän" ja "toisen" kohtaamisina ja näiden kohtaamisten yhteyttä subjektin haluun. Erääksi tutkimusprosessin solmukohdaksi kuitenkin muodostui konfiguraatiokäsite ja sen käyttäminen päiväkirja-aineiston tulkinnassa. Ymmärrykseni käsitteestä ja samalla käsitteen käyttö oli hieman epäselvä tutkimusprosessin aikana. En ehkä tarpeeksi hyvin selvittänyt teoreettisesti, mitä tällä käsitteellä voidaan tarkoittaa. Ensimmäkin konfiguraatiokäsitettä käytetään nimittäin diskurssikäsitteen synonyyminä. Toiseksi käsite on mahdollista yhdistää siten diskurssikäsitteeseen, että sen käyttöalue on melko laaja. Tässä käsityksessä konfiguraatio muodostuu ruumiillisen subjektin ja diskurssin kohtaamisessa. Tällöin tutkimukseni koko empiirisen osan voidaan ymmärtää sisältävän analyysia konfiguraatioista. Kolmanneksi käsitteellä voidaan tarkoittaa joitakin 'isoja' kulttuurisia ja yhteiskunnallisia virtauksia, kuten länsimaisen kulttuurin individualismia tai kuluttavaa yksilöä. Itse kirjoitin luvun 8.4. lopussa 'isoista' konfiguraatioista tällaisen käytön yhteydessä.

Edelläkäymästani käsitekeskustelusta ja kokemuksistani oman tutkimusprosessini aikana vedän kaksi johtopäätöstä konfiguraation käytöstä omaelämäkerrallisen aineiston tulkinnassa. Mielestäni on ensinnäkin tärkeää erottaa diskurssi- ja konfiguraatiokäsitteet toisistaan eikä käyttää niitä synonyymeinä tulkittaessa ruumiillisen subjektin tuottamaa aineistoa. Konfiguraatiossa subjekti ja diskurssi kohtaavat. Täten käsitteenä konfiguraatio on parempi kuin diskurssi tulkittaessa omaelämäkerrallisia tekstejä. Toiseksi on olemassa kahdenlaisia konfiguraatioita: 'pieniä' ja 'suuria'. 'Suurissa' konfiguraatioissa ruumiillinen subjekti kohtaa ryppään tai joukon toisiinsa liittyviä diskursseja. Näistä kohtaamisista muodostuu esim. kulluttavan yksilön tai palkkatyötä tekevän yksilön konfiguraatiot.

Mainitsin jo aikaisemmin, että tutkielman pohjavire on jotenkin surullinen, mikä johtuneet tutkimusprosessin alussa mukaanottamistani haaveilun ja erityisesti kaipuun teemoista. Nämä teemat ohjasivat sitä, kuinka luin ja tulkitsin päiväkirja-aineistoa. Erityisesti ilman kaipuun teemaa en olisi kiinnittänyt niin paljon huomiotani puuttuvaan: ymmärtävän, hyväksyvän ja lohduttavan kiinnipitävän ympäristön puuttumiseen, vaan olisin kirjoittanut enemmän "minän" 'onnistuneista' kohtaamisista "toisen" kanssa. Toisaalta unelmointi ja haaveilu kertovat uskosta ja uteliaisuudesta tulevaisuutta kohtaan: unelmoiva ihminen on luova. Kaikkein utopistisimpienkin haaveiden ei välttämättä tarvitse johtaa konkreettisiin toimenpiteisiin haaveiden saavuttamiseksi juuri sellaisena kuin ne on unelmoitu. Tärkeintä on haaveiden merkitys unelmoijalle symbolisella tasolla. Ne kertovat siitä, että haaveilija saattaa olla yhteydessä omaan haluunsa ja ei-olevaan, joka suun-

tautuu tietoiseen ja toimintaan. Tutkielmani nimi muodostui vasta tutkimusprosessin loppuvaiheessa, kun empiirisen osan punaiseksi langaksi muodostui kaipuun tunto. Tämä kaipuu kertoo kirjoittajien kaipuusta yhteyteen omaan itseensä ja muihin sekä tämän yhteyden kautta omaan haluun. Kirjoittajat tutkivat kirjoittamalla, päiväkirjaa pitämällä omia halujaan: valintojaan, pyrkimyksiään, kykyjään ja toiveitaan. Tämän halun tutkiminen edellyttää "minän" yhteyttä "toisiin" sekä inter- että intratilassa.

EPILOGI

Oman halun tutkimisessa kirjoittamalla on jotain toimijuuteen viittaavaa. Tätä (näkö)kulmaa lupasinkin käyttää päiväkirja-aineiston tulkinnassa. Lopuksi tarkastelen omaelämäkerrallisuutta feministisenä toimijuutena ja politiikkana. Koivusen ja Liljeströmin (1996, 280-281) mukaan suomalaisessa elämäkerta- ja omaelämäkertatutkimuksessa on liitetty kokemuskäsite subjektiksi tulemisen prosessiin. Tällöin ollaan kiinnostuneita naissubjektiudesta, sen tuottamisesta, sen kuvittelemisesta, sen rajoituksista ja sen mahdollistamasta toimijuudesta. Joan W. Scottin (1992, 26) mukaan yksilöillä ei ole kokemuksia sinällään vaan subjektit konstituoituvat kokemuksen kautta. Tällaisessa tutkimusasetelmassa kokemus ei ole selittämisen perusta eikä todiste, joka antaa perustan sille, mikä tunnetaan, vaan kokemus on se, mitä pyritään selittämään. Kun kokemusta ajatellaan tällä tavoin, historisoidaan sekä kokemus että sen tuottamat identiteetit.

Feministisen ajattelun historiaa on mahdollista tarkastella jatkuvana dialogina rakenne- ja toimijuusperspektiivien välillä. Feministisen tutkimuksen ja politiikan kannalta on ollut tärkeää sekä kiinnittää huomio naisten olemista rajoittaviin, sortaviin valtarakenteisiin että korostaa naisten toimijuutta. Toimijuusnäkökulmassa ollaan kiinnostuneita naisten vaikutusvallasta ja itsenäistymispyrkimyksistä. (Koivunen 1996, 65.) Jako rakenne- ja toimijuusperspektiivien välillä on analyttinen. Käytännössä feministisessä tutkimuksessa ja politiikassa usein käytetään samanaikaisesti kumpaakin näkökulmaa. Tässä tutkielmassa olen korostanut toimijuusnäkökulmaa. Näen feministisen toimijuuden tarkoituksena naisten omi-

en pyrkimysten, toiveiden ja halujen esilletulon ja toteutumisen.

Toimijuusnäkökulman feministisissä tutkimuksissa on haluttu "tehdä näkyväksi sitä, miten naiset *itse* ja *omassa keskuudessaan* ovat eri aikoina pohtineet omaa olemistaan, työstäneet ja muuttaneet sitä" (Koivunen 1996, 65). Rosi Braidottin (1994, 158) määrittelemässä feministisessä nomadismien projektissa ovat lähtökohtana tosielämän naiset diskursiivisen subjektiuden positioissa. Feministinen teoria ei ole pelkästään subjektin virheellistä universalisuutta kritisoiva ja vastustava liike vaan myös myönteistä vahvistusta naisen halulle vahvistaa ja toteuttaa subjektiuden eri muotoja. Täten feministinen nomadismien projekti sekä kritisoi vallitsevia naisten määrittelyjä ja representaatioita että luo naissubjektiuden uusia kuvia. Tärkeää projektissa on yhdistää teoria käytäntöön.

Saarinen (1987, 144-145) on kyseenalaistanut perinteisiä käsityksiä poliittisuudesta ja vallasta, joissa toimijuutta nähdään vain virallisissa instituutioissa ja muodollisten toimintamekanismien yhteydessä. Jotta naisten toimijuutta voidaan tunnistaa mahdollisimman laajalti, analyysin välineeksi tarvitaan moniulotteinen poliittisen käsite. Naisten toimijuutta voidaan löytää myös kansalaisyhteiskunnan, arjen ja yksityisen perheinstituution alueilta. Tällöin naisten enemmistön toimintaa, poliittista subjektiutta, voidaan tarkastella monivivahteisesti.

Feministinen vastarinta, ts. tavat vastustaa vallitsevia normeja, arvoja ja hierarkioita, voi olla yksilöllistä ja yhteisöllistä luonteeltaan. Yksilöllisiä vastarinnan muotoja ovat mm. identiteettityö ja elämäntyylit (muodit), tieteellinen ja taiteelli-

nen toiminta sekä erilaiset sairaudet, kuten anoreksia. Yhteisöllisiä, kollektiivisia vastarinnan strategioita ovat organisoidut liikkeet, alakulttuurit, naisverkostot, naiskulttuuri sekä myös naisten väliset ystävyydet. (Koivunen 1996, 66-67.) Analysoimastani päiväkirja-aineistosta löytyviä yksilöllisiä vastarinnan muotoja ovat identiteettityö ja elämäntyylit sekä kirjoittaminen taiteellisena toimintana. Kollektiivisia vastarinnan muotoja sisältyi tyttökulttuuriin: erityisesti sen fanius- ja ystävyyskulttuurit.

Joan W. Scottin (1992, 34) mukaan kun subjektius ymmärretään diskursiivisena tapahtumana, subjektin toimijuus piilee diskurssien keskinäisissä ristiriitaisuuksissa. Subjektius ei rakennu kulttuurisen merkityksenannon ulkopuolella. Subjektit eivät ole kokonaisia, autonomisia ja vapaata haluaan toteuttavia, vaan toimijuus muodostuu tilanteissa ja asemissa, jotka subjekteille on annettu. Koska diskurssi on jaettua, kokemus on samanaikaisesti kollektiivista ja yksilöllistä.

Feministisen postmodernia koskevan keskustelun johtomotiivi on kysymys feministisestä politiikasta. Tällöin kysytään, miten on mahdollista hyväksyä subjektiuden moninaisuus lankeamatta samalla relativismiin, joka vuorostaan kyseenalais-taisi feministisen politiikan kokonaan. (Kosonen 1996a, 11.) Pulkkinen (1993, 238, 249-251) mukaan modernissa mielessä identiteettiin perustuvan poliittisen ryhmän taustalta ymmärretään löytyvän identiteetin, joka on piilossa ja selvästi määriteltävissä oleva pysyvä "x-syys". Tällaiset luonnollistetut identiteetit voivat olla normatiivisia ja rajoittavia. Tällaisiin identiteetteihin pohjautuvat politiikat voivat johtaa destruktiivisiksi taisteluiksi sisään ja ulos sulkemisesta. Pulkkinen

kuitenkin korostaa, että politiikassa tarvitaan identiteetin positiivista momenttia. Postmodernissa mielessä politiikan perustana olevat identiteetit voidaan ymmärtää konstruoiduiksi. Se ei tarkoita identiteettien destruktiota. Dekonstruktio tarkoittaa identiteettien rakentumisen näyttämistä ja kieltäytymisestä asettaa niille perustahakuinen pohja. Identiteetit ilmestyisivät poliittiselle näyttämölle sosiaalisissa prosesseissa, kun on kyse vahvasti koetusta epäoikeudenmukaisuudesta. Tällöin identiteetit toimivat eron tekemisen ja liittolaisuuden välineinä sosiaalisissa prosesseissa tietyissä paikoissa tiettyinä aikoina. On kiinnitettävä huomio identiteetteihin ja samanaikaisesti dekonstruoitava niitä. Täten on mahdollista pyrkiä poliittiseen subjektiuteen, joka on liikkuva ja joustava sekä huomiokykyinen ja valpas. Feministisessä ajattelussa ja liikkeessä postmoderni momentti tarkoittaa, että on olemassa tietoisuus naiseuden sosiaalisen konstruktion historiasta ja historiasta, joka on konstruoinut identiteetille perustuvan poliittisen yhteisön, "naisten kansakunnan", tämän yhteisen sosiaalisen identiteetin pohjalle. Samalla tiedostetaan tämän ei-homogeenisen identiteetin liikkuvuus ja muuttuminen kuitenkin sisäinen jakautuneisuus. Naispolitiikassa postmoderni laajentaa politiikan tilaa kysyen kysymyksiä itse naiseudesta ja tarkastellen sen konstituutiota poliittisena kysymyksenä.

Suuret kollektiiviset liikkeet, mukaanlukien laaja yhtenäinen laaja naisliike, eivät tuo selityksiä ja ratkaisuja. Kategorialla nainen on kuitenkin yhä merkitystä historiallisten naisruumiiden elämissä. Poliittisuuden ja toimijuuden ymmärtäminen yksittäisen naisen elämän tasolla sekä liittoutuminen naisten kesken hetkittäisesti voi olla yhä tärkeämpää pirstoutuvassa maailmassa.

Henri Vogt'n (1998) mukaan kun pohditaan joukkovoiman häviämistä politiikasta, on tarvetta pohtia politiikan perimmäistä tarkoitusta. Poliitiikan tarkoitus ei olisikaan, kuten perinteisesti uskotaan, joukkovoiman osoittaminen vaan yksilöiden ja heidän yksilöllisten ajatustensa eläminen ja olemassaolo yhteiskunnassa. Hannah Arendtin sanoin "politiikan tarkoitus on vapaus". Tällainen vapauden toteuttava politiikka lähtee liikkeelle ihmisten erilaisuuden tunnustamisesta.

"Politiikka on jotain, johon yksilöllä on mahdollisuus mennä sisään, olla jotain mieltä, odottaa, että häntä kuunnellaan, että hänen näkökulmaansa arvioidaan." (Vogt 1998.)

Politiikan käsittelemät ongelmat voivat tällöin olla arkeen liittyviä. Sen voidaan nähdä toimivan virallisen koneiston lisäksi ei-perinteisillä alueilla, kuten ystäväpiirissä ja perheessä. Poliitiikka hajaantuu kaikkialle. Poliitiikka on jatkuva avoin tila, ja siitä tulee tapa olla ihmisten välillä. (Vogt 1998.)

Martinille ja Mohantylle (1986, 191-195) omaelämäkerta on sarja diskursiivisia uudelleenpaikantumisia. Identiteetin rakentaminen on "minän uudelleenkirjoittamista" suhteessa vaihtuviin ihmissuhteisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin. He kyseenalaistavat identiteetin "kotina", jossa vallitsisi harmonia ja samuus. Tässä käsityksessä dynaamisesta identiteetistä yksilön minuuden osatekijät eivät tyydy mihinkään yhteen "kotiin".

Omaelämäkerralliset tekstit sekä siihen kirjoitettu ja kirjautunut tyttökulttuuri voivat sisältää tyttöjen toimijuutta. Päiväkirjoihin kirjoitetaan ja kirjoittuu tytön tai naisen tietoisia ja usein nimenomaan blochilaisessa mielessä ei-vielä -olemisen esitietoisuudesta kumpuavia esityksiä subjektin haluista sekä subjektille an-

netusta tuesta ja kurituksesta että subjektin toimijuudesta. Poliittisuus ja toimijuus eivät siis välttämättä tapahdu pelkästään tietoisella tasolla. Päiväkirjan kiinnipitävässä ympäristössä halu voi kirjoittua ei-vielä olemisen esitietoisuudesta tietoiselle tasolle. Jokisen (1997, 47) mukaan kirjoitettaessa tahdonalainen ja tahdoton muisti voivat kohdata. Omaelämäkerrallisessa kirjoittamisessa korostuvat minän sisäiset suhteet merkittäviin toisiin ja yhteisöön. Tällöin kollektiivinen ja yksilöhistoriallinen kokemus kohtaavat. Tässä mielestäni piilee omaelämäkerrallisen kirjoittamisen eräs poliittisen ja toimijuuden potentiaali.

Päiväkirja tarjoaa kirjoittajalleen mahdollisuuksia sekä kirjallisiin kokeiluihin että itseen liittyviin kokeiluihin malliin "entäs jos olisin tällainen tai toimis näin". Päiväkirja voi toimia intersubjektiivisena tilana tai kiinnipitävänä ympäristönä, jossa kirjoittaja voi tutkia omia halujaan. Kirjoittaminen ei ole, kuten ei myöskään päiväkirjan pitäminen, luonnostaan hyvää. Kirjoittaminen voi lisätä naissubjektina olemisen mahdollisia tapoja, ja se voi johdattaa tytön tai naisen lähemmäksi omaa haluaan ihan konkreettisesti, päiväkirjan ulkopuolisessakin elämässä. Kirjoittaminen voi myös sementoida naissubjektia jumiuttamalla tämän johonkin oman halun vastaiseen. Tosin jonkin elämän vaikean asian toistaminen kirjoittamalla tai haaveilu paremmasta elämästä ilman muutosta päiväkirjan ulkopuolisessa maailmassa voi olla kirjoittajalle sillä hetkellä ainoa tapa selviytyä.

Kirjallisten kokeilujen yhteyteen kirjoittuu ja kirjoitetaan kirjoittajan oman elämän ja kirjoittavan subjektin politiikka. Samastumisissa ja eron tekemisissä sekä kaipuussa ja haaveilussa voidaan ymmärtää olevan feminististä toimijuutta. Päi-

väkirjan sivuille kirjoitetun ja kirjoittuneen ei tarvitse välttämättä realisoitua sellaisenaan päiväkirjan ulkopuolella. Ne kertovat naisen halusta ja täten toimijuuden yleisestä suunnasta tietyssä paikassa tietyssä aikana, tavoitteista, joita kohti pyrkiä.

LÄHTEET

Aapola, Sinikka (1992) Helsinkiläistyttöjen ystävyysuhteet. Ihanteina itsenäisyys, läheisyys ja monipuolisuus. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: SKS, 83-102.

Ahola, Suvi (1993) Naiset päiväkirjojen kirjoittajina. Teoksessa Ulla Piela (toim.) *Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkertoista*. Helsinki: SKS, 96-110.

Benjamin, Jessica (1986/1988) *A Desire of One's Own: Psychoanalytic Feminism and Intersubjective Space*. Teoksessa Teresa de Lauretis (toim.) *Feminist Studies/Critical Studies*. London: MacMillan Press, 78-101.

Benstock, Shari (1988) *Authorizing the Autobiographical*. Teoksessa Shari Benstock (toim.) *The Private Self. Theory and Practice of Women's Autobiographical Writings*. Chapel Hill - London: University of North Carolina Press, 10-33.

Bloch, Ernst (1985) *Ennakoitu todellisuus - mitä on utooppinen ajattelu ja mitä se saa aikaan*. Teoksessa Keijo Rahkonen & Esa Sironen (toim.) *Utopia, luonto, uskonto. Johdatusta Ernst Blochin ajatteluun*. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto, 22-33.

Blodgett, Harriet (1988) *Centuries of Female Days. Englishwomen's Private Diaries*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University.

Braidotti, Rosi (1989/1990) The politics of ontological difference. Teoksessa Teresa Brennan (toim.) *Between Feminism and Psychoanalysis*. London - New York: Routledge, 89-105.

Braidotti, Rosi (1994) *Nomadic Subjects. Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York: Columbia University Press.

Bunkers, Suzanne L. (1987) "Faithful friend": nineteenth-century midwestern American women's unpublished diaries. *Women's Studies International Forum* 1, 7-17.

Culley, Margo (1989) "I Look at Me": Self as Subject in the Diaries of American Women. *Women's Studies Quarterly* 3 & 4, 15-22.

de Lauretis, Teresa (1986/1988) *Feminist Studies/Critical Studies: Issues, Terms and Contexts*. Teoksessa Teresa de Lauretis (toim.) *Feminist Studies/Critical Studies*. London: MacMillan Press, 1-19.

Drotner, Kirsten (1986) Flickkultur och ungdomsforskning - motståndare eller medspelare? *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1, 4-13.

DuPlessis, Rachel Blau and Members of Workshop 9 (1980) For the Etruscans: Sexual Difference and Artistic Production-The Debate over a Female Aesthetic. Teoksessa Hester Eisenstein & Alice Jardine (toim.) *The Future of Difference*.

Boston, Massachusetts: G. K. Hall & Co.128-156.

DuPlessis, Rachel Blau (1985) *Writing beyond the Ending. Narrative Strategies of Twentieth-Century Women Writers.* Bloomington: Indiana University Press.

Eisenstein, Hester (1984) *Contemporary Feminist Thought.* London - Sydney: Unwin.

Eskola, Katarina & Marttila, Satu (1994) *Lopuksi. Teoksessa Katarina Eskola & Satu Marttila (toim.) 50-luvun tytöt. Katarina Haavio ja Satu Koskimies. Päiväkirjat 1951-1956.* Helsinki: Kirjayhtymä, 571-590.

Friedman, Susan Stanford (1988) *Women's Autobiographical Selves: Theory and Practice.* Teoksessa Shari Benstock (toim.) *The Private Self. Theory and Practice of Women's Autobiographical Writings.* Chapel Hill - London: University of North Carolina Press, 34-62.

Fuss, Diana (1989/1990) *Essentially Speaking. Feminism, Nature & Difference.* New York - London: Routledge.

Gentile, Mary C. (1985) *Film Feminisms. Theory and Practice.* Westport, Connecticut - London, England: Greenwood Press.

Haug, Frigga (1987) *Daydreams.* *New left review.* 162, 51-66.

Heikkinen, Kaisa (1993) "Sydämessä on tuskaa". Puuttuvan läsnäolo naisten omaelämäkertoissa. Teoksessa Ulla Piela (toim.) Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkertoista. Helsinki: SKS, 213-234.

Hogan, Rebecca (1991) Engendered Autobiographies: The Diary as a Feminine Form. *Prose Studies* 2, 95-107.

Jardine, Alice (1980) *Prelude: The Future of Difference*. Teoksessa Hester Eisenstein & Alice Jardine (toim.) *The Future of Difference*. Boston, Massachusetts: G. K. Hall & Co., xiv-xxvii.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyyysin aakko-*set. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Eeva (1991) Naisen odysseia individualismiin. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita. N:o 65.

Jokinen, Eeva (1997) Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Tampere: Gaudeamus.

Jokinen, Kimmo (1992) Lammaskoppi ja kuntosali. Teoksessa Esa Sironen, Arto Tiihonen & Soile Veijola (toim.) *Urheilukirja*. Tampere: Vastapaino, 187-208.

Kinnunen, Eeva-Liisa (1993) Läksiä kantapäissä. Huumori naisten omaelämäker-

roissa. Teoksessa Ulla Piela (toim.) Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista. Helsinki: SKS, 188-212.

Koivunen, Anu (1992) Pidä unelmasi kurissa! Naisellisuuden diskurssit elokuvassa Valkoiset ruusut. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 185-209.

Koivunen, Anu (1996) Sorto. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 35-75.

Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996) Paikantuminen. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 271-292.

Kosonen, Päivi (1989) Huomioita 'minästä' omaelämäkertateorioissa. Naistutkimus 4, 31-40.

Kosonen, Päivi (1993) Naisena lukeminen. Teoksessa Ulla Piela (toim.) Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista. Helsinki: SKS, 35-53.

Kosonen, Päivi (1996a) Johdanto. Teoksessa Päivi Kosonen (toim.) Naissubjekti ja postmoderni. Tampere: Gaudeamus, 7-20.

Kosonen, Päivi (1996b) Subjekti. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 179-205.

Lallukka, Kirsi (1994) Riippuvuus. Teoksessa Näkymätön käsite. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita. No. 88. 102-114.

Lähteenmaa, Jaana (1992a) Miten käy tytöiltä rock'n'roll? Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 210-222.

Lähteenmaa, Jaana (1992b) Tytöt jännitystä etsimässä. Sukkulointia ja irrottelua. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 155-170.

Lähteenmaa, Jaana & Näre, Sari (1992) Tyttötutkimuksen palmikkoja punomas-
sa. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 9-21.

Makkonen, Anna (1993a) "Lukijani, lähdetkö mukaan?" Lajitietoisuus naisten omaelämäkerroissa. Teoksessa Ulla Piela (toim.) Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista. Helsinki: SKS, 9-34.

Makkonen, Anna (1993b) Valkoisen kirjan kutsu eli löytöretkellä päiväkirjojen

maailmoissa. Teoksessa Suvi Ahola (toim.) Hiljaista vimmaa. Suomalaisten naisten päiväkirjatekstejä 1790-luvulta 1990-luvulle. Helsinki: Kirjayhtymä, 360-376.

Martin, Bidy & Mohanty, Chandra Talpade (1986/1988) Feminist Politics: What's Home Got To with It? Teoksessa Teresa de Lauretis (toim.) Feminist Studies/Critical Studies. London: MacMillan Press, 191-212.

Miller, Nancy K. (1980) Women's Autobiography in France: For a Dialectics of Identification. Teoksessa Sally McConnell-Ginet, Ruth Borker & Nelly Furman (toim.) Women and Language in Literature and Society. New York - Westport, Connecticut - London: Praeger, 258-271.

Miller, Nancy K. (1994) Representing Others: Gender and the Subjects of Autobiography. Differences 1, 1-27.

Mustonen, Anu, Rönkä, Anna & Uotinen, Virpi (1992) Elämisen malleja, rakkautta ja ihanteita. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehuun. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 236-245.

Määttänen, Kirsti (1993) Äidit ja tyttäret, anopit ja miniät. Teoksessa Ulla Piela (toim.) Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista. Helsinki: SKS, 149-164.

Näre, Sari (1992a) Liisa Älä! Älä! -maassa. Teoksessa Sari Näre & Jaana Läh-

teenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 25-36.

Näre, Sari (1992b) Sankareita, onko heitä? Tyttöjen sukupuoli- ja sankarikäsitykset. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: SKS, 69-80.

Personal Narratives Group (1989) Forms That Transform. Teoksessa Personal Narratives Group (toim.) Interpreting Women's Lives. Feminist Theory and Personal Narratives. Bloomington - Indianapolis: Indiana University Press, 99-102.

Personal Narratives Group (1989) Origins. Teoksessa Personal Narratives Group (toim.) Interpreting Women's Lives. Feminist Theory and Personal Narratives. Bloomington - Indianapolis: Indiana University Press, 3-15.

Plummer, Ken (1983) Documents of Life. An Introduction to the Problems and Literature of a Humanistic Method. Lontoo: Unwin Hyman.

Pulkkinen, Tuija (1993) Naiset, kansalaiset ja kansakunnat. Ancien régimestä moderniin aikaan ja sen ohi. Teoksessa Tuomas Seppä, Tapani Hietaniemi, Heikki Mikkeli & Juha Siltala (toim.) Historian alku. Historianfilosofia, aatehistoria, maailmanhistoria. Helsinki: Tutkijaliitto, 230-252.

Rojola, Lea (1996a) Ero. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström

(toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 159-178.

Rojola, Lea (1996b) Me kumpikin olemme minä. Leena Krohnin vastavuoroisuuden etiikasta. Teoksessa Päivi Kosonen (toim.) Naissubjekti ja postmoderni. Tampere: Gaudeamus, 23-43.

Saarinen, Aino (1987) Valtaa vai vaikutusvaltaa. Valtiosta, naisliikkeistä ja naisten poliittisen kulttuurin muodostumisesta. Teoksessa Aino Saarinen, Eva Hänninen-Salmelin & Marja Keränen (toim.) Naiset ja valta. Helsinki: Tutkijaliitto, 143-163.

Scott, Joan W. (1992) "Experience". Teoksessa Judith Butler & Joan W. Scott (toim.) Feminists Theorize the Political. New York - London: Routledge, 22-40.

Simmel, Georg (1905/1986) Muodin filosofia. Helsinki: Odessa.

Smith, Sidonie (1987) A Poetics of Women's Autobiography. Marginality and the Fictions of Self-Representation. Bloomington - Indianapolis: Indiana University Press.

Sosin, Anne Deborah (1983) The Diary as a Transitional Object in Female Adolescent Development. Adolescent Psychiatry. Vol XI. The University of Chicago.

Vilkko, Anni (1991) Kätellä hansikaskädellä. Naisomaelämäkerran tulkitsijan
positiosta. Naistutkimus 4, 6-16.

Vogt, Henri (1998) Poliitikka on viimeinkin mahdollista. Helsingin sanomat
23.8.1998.

LIITE**NELIKENTTÄ ITSE-ESITYSTEN SAMASTUMISISTA JA YHTEIS-
YYDEN TUNNOISTA**

-etäisyys kirjoittajasta: kaukana tai lähellä

-fiktiivisyyden aste: fiktiivinen tai ei-fiktiivinen

	KAUKANA	LÄHELLÄ
FIKTIIVINEN	KULTTUURITEOLLISUUDEN HAHMOT Runotyttö Helena(Sue) -sairaanhoitaja	ITSE KEKSITYT HAHMOT Zeilou El Bayon Armine Tempski personifioidut päiväkirjat
EI-FIKTIIVINEN	IDOLIT Audrey Hepburn	YSTÄVÄT JA LÄHIPIIRIN AIKUISET Marjatta-sairaanhoitaja Ritva-sairaanhoitaja Satun ystävät: Arja, Outi, Anja Satun veljen vaimo Tii Hellevi Kata ja Satu toisilleen